

LÄNSSTYRELSEN
VÄSTRA GÖTALANDS LÄN

Biologiska undersökningar i Hornborgasjön 2017

Meddelande nr 49 från Hornborgasjöns fältstation
Hornborgadokument nr 53 Länsstyrelsen i Västra Götalands län

Rapport 2018:51

Hornborgasjöns fältstation 2017

Arbetsgruppen

- Sammanställande: LOTTA BERG, N Lundby Trumpetaregården, 532 93 Axvall, 0511-173 31, 0708-812 813, LottaCBerg@yahoo.com
- Kassör: GUNNAR HURTIG, Sjövägen 32, 565 32 Mullsjö, 0392-133 33, sjolyckan@telia.com
- Ledamot: CHRISTOPHER MAGNUSSON, Studiegången 16 lgh 212, 41681 Göteborg, 073-6310387, christopher.ducktrap@icloud.com
- Ledamot: JANNE PETTERSSON, Stenåldergatan 12, 53331 Götene, 070-2037879, Jannepettersson.64@gmail.com
- Ledamot: KATARINA BREMSJÖ, Våmbsvägen 11, 54133 Skövde, 0703-085414, Katarina@bremsjo.se
- Ledamot: PETER LAUDON, Ryttagårdsvägen 14, 532 73 Varnhem, 0511-60586, peterlaudon1@gmail.com
- Ledamot: JOHAN BERGQUIST, Store tränsvägen 11, 441 92 Alingsås. 076-248 70 52, johan-det@hotmail.com

Övriga som medverkat i verksamheten 2017

ÅKE ABRAHAMSSON, Skyberg, Marka, 521 92 Falköping. 0515-260 42, ake.p.abrahamsson@telia.com (Stationschef)

EVERT ANOLDSSON, Falköping, 070-8670855. evert.arnoldsson@telia.com
HANNA BERG, Axvall, 0511-17331, HannaSEBerg@yahoo.se
PER BERGSTRÖM, Skövde, 073-4201523, perbergstrom435657@gmail.com.
KARL-MAGNUS BJÖRNSSON, Skövde, 070-5909676.
BJÖRN BJÖRNSSON, Skövde, 070-964 59 89, fogelbjorn@hotmail.com
CHRISTER BLANK, Falköping, 070-311 19 81, Christer_blank@hotmail.com
PETTER BOHMAN, Broddetorp. Mobil: 0730-27 39 62, petter.bohman@gmail.com
BÖRJE CARLSSON, Skövde, 070-516 24 02, carlsson.borje@hotmail.com
ROLF EDVARDSSON, Alingsås, 070-3803686, rolf.edvardsson@telia.com
SIMON FOGELQVIST, Broddetorp, 0500-491107, simfogel@gmail.com
MAGNUS HALLGREN, Tidaholm, 073-739 29 37, m.hallgren@gmail.com
PEDER HEDBERG FÄLT, Skövde, 0500-43 006, peder.hedberg.falt@lansstyrelsen.se
MIKE HENRY, Newcastle, UK, 0044 191 2674957 Michael.henry@tesco.net
CLAS HERMANSSON, Visby, 070-254 03 95, clas.hermansson@telia.com
KENT-OVE HVASS, Vårsås, 070-393 96 43, kentove.hvass@telia.com
GUNNAR JAKOBSSON, Falköping, 0500-49 21 20, gunnar.jakobsson@hotmail.com
BERTIL JOHANSSON, Skövde, 070-542 50 48, bertil.breman@gmail.com
BRITT-MARIE JOHANSSON, Skövde, 070-542 50 48, bertil.breman@gmail.com
KERSTIN JÄGMARKER, Axvall, 076-760 63 60, soren.jagmarker@telia.com
SÖREN JÄGMARKER, Axvall, 076-760 63 60, soren.jagmarker@telia.com

ALF KARLSSON, Skara, 070-696 86 97, alf-karlsson@live.se
STIG KARLSSON, Grästorp, 070-274 64 79, stigkarlsson@telia.com
EDVIN KLEIN, Tidå, 0767931070, edvinnn@hotmail.com
KARL-MARKUS LAUDON, Vårnhem, 0706-520 927, kallelaudon@hotmail.com
ANITA LJUNGSTRÖM, Falköping, 070-587 09 08, ljungstrom.051580078@telia.com
LENNART LJUS, Falköping, 070-385 71 68, lennart.ljuhs@home.se
BO MONSÉN, Lerdala, 070-315 04 03, mosen.siv@gmail.com
SIV MONSÉN, Lerdala, 070-315 04 03, mosen.siv@gmail.com
BENGT PETTERSSON, Vårnhem. 0511-603 25, petterssonvarnhem@hotmail.com
MATS ROSENGREN, Broddetorp, 0500-49 13 13, 010-224 56 52, pomologen@live.se
MANNE RYTTMAN, Skövde, 0703-17 45 52, m.ryttman@gmail.com
GERD SUNDÉN, Falköping. 0515-805 92, 070-638 50 92
HELGE SUNDÉN, Falköping. 0515-805 92, 070-638 50 92
ALBIN THORSSON, Falköping, 0730-25 58 17, albin@torsson.se
ERIC THORSSON, Broddetorp, 0500-49 11 16, eric@torsson.se
ULRICH TOURBIER, Falköping, 073-051 58 78, ulrich.tourbier@telia.com

Förord

Denna rapport utgör både Hornborga-dokument och meddelanden från Hornborgasjöns fältstation. Rapporten är en faktasamling om det biologiska livet under 2017, främst fåglar, i och kring Hornborgasjön insamlat av medlemmar i Hornborgasjöns fältstation. Rapporten grundar sig på arbeten utförda med ekonomiskt stöd från Länsstyrelsen i Västra Götalands län.

Hornborga-dokumentet

Är namnet på en serie rapporter som började tryckas 1982 i syfte att samla det material av vitt skilda slag som insamlats inför, i samband med eller efter Hornborgasjöns restaurering. Målsättningen är att allt material som kan ha dokumentationsvärde skall redovisas i serien. Detta innebär dock att också en del faktasammanställningar av karaktären arbetsmaterial kommer att ingå. Publikationerna utges av Länsstyrelsen i Västra Götaland, platskontor Hornborgasjön. En förteckning över hittills utkomna Hornborgadokument finns i slutet av rapporten.

Meddelanden från Hornborgasjöns fältstation ISSN 1101-5470

Är namnet på den serie undersökningsresultat eller annan väsentlig information som publiceras från Hornborgasjöns fältstations verksamhet. I de fall när Hornborgasjöns fältstation står som utgivare av publikation i meddelandeserien har publikationen ovanstående ISSN-beteckning. En förteckning över hittills utkomna meddelanden finns i slutet av rapporten.

Hornborgasjöns fältstation

Hornborgasjöns fältstation, som bildades 1983, bedriver biologiska undersökningar vid Hornborgasjön. Målsättningen för fältstationen är att inom sitt verksamhetsområde, som främst utgörs av Hornborgasjön med kringliggande naturområde, vara centrum för tillämpad naturvetenskaplig forskning.

Hornborgasjöns fältstation skall därvid speciellt bevaka

- Hornborgasjöns utveckling, dokumentera sjöns vegetation och fågelliv samt effekterna av sjörestaureringen
- Hornborgasjöns nationella och internationella betydelse som häckningslokal och rastlokal för fåglar
- våtmarkernas skötsel
- kulturlandskapets utveckling

Verksamheten handhas av ideellt arbetande personer. Fältstationen är lokaliserad till Fågeludden, där lokaler disponeras i Länsstyrelsens administrationsbyggnad.

Huvudman för Hornborgasjöns fältstation är Västergötlands Ornitologiska Förening.

ISSN 1101-5470

Meddelanden från Hornborgasjöns fältstation

Utgivningsår: 2018

Utgivare: Länsstyrelsen i Västra Götalands län, Naturvårdsenheten

Redaktion: Lotta Berg

Omslagsbild: Nils Forshed

Rapporten finns i pdf-format på <http://projektwebbar.lansstyrelsen.se/hornborga/Sv/las-mer/Pages/index.aspx> under Publikationer/Rapporter.

Artiklar i denna publikation bör citeras:

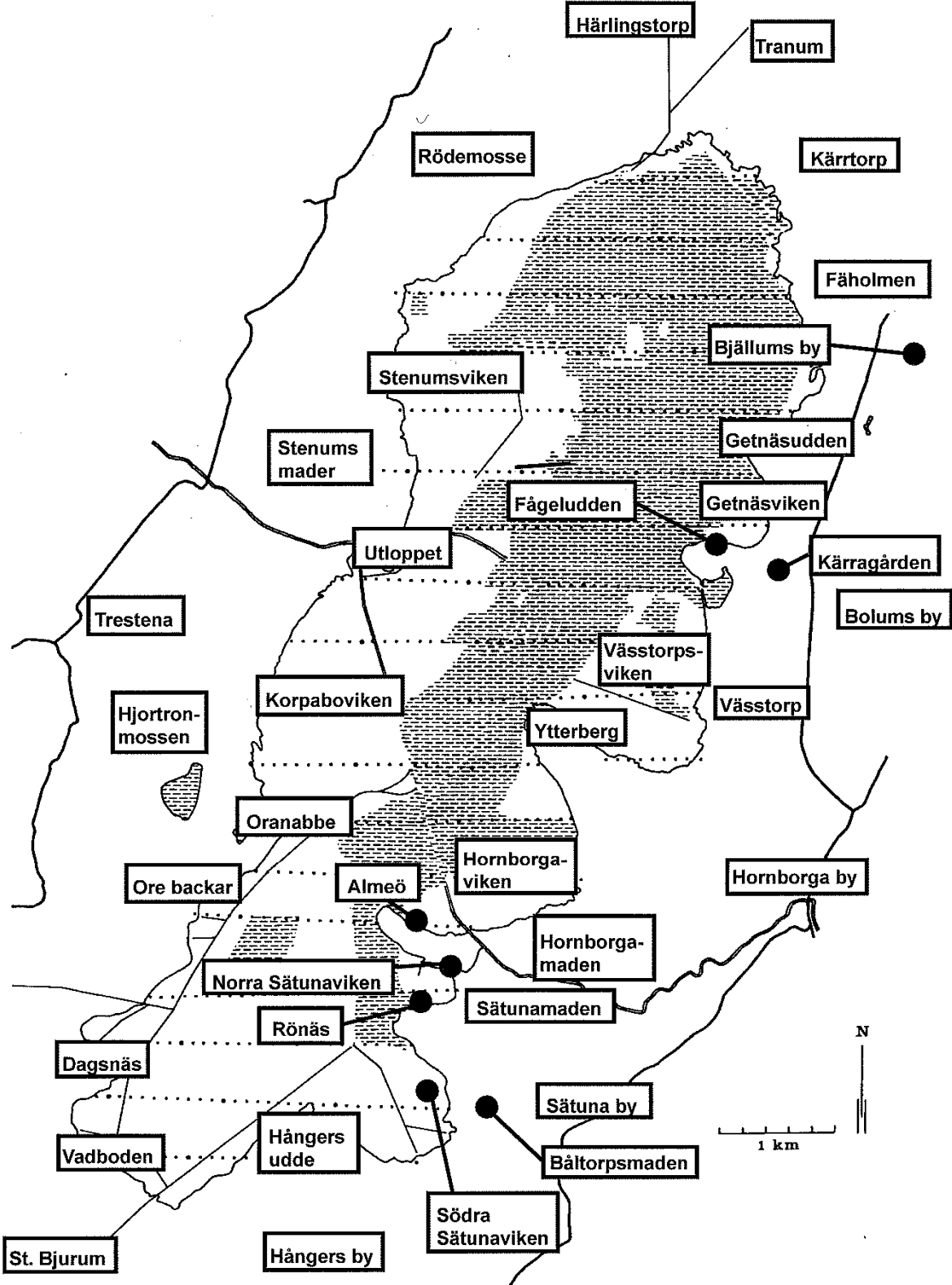
Exempel

Pettersson, B. 2018. Häckande kärrhökar i Hornborgasjön 2017. I: Biologiska undersökningar i Hornborgasjön 2017, sid 30-31. Meddelande nr 49 från Hornborgasjöns fältstation/Hornborgadokument nr 53. Länsstyrelsen i Västra Götalands län.

Varfågel vid Ytterberg, mars. Foto: Lotta Berg

Hornborgasjön 2017

Verksamheten vid Hornborgasjöns fältstation 2017

Lotta Berg

Organisation

Verksamheten vid Hornborgasjöns fältstation administreras av ett arbetsutskott som under året bestått av Lotta Berg (sammankallande), Gunnar Hurtig (kassör), Janne Pettersson, Katarina Bremsjö, Peter Laudon, Johan Bergquist och Christopher Magnusson. Åke Abrahamsson har som stationschef deltagit i arbetsutskottets möten. Ytterligare ett 30-tal personer är knutna till fältstationens verksamhet.

Möten

Stationens arbetsutskott har haft sex protokollförda möten under 2017, där säsongens fältarbete och fältstationens verksamhet diskuterats och planerats.

Lotta Berg och Christopher Magnusson medverkade vid den internationella fågelstationskonferensen, IBOC, i Cape May, NJ, USA, i oktober, och vid Ringmärkningscentralens ringmärkarmöte på Naturhistoriska Riksmuseet i Stockholm i november.

Information

På stationens hemsida finns information om stationens verksamhet. Kontinuerligt under säsongen uppdateras hemsidan med nyheter från stationens fältarbete. Hemsidan administreras av Katarina Bremsjö och nyheter läggs in av Lotta Berg. Hemsidan har under året överförs till Wordpress, vilket fungerat bra. Materialet uppdateras allteftersom.

Fältstationen har även en Facebooksida där stora och små nyheter om Hornborgasjön och om fältstationens verksamhet regelbundet presenteras. Facebooksidan hade vid årsskiftet över 1800 ”gillare” som följer inläggen där, och inläggen delas ofta vidare av bl.a. Naturum Hornborgasjöns Facebookadministratör. Fältstationen medverkar även vid behov i Facebookgruppen ”Svenska ringmärkare”.

Fältstationen har en e-postlista för att hålla kontakt med de som är engagerade i fältstationens verksamhet. Fältstationens informationsblad om verksamheten har under året tryckts upp och finns tillgängligt vid naturum Hornborgasjön och besökscentrum Trandansen, samt i samband med olika evenemang. Informationsbladet kommer att uppdateras under året som kommer.

Hornborgaseminarier

Söndagen den 24 februari anordnades det årligen återkommande Hornborgaseminarier i Varnhemsgården, Varnhem. Under seminariet redovisade projektledarna sina resultat från säsongens arbete med Hornborgasjöns fågelliv. Det inbjudna föredraget hölls av lektor Annie Jonsson som berättade om den utvärdering av Hornborgasjöns restaurering som nyligen genomförts av forskare vid Högskolan i Skövde.

Seminarieret var som vanligt välbesökt med ett drygt 30-tal deltagare.

Publik verksamhet

Evenemanget ”Tranfestivalen” genomfördes under första helgen i april 2017. På Hornborgadagen i september, och vid ett par ytterligare tillfällen, visades ringmärkning för allmänheten. Fältstationen medverkade i arrangemanget ”fågeltornskampen” i maj, då också allmänheten var inbjuden att hjälpa till.

Projekten

Projekten tillsammans med ringmärkningen utgör stationens kärnverksamhet. Verksamheten utgör en viktig del i uppföljningen av Hornborgasjöns restaurering.

Fältstationen har genom inventeringar och undersökningar under säsongen följt fågellivet i och kring Hornborgasjön. Fältarbetet inleddes under våren med inventeringar av rastande simfåglar, tranor och andra våtmarksfåglar. Under häckningstid genomfördes inventeringar av häckfågelfaunan i och kring sjön. Under hösten pågick räkningar av rastande simfåglar samt rastande tranor. Fältstationen har också medverkat i den av BirdLife Sverige rikstäckande aktiviteten sjöfågelinventering, i mitten av maj.

Personal

Åke Abrahamsson har under året verkat som stationschef. Han har varit ansvarig för flera av projekten, drivit stationens löpande arbete samt representerat VgOF/fältstationen bland annat i Länsstyrelsens arbetsgrupp kring grågås.

Christopher Magnusson har ansvarat för småfågelmärkningen vid Kärragården och Clas Hermansson har representerat fältstationen i gåsarbetsgruppen. Det har ringmärkts vid Fågeludden och i begränsad omfattning på andra platser runt sjön. Under året har en ny märkplats startats vid Järnbron. Märkningen där gav bra resultat och planeras fortsätta under 2018. Sammanlagt har 4154 fåglar (inklusive 48 tornfalkar och 2 havsörnar) ringmärks runt sjön under året.

Publiceringar

Fältstationen ansvarar numera för en stående spalt (en till två sidor) i varje nummer av GRUS, där vi tar upp aktuella aktiviteter, projekt, lokaler etc. Fältstationen publicerar, i likhet med övriga svenska fågelstationer, även en sammanfattning av föregående års verksamhet i BirdLife Sveriges årsskrift ”Fågelåret”. Vidare hade stationen en poster och ett muntligt föredrag på IBOC-konferensen i USA, och två föredrag på ringmärkmöte på NRM.

Ekonomi

Verksamheten har under året stöttats ekonomiskt av Länsstyrelsen Västra Götalands län. Vi riktar ett varmt tack till vår bidragsgivare som gör vår verksamhet möjlig att genomföra!

Projekt 2017

Häckande svarthalsade doppingar	Peder Hedberg Fält
Ruggande grågäss vid Hornborgasjön	Clas Hermansson
Häckande grågäss vid Hornborgasjön	Clas Hermansson
Häckande svanar i Hornborgasjön	Åke Abrahamsson
Häckande kärnhökar vid Hornborgasjön	Bengt Pettersson
Häckande havsörnar vid Hornborgasjön	Bengt Pettersson
Häckande tornfalkar vid Hornborgasjön	Åke Abrahamsson
Häckande svarttärnor vid Hornborgasjön	Peder Hedberg Fält
Häckande fisktärnor vid Hornborgasjön	Lotta Berg & Christopher Magnusson
Häckande skrattmåsar i Hornborgasjön	Åke Abrahamsson
Förekomsten av trastsångare vid Hornborgasjön	Eric Thorsson & Albin Thorsson
Rastande simfåglar vid Hornborgasjön	Åke Abrahamsson
Rastande tranor vid Hornborgasjön	Bertil Johansson & Clas Hermansson
Häckfågelinventering vid Vallen	Janne Pettersson
Ringmärkning vid Hornborgasjön	Christopher Magnusson & Clas Hermansson
Fågelobservationer vid Hornborgasjön	Magnus Hallgren & Christopher Magnusson
Natura 2000-inventeringar	Åke Abrahamsson

Rosenfink, maj. Foto: Lotta Berg

Sånglärka, juni. Foto Lotta Berg

Väder och vatten vid Hornborgasjön 2017

Peder Hedberg Fält

Under perioden 20 december 2016 och 5 januari 2017 var sjön helt isfri men därefter lade sig isen, vilket varade fram till och med 1 mars. Vattenståndet i sjön var lågt hela vintern med vattennivåer kring +119,60 m. Vintern var annars varierande med perioder av kallare och mildare väder. Snödjupet var lågt hela vintern och den snö som föll smälte genast bort. Marken var oftast bar eller hade ett tunt snötäcke.

I början av mars blev det kallare och ett snöfall drog in över våra nejder med ca 10 cm djup snö. Kylan ledde också till att sjön frös på igen och inte blev isfri förrän den 14 mars. Snön smälte undan och sjöns vattennivå steg till + 119,89 m (figur 1) den 22 mars, vilket också blev vårens högsta nivå. Under transäsongen i början av april höll sig nivån kring + 119,85 m tills den började sjunka igen kring mitten av april. April månad var varmare än normalt men under påskhelgen 13-17 april gav kallt väder med inslag av snö även i våra trakter. Våren var generellt väldigt torr och fortsatte så in i maj med sjunkande vattennivåer i sjön (figur 3). Eventuella översvämningar av sjöns strandängar uteblev därför i år. Kring den 10 maj fick vi kalla nätter med flera minusgrader vilket stoppade upp våren och lövsprickningen. I slutet av maj drog högsommarvarm luft in över landet och gav höga temperaturer och sommaren gjorde entré.

Sommarmånaden juni blev som helhet normal men kylslagen med lägre temperaturer än vanligt. Kring midsommar var vädret konstigt nog väldigt fint, fast i slutet av denna vecka kom ostadigt väder in med skurar och lägre temperaturer. Det kyligare vädret fortsatte in i juli och några högsommartemperaturer infann sig inte. Trots molnigheten var juli en väldigt torr månad och endast 15 mm regn uppmättes vid SMHI:s station i Skara. Flera borrhade brunnar sinade på gårdarna i våra bygder och problem uppstod vad gäller hållandet av betesdjur på naturbetes-markerna då de naturliga bäckarna torkade ut. Sjöns vattennivå sjönk ned till nivåer kring + 119,30 m, vilket gav upphov till blottade sjöbottnar i sjöns grundare delar, vilket i sin tur gav utmärkta rastplatser för arktiska vadare på väg söderut.

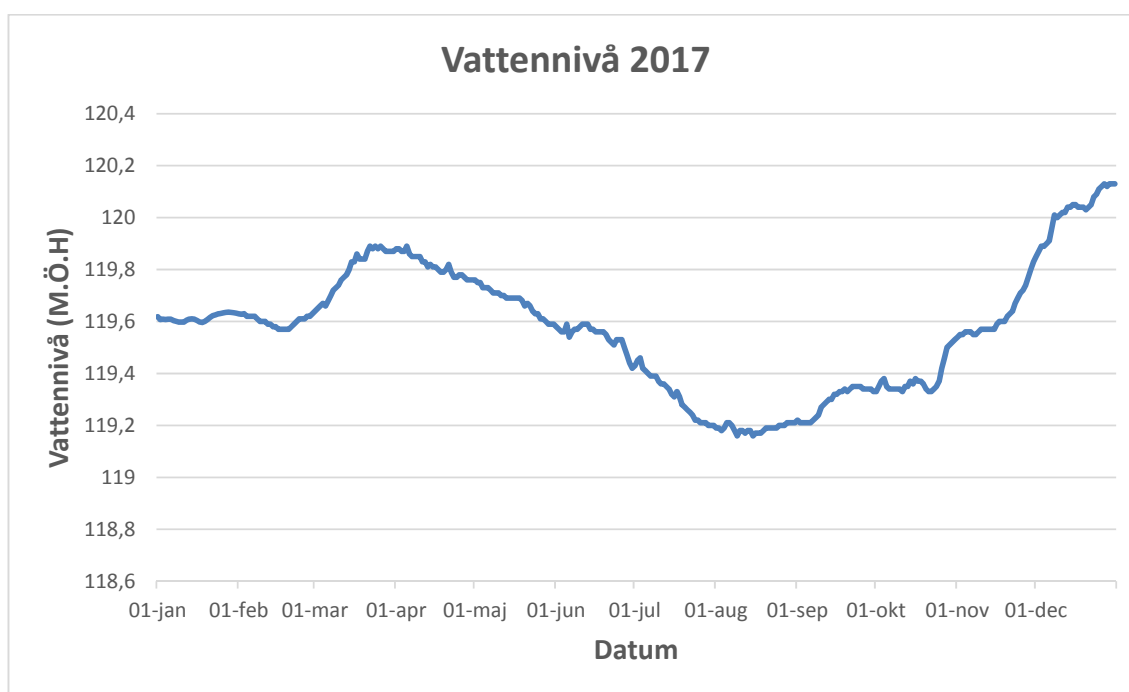
Figur 1. Fågeludden och Vässtorpsviken, 31 juli 2017. Foto: Lotta Berg

Figur 2. Öppet vatten i Hornborgaån vid Järnbron, 17 dec 2017. Foto: Lotta Berg

Augusti blev å andra sidan årets nederbördsrikaste månad med 115 mm vid SMHI:s väderleksstation i Skara. Årets lägsta vattennivå noterades den 15 augusti med +119,16 m. Sjöns vattennivå var låg, kring +119,20 m, när vi passerade höstens första månad men med en mer normal nederbörd för september började sjöns vattennivå stiga långsamt och fortsatte så in i oktober med lite mer nederbörd än normalt för månaden. Den gråa november förblev grå med få soltimmar och mer nederbörd vilket föranledde att sjön steg ytterligare i slutet av månaden, vilket också fortsatte in i vintermånaden december. Sjön frös till temporärt under december men låg åter helt öppen när året tog slut och gick in i 2018. Årets högsta vattennivå inföll på årets sista dag, den 31 december, med +120,13 m.

Medelvattenståndet för sjön över året blev + 119,57 m och vattenståndsamplituden mellan årets högsta och lägsta vattennivå var 97 cm. Årsnederbörden blev 577 mm vid SMHI:s station i Skara mot normala 563mm, vilket är 102 % jämfört med normalt. Med normalt menas medelvärdet för 30-årsperioden, 1961-90.

Figur 3. Vattenståndet i Hornborgasjön 2017 (data från SMHI:s pegel 108-2455 Fågeludden).

Natura 2000-inventeringar vid Hornborgasjön 2017

Åke Abrahamsson

Uppföljning av Natura 2000-områden gäller hela Sverige. Syftet med inventeringarna är att bedöma områdenas bevarandestatus genom fortlöpande och långsiktiga uppföljningar.

Inledning

I stort handlar det om att räkna de fåglar som är knutna till en noga avgränsad biotop, i vårt fall strandäng. Uppgifter insamlas om ett antal arter som utgör underlag för att skapa ett index som användes vid jämförelser mellan områden. Dessutom görs en bedömning av strandängens status i övrigt såsom betesintensitet, gräsmängd, förbuskning etc. Denna uppföljning görs under september till oktober månad. För Hornborgasjöns del innebär detta att fågellivet från och med 2005 skall följas upp på strandängarna omkring sjön. Strandzonen är indelad i 15 delområden som skall inventeras inom en period på tre år, dvs. fem områden per år. Därtill kommer fyra fasta områden som skall inventeras årligen (Hornborgamaden, Almeö, Borängen och Långeland). Se tabell 2.

Inventeringsmetoden är anpassad för att göra det möjligt att genomföra uppföljning med en rimlig arbetsinsats och därigenom säkerställa arbetet för framtiden. Resultatet rapporteras årligen till ansvariga inom Västra Götalands län. Bakgrund och inventeringsmetod har beskrivits av Svensk Naturförvaltning (2005).

Den sammanlagda storleken av de marker runt Hornborgasjön som per definition klassas som strandäng är avsevärd. Eftersom Hornborgasjön är starkt reglerad finns inte den naturliga påverkan på strandängarna som en stor variation i vattenföringen ger. Hävd av olika slag är därför en förutsättning för att begreppet strandäng skall vara relevant. Hävden är i huvudsak av två slag, slåtter och inhyrt nötkreatursbete. I södra delen finns dock en betydande uppfödning av amkor och ungdjur. Omfattningen av denna verksamhet innebär att mycket stora arealer betas i naturlig jordbruksdrift. Slåtter utförs av länsstyrelsens personal och kan endast ske när eftersommar och höst är tillräckligt torra. Historiskt har sjöns strandängar utgjort en viktig resurs i det äldre jordbruket, detta framgår tydligt i lantmäteri-protokoll och jordeböcker. Sammanfattat kan man med skärpa säga att strandängarna i nutiden är en mycket viktig del av reservatet Hornborgasjön. Riktiga och väl avvägda skötselåtgärder är därför av avgörande betydelse för strandängarnas funktion.

Figur 1. Ängspiplärka, juni. Foto Lotta Berg
Metod

Figur 2. Buskskvätta, juni. Foto: Lotta Berg

Inventeringarna 2017 har utförts av Christopher Magnusson (Almeö och Fågeludden), Lotta Berg (Fäholmen), Åke Abrahamsson (Hornborgamaden), Albin Torsson (Båltorpsmaden), Kent-Ove Hvass (Ytterberg), Jan Erik Pettersson (Vadboden, Borängen och Långeland). Inventeringen utförs som en linjetaxering som upprepas två gånger per säsong. Varje område besöks en gång i maj och en gång i juni månad under perioden 15 maj till 15 juni. Alla vuxna fåglar (ej årsungar) som vistas inom strandängen antecknas. Det är viktigt att endast notera fåglar som strikt finns inom gränsen för strandängen enligt fastställd karta. Överflygande fåglar och individer som inte är knutna till området antecknas separat.

Avståndet mellan linjerna bör vara maximalt 100 meter och ordnas så att linjerna om möjligt genomkorsar ytan med ett sicksack mönster. Vid den andra inventeringen genomkorsas området så att föregående linjer inte används, utan att inventeringsytan blir relativt jämnt täckt.

Svårtillgängliga områden såsom t.ex. vassbälten eller blöta (dm-djupt vatten) delar inventeras genom att fåglar noteras som ses eller hörs från dessa ytor. De fåglar som finns på vattenytor utanför strandlinjen räknas endast om de bedöms tillhöra strandängen. Detta kan naturligtvis vara svårt att avgöra, men individer längre ut än 25 meter räknas inte såvida det inte är uppenbart att de tillhör området. Det är önskvärt men inte alls nödvändigt att utföra inventeringen på morgonen.

Resultat och diskussion

Som framgår ovan utförs dessa Natura 2000-inventeringar enligt uppdrag. Underlaget som skapas är inte tillräckligt för att mäta den häckande fågelfaunan på ett riktigt sätt och det är inte heller meningen. För att så skall kunna ske krävs att den metod som går under namnet revirkartering används. Ändå skapas här en form av resultat som kan användas på olika sätt.

Typarterna på Hornborgasjöns strandängar kan strikt begränsas till ett fåtal såsom gulärta, ängspiplärka, sånglärka, rödbena och tofsvipa, detta om man definierar strandäng som öppen gräsmark. Ytterligare någon art kan eventuellt tillkomma. I Hornborgadokument för 2014 redovisades dessa arters förekomst på strandängarna ingående. Detta är även lätt att se genom att följa dessa arters frekvens i tabellen nedan. Övergångszonen mellan strandäng och öppet vatten är viktig för ytterligare ett antal arter såsom årta, skedand och även snatterand. Man kan även se att variationen mellan åren är relativt stor, variabler är graden av betestryck (inklusive grågässens), olika inventerare år från år, men eftersom dessa rekryteras ur samma mycket begränsade krets har detta förmodligen liten eller ingen betydelse. Därtill är det endast två inventeringstillfällen, som av naturliga skäl inte kan slumpas ut, utan väljs efter tillfälle och möjlighet.

Faktorn gässens betestryck är svårbedömd, sannolikt finns det en negativ inverkan lokalt där stora mängder gäss betar; Hornborgamaden, Almeö och Borängen. Kanske även vid Vadboden. På Hornborgamaden har konstaterats att alla revir av tofsvipa med flera arter som fanns vid det första inventeringstillfället var borta vid det andra utmed en hundra meter bred zon mellan strandäng och vatten där gåstramp och dito bete hade utplånat all växtlighet. Gåsbetet är aggressivt, inte ens den mycket sträva vasstarren undviks som föda. Se figur 3.

Figur 3. Hårt gåsbete i bestånd av *Carex acuta* och *Carex sp* i strandkant mot Hornborgaviken. Det är inte osannolikt att det råder negativ konkurrens mellan gässen och övriga arter lokalt på strandängarna, vilket skulle kunna mätas med ganska stor noggrannhet. Foto: Åke Abrahamsson.

Inventeringsöversikt

I översikten nedan (tabell 1) kan man se hur alterneringen mellan områdena ser ut för de senaste fyra åren. Alla områdena har inventerats minst tre gånger sedan starten 2005.

Tabell 1. Förteckning över Natura 2000 områden vid Hornborgasjön och planerat inventeringsår från och med 2014. Detta innebär att fyra fasta och fem rörliga områden inventeras årligen.

Område	Inventeringsår				
	2014	2015	2016	2017	2018
Hornborgamaden	2014	2015	2016	2017	2018
Almeö	2014	2015	2016	2017	2018
Borängen	2014	2015	2016	2017	2018
Långeland	2014	2015	2016	2017	2018
Fäholmen	2014	-	-	2017	-
Kärrtorp	-	2015	-	-	2018
Getnäsudden	-	-	2016	-	-
Fågeludden	2014	-	-	2017	-
Kalvamyren	-	2015	-	-	2018
Västorpsviken	-	-	2016	-	-
Ytterberg	2014	-	-	2017	-
Sätunamaden	-	2015	-	-	2018
Rönäs	-	-	2016	-	-
Båltorpsmaden	2014	-	-	2017	-
Hångers udde	-	2015	-	-	2018
Vik	-	-	2016	-	-
Vadboden	2014	-	-	2017	-
Dagnäs	-	2015	-	-	2018
Hästahuvudet	-	-	2016	-	-

Tabell 2. Fågelförekomsten inom respektive delområde inom Natura 2000 området Hornborgasjön 2017. Tabellen redovisar samtliga förekommande arter och högsta antal som är knutna till strandängen från de inventeringar som utförts under perioden mitten av maj till mitten av juni månad 2017. Tabellens artförteckning visar även samtliga arter som någon gång påträffats vid de senaste nio årens inventeringar. Följande förkortningar har använts; Hor = Hornborgamaden, Alm = Almeö, Bor = Borängen, Lån = Långeland, Fä = Fäholmen, Få = Fågeludden, Ytt = Ytterberg, Bål = Båltorpsmaden, Vad= Vadboden.

Art	Hor	Alm	Bor	Lån	Fä	Få	Ytt	Bål	Vad
Knölsvan	1	-	-	-	-	2	-	-	-
Sångsvan	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Snögås	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Grågås	384	255	1000	-	10	223	-	10	900
Stripgås	-	1	-	-	-	-	-	-	-
Kanadagås	6	5	-	-	-	5	-	-	-
Vitkindadad gås	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Gravand	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Snatterand	6	-	2	-	1	9	-	-	-
Kricka	2	10	-	-	2	-	-	-	-
Gräsand	5	3	4	-	-	6	-	-	-
Årta	1	-	1	-	1	1	-	-	-
Skedand	10	4	6	2	-	8	-	-	-
Brunand	-	-	-	-	-	1	-	-	-
Vigg	2	-	-	-	-	9	-	-	-
Knipa	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Storskrake	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kornknarr	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Rapphöna	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Skäggdopping	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Gråhakedopping	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Storskarv	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Gråhäger	-	-	-	-	-	1	1	-	-
Sparvhök	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Brun kärrhök	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Fiskgjuse	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Tornfalk	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Lärkfalk	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Havsörn	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Röd glada	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Brun glada	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ormvråk	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kornknarr	-	-	-	-	-	1	-	-	-
Sothöna	-	-	-	-	-	2	-	-	-
Vattenrall	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Trana	2	2	-	-	2	-	-	-	45
Strandskata	-	2	-	-	-	3	3	-	-
Tofsvipa	36	17	25	5	4	22	27	73	31
Enkelbeckasin	10	3	2	6	1	-	-	4	3
Dvärgberckasin	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Morkulla	1	-	-	-	-	-	-	-	-

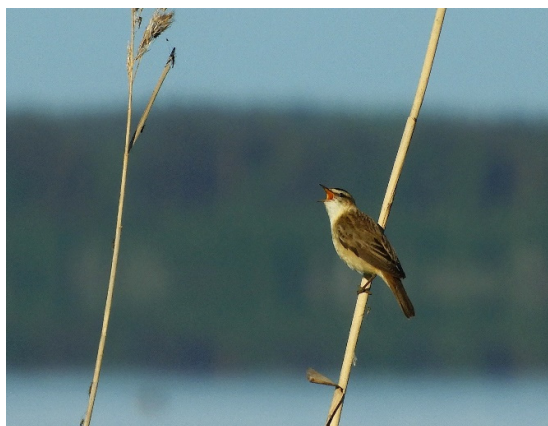
Art	Hor	Alm	Bor	Lån	Fä	Få	Ytt	Bål	Vad
Storspov	8	-	-	-	2	-	-	-	-
Brushane	17	-	-	-	1	-	1	-	-
Svartsnäppa	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Gluttsnäppa	2	1	-	-	-	-	-	-	-
Rödbena	9	7	4	-	4	10	3	11	-
Drillsnäppa	-	-	-	-	-	-	-	-	3
Grönbena	2	9	-	-	-	-	1	-	-
Skogssnäppa	-	-	-	-	1	-	-	-	1
M Strandpipare	-	2	2	-	-	-	-	-	1
S Strandpipare	-	-	-	-	-	-	1	-	-
Kärrensäppa	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Dvärgmås	-	-	-	-	-	-	9	-	-
Skrattmås	-	3	-	-	18	7	-	-	-
Fiskmås	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Havstrut	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Gråtrut	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Fisktärna	-	-	-	-	1	1	-	-	-
Ringduva	-	-	-	-	2	-	-	-	-
Skogsduva	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Jorduggla	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Större hackspett	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Gök	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Tornseglare	-	-	-	-	48	-	-	-	-
Sånglärka	16	-	4	-	6	3	5	8	16
Ladusvala	-	-	-	-	3	-	-	-	-
Hussvala	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Backsvala	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ängspiplärka	18	6	4	7	7	-	5	30	12
Trädpiplärka	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Gulärka	23	45	12	19	14	50	37	6	30
Sädesärka	-	5	4	-	1	3	-	-	6
Näktergal	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Järnsparv	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Rödhake	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Buskskvätta	3	-	-	7	6	1	5	6	17
Stenskvätta	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Dubbeltrast	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Taltrast	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Koltrast	1	-	-	-	-	-	-	3	-
Björktrast	2	-	-	-	2	-	-	-	2
Rödvingetrast	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Törnskata	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Gräshoppsångare	1	-	-	1	-	-	-	-	1
Sävsångare	21	16	4	-	7	10	14	7	1
Trastsångare	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Rörsångare	11	4	1	-	1	2	-	-	-
Kärrsångare	3	-	-	-	2	-	-	1	-
Härmsångare	-	-	-	-	1	-	-	1	-

Art	Hor	Alm	Bor	Lån	Fä	Få	Ytt	Bål	Vad
Törnsångare	2	-	-	-	5	1	-	-	-
Årtsångare	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Trädgårdssångare	1	-	-	-	1	-	-	-	-
Svarthätta	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Lövsångare	3	1	-	-	4	1	-	8	-
Grönsångare	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Gärdsmyg	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Grå Flugsnappare	-	-	-	-	1	-	-	-	-
S V Flugsnappare	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Entita	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Blåmes	2	-	-	-	4	1	-	1	1
Talgoxe	1	-	-	-	-	-	-	1	-
Nötväcka	-	-	-	-	-	-	-	-	2
Trädkrypare	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nötskrika	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Skata	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kråka	2	2	-	-	1	-	-	-	-
Kaja	11	1	-	-	-	-	-	-	-
Korp	-	-	-	-	1	-	-	-	-
Stare	30	19	35	-	22	-	-	-	20
Bofink	-	-	-	-	2	-	-	-	1
Grönfink	-	-	-	-	-	-	-	5	-
Steglits	2	-	-	-	2	-	-	-	13
Hämpling	2	-	-	-	-	-	-	3	2
Rosenfink	1	-	-	-	3	-	-	1	1
Pilfink	-	-	-	-	-	2	-	-	-
Gråsparv	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Gulsparv	-	-	-	-	6	-	-	2	-
Säv sparv	38	22	5	-	10	11	6	20	-
Antal arter 2017	41	25	17	8	39	28	14	29	23

Tabell 3. På grund av ofullständigt material visas nedan endast en jämförelse för de fasta områdena Hornborgamaden, Almeö, Borängen och Långeland.

Antal arter 2017	41	25	17	8	Summa arter	90
Antal arter 2016	31	29	19	6		85
Antal arter 2015	39	17	13	7		76
Antal arter 2014	40	27	28	8		103
Antal arter 2013	30	26	23	13		92
Antal arter 2012	45	34	16	17		112
Antal arter 2011	43	45	24	17		129
Antal arter 2010	49	29	19	17		114
Antal arter 2009	45	28	22	19		114
Antal arter 2008	51	41	28	20		140
Antal arter 2007	49	40	31	17		137
Antal arter 2006	38	34	20	12		104

Man kan se av tabellen ovan att antalet arter var tydligt högre under de tidiga åren än under de senare. För att få en förklaring bör vi gå in i protokollen för att se hur det ser ut. Den troligaste förklaringen ligger förmodligen i tolkningen av strandängsbegreppet som skall tolkas strikt. Detta bör dock som sagt analyseras ingående innan diskussionen förs vidare. Det finns dock skillnader i materialet där det förefaller troligt att en biotopförändring har skett. Tydligast framträder detta i området Långeland där det verkar ganska säkert att någon form av förändring har ägt rum. I de sammanställningar som uppdragsgivaren gör mäter man på strandängsarter per definition.

Figur 4. Sävsångare maj. Foto Lotta Berg

Figur 5. Gulärta maj. Foto: Lotta Berg

Rastande simfåglar i Hornborgasjön 2017

Åke Abrahamsson

Räkningarna av Hornborgasjöns våtmarksfåglar är basen i den omfattande undersökningsverksamhet som Hornborgasjöns fältstation bedriver sedan många år tillbaka. När fältstationen bildades i början av åttiotalet hade räkningarna redan pågått ett antal år, man får gå tillbaka till sextiotalet för att finna någon startpunkt. Våren 2017 uppvisade något låga nivåer för flera arter mot vad som kunde förväntas, någon egentlig orsak till detta kan inte ses men uppföljning över flera år bör göras. Hösträkningarna innebar inte några egentliga avvikelser mot det förväntade.

Syfte och bakgrund

Syftet med projektet är att årligen räkna och följa upp förekomsten av de olika arter simfåglar som utnyttjar Hornborgasjön som rastlokal under vår och höst. Det handlar om att fortlöpande mäta vad som händer med sjöns våtmarksfåglar successivt efter sjöns restaurering och den slutliga vattenståndshöjningen 1995. I själva verket finns det ett tydligt samband med den skötselplan som antogs för Hornborgasjön i samband med restaureringens färdigställande. En sammanfattning över simfåglarnas förekomst åren 1991-2004, där trender analyseras under 10 år efter den slutliga restaureringen, har redovisats tidigare (Hermansson 2005). I tabell 3 finns en förenklad uppföljning av denna sammanställning som avser att belysa arternas status i termer av uppnådda högsta antal. Dessförinnan har räkningar av antalet rastande simfåglar i Hornborgasjön bedrivits sedan 1960-talet. Räkningarnas genomförande under perioden fram till 1991 har beskrivits tidigare (Hermansson 2004).

Metod

Sjön är indelad i nio områden och räkningarna utförs från de punkter som framgår av bifogad karta. De bästa observationsplatserna är fågeltornen som finns runt sjön. Dessutom används andra naturliga höjder utmed sjön som komplement. Punkterna enligt kartan skall alltid användas. Tornet vid Röde mosse var tidigare område tio men används inte numera, framförallt därför att skogen har vuxit före så att det inte längre fyller sin funktion. Skicket är dessutom inte av det slaget att det alldeles riskfritt att beträda.

Under våren 2017 genomfördes sju veckovisa räkningar med start den 25 mars, vilket följdes upp med fyra räkningar under hösten. Lördagar är som regel den dag räkningarna genomförs. Starten sker någon timme efter soluppgången och samordnas i förekommande fall mellan räknarna för att undvika dubbelräkning och liknande. Sedan lång tid tillbaka sker den sista räkningen för våren några dagar in i maj.

Under hösten utförs räkningarna i mitten av respektive månad från augusti till november eller så länge som det är isfritt. Vi räknar på den lördag som infaller närmast den femtonde i månaden. Dessutom är det en målsättning att våra räkningar skall ingå i de internationella räkningarna. Områdesindelningen under hösten är densamma som under våren, dock räknas den södra delen av sjön genom paddling efter en given rutt. Simfåglar är med vår definition vidast möjliga begrepp; tranor ingår inte så inte heller skrattnås om våren. Honor och hanar av änderna separeras i

vårräkningarna. Vi har även sett det som värdefullt att notera rovfågeln, inte minst sjöns havsörnar. Någon sammanställning likt den för simfågeln görs inte utan dessa observationer återfinns i förekommande fall i fågelrapporten.

Resultaten vägs inte på något vis utan det är originalprotokollens siffror som redovisas nedan, i vissa fall dock något avrundade. Om någon av de här nämnda observationerna skall granskas av regional rapportkommitté svarar observatören själv för detta och det påverkar inte resultatet .

Resultatet

I tabell 3 kan man jämföra de högsta antalen av respektive art för 2017 med de högsta för åren 1991 - 2016. Fyra arter på våren och två på hösten uppträdde för första gången i protokollen.

Våren

Antalen är som synes låga, i tabell 3 nedan kan man jämföra 2017 års siffror med högsta antalen 1995 – 2016. Knipa och salskrake når hyggliga siffror; det är en utveckling vi sett under flera år. Antalet knölsvanor är intressant, en antalsjämförelse mellan 2016 och 2017 innebär att index för 2016 är 8517 medan index för 2017 är 5826. Skillnaden är i storleksordningen 30 procent jämfört med 2016. På den glädjande sidan kan noteras att skedänderna nådde 130 exemplar den sista räkningen i början av maj. Det är väl tidigt att tala om en bestående förändring, det behövs ytterligare en vårräkning innan en större analys kan göras. I övrigt hänvisas till siffrorna nedan.

Hösten

I likhet med 2016 var vattenståndet lågt. Detta återspeglar sig förstås i resultaten, och förefaller vara en helt ny trend; detta beläggs tydligt med att så stora mängder med vadare har det aldrig funnits i Hornborgasjön undantagandes åren med stora mängder med bearbetad rotfält. En räkning per månad speglar inte på ett rättvist sätt den totala förekomsten av rastande vadare, här får man även använda fågelrapporten som källa. Vid septemberräkningen var det krickorna med sina dryga sexton tusen som dominerade bilden och nu visar sig ännu en svårighet, de många havsörnarna härjar svårt bland simänderna med ständiga uppflog som resultat. I synnerhet krick- och bläsandflockarna ligger ofta i det döda riset, vilket innebär ytterligare en svårighet. Bläsänderna nådde drygt tretton tusen. Det mest anmärkningsvärda är kanske ändå de niohundraåttiofå stjärtänderna som i huvudsak låg på de öppna vattenytorna. Detta är tvivelsutan något nytt som inträffat under senare år. Hur blev det då med knölsvanorna? En viss återhämtning hade skett. Index blev 4469 för 2016 som skall jämföras 4078 år 2017.

Endast tre räkningar kunde genomföras hösten 2017, på grund av tidig isläggning.

Tack

Simfågelräkningarna vid Hornborgasjön är ett lagarbete, där det krävs stor kännedom om artbestämning och områdenas avgränsningar samt att det görs noggranna anteckningar. Totalt har 14 personer deltagit i räkningarna; Åke Abrahamsson, Lotta Berg, Christer Blank, Katarina Bremsjö, Magnus Hallgren, Kent Ove Hvass, Peder Hedberg Fält, Edvin Klein, Anita Ljungström, Bengt Pettersson, Janne Pettersson, Manne Rytman, Simon Stenberg och Albin Thorsson.

Referenser: Hermansson, C. 2005. Rastande simfåglar i Hornborgasjön – resultat från 2004 och en sammanfattning av åren 1991-2004. I: Biologiska undersökningar i Hornborgasjön 2004. sid 26-37. Meddelande nr 34 från Hornborgasjöns fältstation–Hornborgadokument nr 40. Länsstyrelsen Västra Götalands län.

Tabell 1. Sammanställning över resultaten från simfågelräkningarna vid Hornborgasjön våren 2017

Art – datum för räkning	25.3	1.4	8.4	15.4	23.4
Knölsvan <i>Cygnus olor</i>	850	820	810	690	870
Sångsvan <i>Cygnus cygnus</i>	430	900	500	220	230
Mindre sångsvan <i>C. columbianus</i>	2	4	11	0	0
Sädgås <i>Anser fabalis</i>	1	0	0	1	1
Tundrasädgås <i>A. f. rossicus</i>	0	0	0	0	0
Bläsgås <i>A. albifrons</i>	24	52	34	50	52
Fjällgås <i>A. erythropus</i>	0	0	0	0	0
Grågås <i>A. anser</i>	1440	1500	1450	1150	1770
Grågås x Kanadagås <i>A a X B c</i>	3	3	0	1	0
Spetsbergsgås <i>A brachyrhynchus</i>	5	5	8	17	5
Kanadagås <i>Branta canadensis</i>	280	330	270	170	270
Vitkindad gås <i>B. leucopsis</i>	1	1	6	0	5
Nilgås <i>Alopochen aegyptiaca</i>	0	1	1	1	1
Gravand <i>Tadorna tadorna</i>	0	0	2	1	0
Bläsand <i>Anas penelope</i>	320	1090	620	600	1050
Snatterand <i>A. strepera</i>	44	111	106	175	127
Kricka <i>A. crecca</i>	1250	2300	1890	2550	3470
Gräsand <i>A. platyrhynchos</i>	860	1310	830	1120	480
Gräsand x Snatterand	0	1	0	0	0
Gräsand x tamanka	0	0	0	1	0
Stjärtand <i>A. acuta</i>	38	131	245	94	107
Årta <i>A. querquedula</i>	3	0	9	5	3
Skedand <i>A. clypeata</i>	0	47	67	109	100
Brunand <i>Aythya ferruginea</i>	137	161	110	97	119
Brunand x Vigg	0	1	2	0	0
Bergand <i>Aythya marila</i>	0	1	0	12	10
Vigg <i>A. fuligula</i>	1680	2200	2620	2480	2890
Sjöorre <i>Melanitta nigra</i>	0	2	0	0	2
Svärta <i>Melinitta fusca</i>	0	1	1	2	1
Knipa <i>Bucephal aclangula</i>	3400	2870	1860	1400	1410
Salskrake <i>Mergus albellus</i>	247	237	125	159	144
Småskrake <i>M. serrator</i>	0	0	3	1	16
Storskrake <i>M. merganser</i>	77	41	37	26	36
Alfågel <i>Clangula hyemalis</i>	0	0	0	0	5
Smådopping <i>Tachybaptus ruficollis</i>	0	0	0	1	0
Skäggdopping <i>Podiceps cristatus</i>	360	510	430	340	330
Gråhakedopping <i>P. grisegena</i>	42	81	145	131	128

Art – datum för räkning	25.3	1.4	8.4	15.4	23.4
Svarthakedopping <i>P. auritus</i>	6	7	9	9	8
Svarthalsad dopping <i>P. nigricollis</i>	0	1	41	81	40
Storskarv <i>Phalacrocorax carbo</i>	60	42	57	40	48
Grähäger <i>Ardea cinerea</i>	25	27	23	13	21
Rördrom <i>Botaurus stellaris</i>	0	1	0	0	2
Vattenrall <i>Rallus aqaticus</i>	0	0	0	0	0
Sothöna <i>Fulica atra</i>	590	770	490	490	380
Strandskata <i>Haematopus ostralegus</i>	0	7	3	4	8
Ljungpipare <i>Phuvialis apricaria</i>	2	0	0	0	0
Mindre strandpipare <i>Char. dubius</i>	0	0	1	0	0
Större strandpipare <i>Char. hiaticula</i>	0	0	0	2	0
Tofsvipa <i>Vanellus vanellus</i>	345	393	277	315	323
Brushane <i>Philomachus pugnax</i>	0	1	1	0	3
Enkelbeckasin <i>Gallinago gallinago</i>	7	20	56	48	32
Dvärgbeckasin <i>Lymnocyptes minimus</i>	0	0	1	3	3
Rödspov <i>Limosa limosa</i>	0	0	0	0	2
Storspov <i>Numenius arquata</i>	1	2	2	84	28
Rödbena <i>Tringa totanus</i>	0	7	34	42	42
Gluttsnäppa <i>T. nebularia</i>	0	0	2	2	4
Skogssnäppa <i>T. ochropus</i>	3	7	8	8	9
Drillsnäppa <i>Actitis hypoleucos</i>	1	2	2	0	1
Fiskmås <i>Larus. canus</i>	7	11	9	133	25
Gråtrut <i>L. argentatus</i>	101	56	115	163	47
Silltrut <i>L. fuscus</i>	0	0	1	0	0
Havstrut <i>L. marinus</i>	20	10	14	10	7
Dvärgmås <i>Hydrocoloeus minutus</i>	0	0	1	0	0
Fisktärna <i>Sterna hirundo</i>	0	0	1	0	3
Summa aktuell räkning	3050	15900	13180	13210	14720

Fortsättning våren 2017

Art – datum för räkning	29.4	6.5
Knölsvan <i>Cygnus olor</i>	860	930
Sångsvan <i>C. cygnus</i>	32	23
Mindre sångsvan <i>C. columbianus</i>	0	0
Sädgås <i>Anser fabalis</i>	15	2
Bläsgås <i>A. albifrons</i>	5	0
Grågås <i>A. anser</i>	1250	1170
Grågås x Kanadagås <i>A a x B c</i>	2	2
Spetsbergsgås <i>A. brachyrhynchus</i>	10	1
Kanadagås <i>Branta canadensis</i>	260	200
Vitkindad gås <i>B. leucopsis</i>	41	3
Nilgås <i>Alopochen aegyptiaca</i>	1	1
Gravand <i>Tadorna tadorna</i>	1	0
Bläsand <i>Anas penelope</i>	440	110
Snatterand <i>A. strepera</i>	183	184

Art – datum för räkning	29.4	6.5
Kricka <i>A. crecca</i>	2380	880
Gräsand <i>A. platyrhynchos</i>	430	270
Stjärtand <i>A. acuta</i>	76	12
Årta <i>A. querquedula</i>	13	29
Skedand <i>A. clypeata</i>	130	124
Amerikansk kricka <i>A. carolinensis</i>	1	0
Brunand <i>Aythya ferruginea</i>	27	60
Bergand <i>A. marila</i>	0	1
Vigg <i>A. fuligula</i>	2530	3080
Svärta <i>Melanitta fusca</i>	0	0
Sjöorre <i>M. nigra</i>	12	2
Knipa <i>Bucephala clangula</i>	1210	900
Salskrake <i>Mergus albellus</i>	111	17
Småskrake <i>M. serrator</i>	2	4
Storskrake <i>M. merganser</i>	17	19
Alfågel <i>Clangula hyemalis</i>	2	3
Skäggdopping <i>Podiceps cristatus</i>	360	430
Gråhakedopping <i>P. grisegena</i>	116	210
Svarthakedopping <i>P. auritus</i>	15	6
Svarthalsad dopping <i>P. nigricollis</i>	18	79
Storskarv <i>Phalacrocorax carbo</i>	29	136
Gråhäger <i>Ardea cinerea</i>	15	15
Ågretthäger <i>Casmerodius albus</i>	0	2
Sothöna <i>Fulica atra</i>	380	390
Strandskata <i>Haematopus ostralegus</i>	7	4
Mindre strandpipare <i>Charadr. dubius</i>	1	2
Större strandpipare <i>Charadr. hiaticula</i>	0	0
Tofsvipa <i>Vanellus vanellus</i>	210	310
Ljungpipare <i>Pluvialis apricaria</i>	1	0
Brushane <i>Philomachus pugnax</i>	9	39
Enkelbeckasin <i>Gallinago gallinago</i>	34	29
Storspov <i>Numenius arquata</i>	6	5
Småspov <i>N. phaeopus</i>	1	0
Svartsnäppa <i>Tringa erythropus</i>	0	11
Rödbena <i>T. totanus</i>	58	102
Gluttsnäppa <i>T. nebularia</i>	16	1
Skogssnäppa <i>T. ochropus</i>	3	2
Grönbenäppa <i>T. glareola</i>	18	36
Drillsnäppa <i>Actitis hypoleucos</i>	5	12
Dammsnäppa <i>T. stagnatilis</i>	0	1
Fiskmåsar <i>Larus. canus</i>	19	20
Gråtrut <i>L. argentatus</i>	29	19
Havstrut <i>L. marinus</i>	5	2
Fisktärna <i>Sterna hirundo</i>	60	240
Silvertärna <i>S. paradisaea</i>	0	1
Summa aktuell räkning	12630	10090

Tabell 2 Sammanställning av resultatet från simfågelräkningarna vid Hornborgasjön hösten 2017.

Art – datum för räkning	17.8	16.9	14.10	12.11
Knölsvan <i>Cygnus olor</i>	1300	1200	1570	2090
Sångsvan <i>C. cygnus</i>	84	53	0	26
Bläsgås <i>Anser albifrons</i>	0	0	3	0
Sädgås <i>A. fabalis</i>	0	0	0	0
Spetsbergsgås <i>A. brachyrhynchus</i>	0	0	0	0
Grågås <i>A. anser</i>	4930	8590	5200	740
Kanadagås <i>Branta canadensis</i>	79	208	2	37
Vitkindad gås <i>B. leucopsis</i>	0	0	90	0
Gravand <i>Tadorna</i> <i>Tadorna</i>	1	1	0	0
Obest. simand <i>Anas sp</i>	0	500	0	380
Bläsand <i>Anas penelope</i>	340	13680	9020	2700
Snatterand <i>A. strepera</i>	2520	1020	1080	72
Kricka <i>A. crecca</i>	6380	16720	10940	7060
Gräsand <i>A. platyrhynchos</i>	2870	1800	3220	3490
Stjärtand <i>A. acuta</i>	31	980	350	29
Årta <i>A. querquedula</i>	3	1	0	0
Skedand <i>A. clypeata</i>	86	340	380	55
Rödhuvas dykand <i>Netta rufina</i>	0	1	0	0
Brunand <i>Aythya ferruginea</i>	580	260	73	23
Vigg <i>A. fuligula</i>	210	370	670	720
Bergand <i>A. marila</i>	0	0	0	3
Sjöorre <i>M. nigra</i>	0	0	0	7
Alfågel <i>Clangula hyemalis</i>	0	0	5	2
Knipa <i>Bucephala clangula</i>	570	400	380	870
Salskrake <i>Mergus albellus</i>	1	14	25	500
Storskrake <i>M. merganser</i>	1	107	90	200
Småskrake <i>M. serrator</i>	0	0	0	1
Smådopping <i>Tachybaptus ruficollis</i>	0	0	0	2
Skäggdopping <i>Podiceps cristatus</i>	114	72	30	
Gråhakedopping <i>P. griseogenus</i>	7	5	0	0
Svarthakedopping <i>P. auritus</i>	4	7	3	0
Svarthalsaddopping <i>P. nigricollis</i>	0	8	0	0
Storskarv <i>Phalacrocorax carbo</i>	240	270	97	11
Ågretthäger <i>Egretta alba</i>	5	11	3	2
Gråhäger <i>Ardea cinerea</i>	210	94	22	18
Svart stork <i>Ciconia nigra</i>	0	0	0	0
Sothöna <i>Fulica atra</i>	1610	1380	970	110
Vattenrall <i>Rallus aquaticus</i>	0	3	0	0
Strandskata <i>Haematopus ostralegus</i>	20	0	0	0
Störrestrandpipare <i>Charadr. hiaticula</i>	260	56	0	0
Mindre strandpipare <i>Charadr. dubius</i>	1	0	0	0
Ljungpipare <i>Pluvialis apricaria</i>	3	3	0	0
Kustpipare <i>P. squatarola</i>	18	1	1	0
Tofsvipa <i>Vanellus vanellus</i>	2150	2250	620	0
Kärnsnäppa <i>Calidris alpina</i>	74	160	2	0
Kustsnäppa <i>C. canutus</i>	1	0	0	0

Art – datum för räkning	17.8	16.9	14.10	12.11
Spovsnäppa <i>C. ferruginea</i>	12	1	0	0
Mosnäppa <i>C. temminckii</i>	1	0	0	0
Småsnäppa <i>C. minuta</i>	0	2	0	0
Storspov <i>Numenius arquata</i>	1	0	0	0
Enkelbeckasin <i>Gallinago gallinago</i>	160	32	23	0
Brushane <i>Philomachus pugnax</i>	64	180	7	0
Svartsnäppa <i>Tringa erythropus</i>	11	1	0	0
Rödbena <i>T. totanus</i>	9	1	0	0
Gluttsnäppa <i>T. nebularia</i>	84	9	0	0
Grönbenäppa <i>T. glareola</i>	84	4	0	0
Skogssnäppa <i>T. ochropus</i>	17	0	0	0
Drillsnäppa <i>Actitis hypoleucos</i>	31	2	0	0
Skrattmåsa <i>C. ridibundus</i>	123	260	22	0
Fiskmåsa <i>Larus canus</i>	8	4	0	1
Gråtrut <i>L. argentatus</i>	3	12	7	170
Havstrut <i>L. marinus</i>	0	1	0	5
Skräntärna <i>Hydroprogne caspia</i>	10	0	0	0
Fisktärna <i>S. hirundo</i>	99	16	0	0
Kungsfiskare <i>Alcedo atthis</i>	1	1	0	0
Summa aktuell räkning	25440	52130	34940	19310

Figur 1. Hona årt, Fäholmen, maj. Foto: Lotta Berg

Tabell 3. Här jämförs de högsta registrerade antalen för några våtmarksarter under räkningarna 1991 till 2004 (Se Hermansson C 2005 samt Dokumenten 2005 - 2016) med resultaten från 2017. Siffran efter antalet anger vilket år detta uppnåddes. * efter antalet anger att det uppnådda antalet är det högsta någonsin. I denna tabell anges icke avrundade antal.

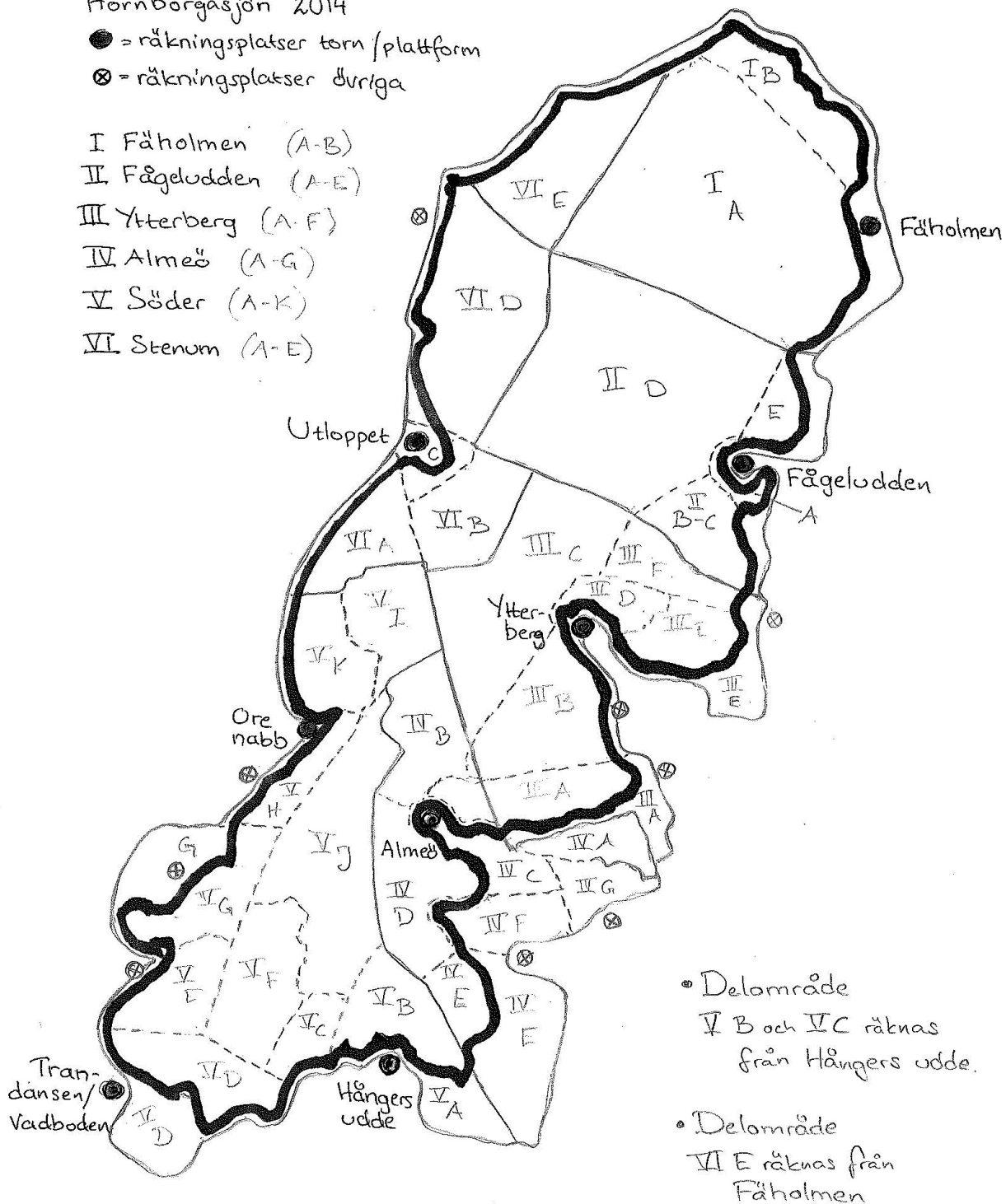
Art	Simfågelräkningar 1991 – 2016		Simfågelräkningar 2017	
	Vår	Höst	Vår	Höst
Knölsvan <i>Cygnus olor</i>	1465-15	3190-15	927	2086
Sångsvan <i>C. cygnus</i>	3220-13	293-15	896	84
Grågås <i>Anser anser</i>	2602-13	10112-15	1772	8589
Kanadagås <i>Branta canadensis</i>	557-13	857-15	326	208
Bläsand <i>Anas penelope</i>	2545-16	14615-15	1090	13678
Snatterand <i>A. strepera</i>	310-07	3999-15	184	2515
Kricka <i>A. crecca</i>	3850-01	18218-16	3438	16724
Gräsand <i>A. platyrhynchos</i>	1370-06	6907-16	307	3490
Stjärtand <i>A. acuta</i>	258-09	740-16	245	982*
Årta <i>A. querquedula</i>	88-93	111-94	29	3
Skedand <i>A. clypeata</i>	197-03	520-13	130	385
Brunand <i>Aythya ferruginea</i>	970-05	10500-06	161	575
Vigg <i>A. fuligula</i>	5105-09	2596-10	3076	719
Knipa <i>Bucephala clangula</i>	3683-16	1471-14	3076	870
Salskrake <i>Mergus albellus</i>	407-16	722-13	247	504
Storskrake <i>M. merganser</i>	1750-10	1150-09	77	196
Skäggdopping <i>Podiceps cristatus</i>	1360-08	833-09	506	114
Gråhakedopping <i>P. grisegena</i>	328-11	37-06	210	7
Svarthakedopping <i>P. auritus</i>	39-96	8-06	15	7
Storskarv <i>Phalacrocorax carbo</i>	440-01	560-00	136	274
Sothöna <i>Fulica atra</i>	9600-06	21100-04	773	1611
Tofsvipa <i>Vanellus vanellus</i>	850-03	3192-11	393	2247
Rödbena <i>Tringa totanus</i>	90-09	5-97	102	9
Storspov <i>Numenius arquata</i>	165-12	20-121	84	1
Enkelbeckasin <i>G. gallinago</i>	113-03	431-13	56	160

Not. För vadarnas del finns siffror endast i mycket begränsad omfattning att tillgå från tiden före 2001 med dokumenten som källa. Det är emellertid värdefullt att kunna redovisa några av de arter som tillhör Hornborgasjöns strandängsfauna.

Områdesindelning
Hornborgasjön 2014

- = räkningsplatser torn/plattform
- ⊗ = räkningsplatser dvriga

- I Fäholmen (A-B)
- II Fågeludden (A-E)
- III Ytterberg (A-F)
- IV Almeö (A-G)
- V Söder (A-K)
- VI Stenum (A-E)

Figur 2. Karta över Hornborgasjön med de viktigaste punkterna för simfågelräkningarna 2017.

Doppingar i Hornborgasjön 2017

Peder Hedberg Fält

Inledning

Projektet påbörjades redan 1981 (Karlsson 1982) men år 1985 övertog Lars-Erik Johansson och Hans-Erik Johansson ansvaret och drev projektet fram till 1999. Från år 2000 övertog jag själv ansvaret som projektledare och har årligen genomfört inventering av häckande doppingar. Under 2000 och 2001 samt 2005 till 2007 räknades samtliga par häckande eller revirhävande doppingar i sjön samt antalet kullar av svarthakedopping och svarthalsad dopping. På grund av tidsbrist åren 2002 till 2004 samt 2008 och framåt har jag koncentrerat mig på att endast följa upp häckande svarthalsad dopping och svarthakedopping samt häckningsframgången för de båda arterna. Gråhakedopping och skäggdopping har inventerats sporadiskt sedan 2008 och någon inventering av dessa arter gjordes inte under 2017. Däremot gjordes en större inventering av gråhakedopping 2016.

Inventeringarna är dels till för att följa upp förändringarna hos de olika arterna av häckande doppingar i samband med sjöns restaurering men även kontrollera beståndens storlek och sammansättning i relation till sjöns ekologiska system, främst sjöns fiskfauna. Årliga inventeringar av fiskfaunan görs av Fiskeriverket och Länsstyrelsen.

Metodik

Under tiden 15 april till 15 juli har inventeringar av antalet häckande par hos svarthakedopping och bon av svarthalsad dopping genomförts. Inventeringarna har utförts från olika observationsplatser runt sjön så att alla delområden har täckts upp. Indelningen av dessa områden är densamma som används vid simfågelräkningarna. Södra delens täta buskområden har istället fått inventerats från kanot då det ej gått att inventera dessa från land. Boräkning av svarthalsad dopping genomfördes den 16 maj från kanot.

Metoden för inventeringarna följer i stort de anvisningar som Svensson (1976) angivit för inventering av vattenfåglar. För svarthalsad dopping har antalet häckande par beräknats utifrån antalet bebodda bon vid respektive kolonin. Hos svarthakedopping har häckande par angetts då påbörjade eller bebodda bon har observerats eller då par har noterats under större delen av häckningssäsongen inom ett begränsat område av sjön. Observationer av aktuella arter har vid varje besök prickats in på kartor eller på annat sätt noteras för respektive delområde. Observationerna har sedan förts över på artkartor, varefter utvärdering har gjorts.

Resultat

Svarthakedopping

Inga häckningar påbörjades eller genomfördes under året. Rastande fåglar noterades dock under vår och sommar och flygga ungar observerades i sjön under sensommar. Dessa ungar är dock från andra par som har häckat på andra platser än i Hornborgasjön. Däremot har arten häckat vid den närbelägna Barnasjön, i likhet med tidigare år.

Svarthalsad dopping

Totalt noterades 96 bon i södra delen av sjön. Samtliga bon var uppdelade på två kolonier, varav den ena var en ny lokal för sjön. I den större kolonin (uppdelad på två underområden), strax norr om Hångers udde, noterades 64 bon och i den nya fanns 32 bon. Det nya området ligger ca 800 m väster om den större kolonin (figur 1). Vid båda kolonierna häckar skrattmåsar, men i den nya kolonin häckar måsarna på ihopflutna trädgrenar som de byggt bona på. I slutet av juni hittades ytterligare en koloni med 14 bon med ruvande fåglar kring gamla Blindkanalen. Det är väldigt sent med ruvande fåglar så med största sannolikhet rör det sig om fåglar som lagt om efter att ha misslyckats med sina häckningar på andra platser i sjön. Även vid denna koloni häckade det enstaka måsar och tärnor. Även häckande svarttärna och dvärgmåsar förekom här.

Häckningsutfallet var dåligt i södra delen och i början av juni noterades endast 7 kullar. Kontroll gjordes även senare i juni i samma område men antalet kullar var oförändrat. I mitten av juli noterades flera nya kullar utanför Utloppet och Fågeludden. Totalt hittades 13 nya kullar där kring den 10 juli. Dessa nya kullar härstammar från kolonin vid gamla Blindkanalen. Vid kontroll vid den kolonin i mitten av juli var samtliga bon tomma och inga ruvande fåglar fanns. Totalt hittades således 20 kullar i sjön 2017.

Tabell 1. Antal häckande par av svarthakedopping och svarthalsad dopping i Hornborgasjön 2017.

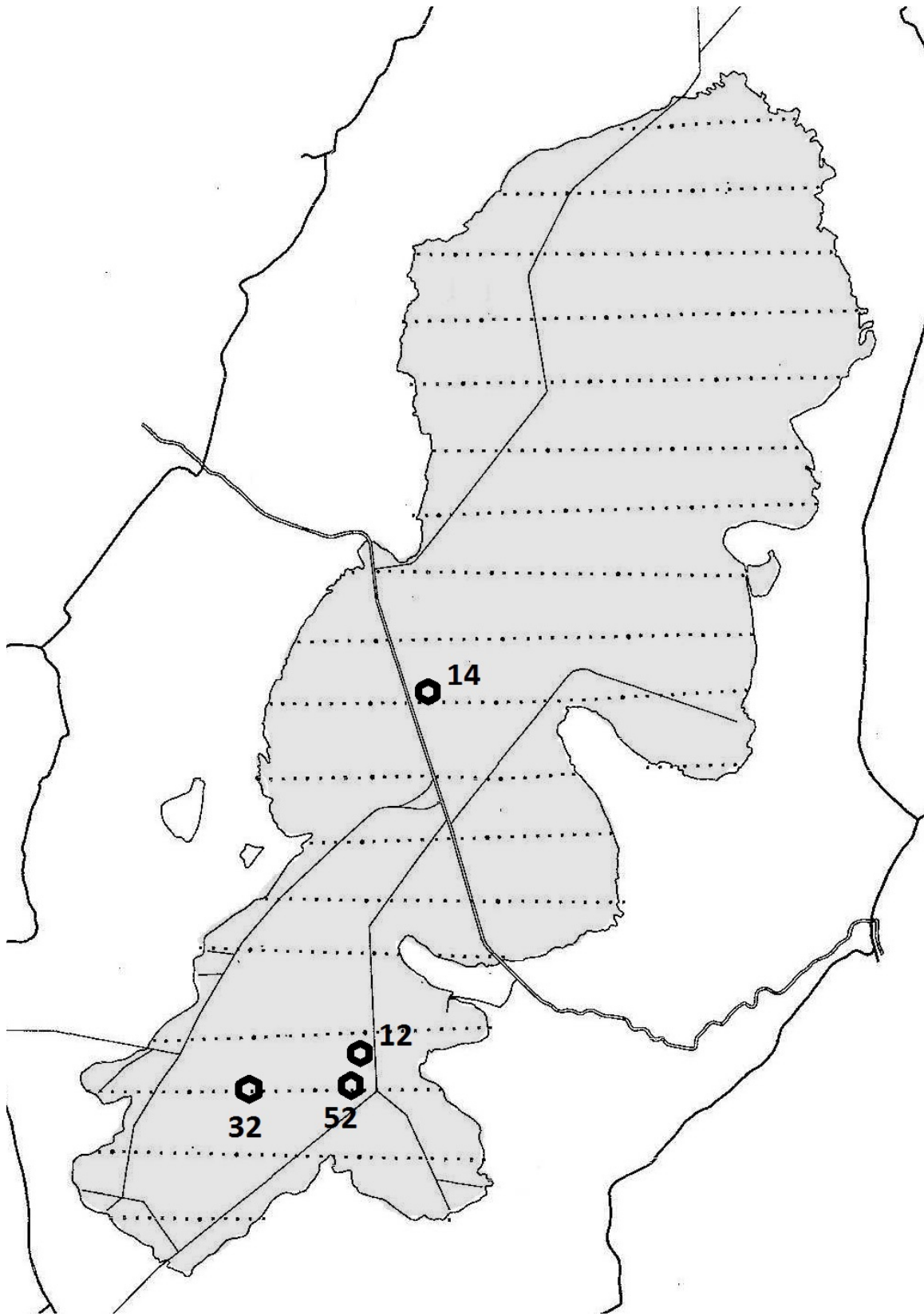
Svarthakedopping	0
Svarthalsad dopping	96

Referenser

- Karlsson, T. 1982. Doppingar. I: *Ornitologiska undersökningar i Hornborgasjön 1981*. sid 52-60. *Hornborga-dokument nr 2. Statens naturvårdsverk och Länsstyrelsen i Skaraborgs län.*
- Svensson, S. 1976. Inventering av vattenfåglar. Stencil. Lunds universitet.

Figur 2. Gråhakedopping matar sin nykläckta unge. Fågeludden, maj. Foto: Lotta Berg

Figur 1. Antal häckande par av svarthalsad dopping, 2017.

Häckande kärrhökar i Hornborgasjön 2017

Bengt Pettersson

Projektet kärrhökar startade samtidigt med Naturvårdsverkets förberedande undersökningar i slutet av 1960-talet inför Hornborgasjöns restaurering. Syftet var att ta reda på kärrhökarnas status som häckfåglar i sjön inför en kommande höjning av vattenytan.

Under den första delen av 1980-talet och fram till att restaureringen påbörjades omkring 1992 konstaterades ett 30-tal bruna kärrhökar häcka i sjöområdet. Även flera par blå kärrhök häckade årligen i sjöområdet och under vissa år även den sällsynta ängshöken.

Vid den tiden fanns stora bladvassar i sjön och där hade de tre kärrhöksarterna sina borevir.

Restaureringen slutfördes 1995 och efter fem år konstaterades 57 bobyggande par, vilket blev det högsta antalet häckande par av brun kärrhök i sjön genom åren (se tabell 1). År 2001 skedde en vändning och under några få år skedde därefter en dramatiskt snabb nedgång av antalet häckningar. Den uppenbara förklaringen var att vassarealen i stort sett hade försvunnit i de centrala delarna av sjön. De par som hade hankat sig kvar övergick till att häcka i videbuskagen i södra delarna av området. Videbuskarna ruttnade ned och det blev svårigheter för kärrhökarna att finna lämpliga buskar att bygga bon i. Minskningen av antalet häckningar fortsatte successivt under 2000-talet och är nu nere i ett minimum (tabell 2).

Metod

Årets inventering har genomförts på samma sätt som tidigare säsonger och med observationer från samma fasta observationspunkter på land.

Resultat

Trots intensiv bevakning kunde inte ett enda bobyggande par upptäckas denna häckningssäsong. De senaste årens borevir var tomma och inga nya revir etablerades.

Under säsongen uppehölls sig 2 hanar och minst 4 honor i sjöområdet. Inga av dessa bildade par och häckade. De sågs endast jaga över stora delar av sjöområdet.

Diskussion

Nedgången i kärrhökspopulationen har skett parallellt med biotopförändringarna i sjön och att de för kärrhökarna så viktiga vassområdena har försvunnit. Den slutsats man nu kan dra utifrån årets resultat är att inga bra kärrhöksrevir finns kvar.

Övriga kärrhökar

Rastande blå kärrhök iaktogs under både vår och höststräcket och en stäpphök observerades vid Dagsnäs i september.

Medverkande i inventeringen var även denna säsong Mike Henry, som bevakade södra av sjöområdet.

Tabell 1. Högsta antal borevir för brun kärrhök vid Hornborgasjön per 10-årsperiod under åren 1920-1999.

Åren 1920-1999	Antal bon
1920-29	5
1930-39	8
1940-49	8
1950-59	8
1960-69	10
1970-79	22
1980-89	32
1990-99	52

Tabell 2. Högsta antal borevir för brun kärrhök vid Hornborgasjön, årliga resultat fr.o.m. år 2000.

Åren 2000-2017	Antal bon
2000	57
2001	36
2002	39
2003	32
2004	26
2005	32
2006	23
2007	18
2008	12
2009	13
2010	14
2011	14
2012	10
2013	8
2014	6
2015	3
2016	5
2017	0

Häckande havsörn vid Hornborgasjön 2017

Bengt Pettersson

De senaste åren har två havsörnpär häckat i Hornborgasjöområdet.

Det äldsta paret, d.v.s. "Valdemarparet", började häcka i närheten av Hornborgasjön år 2002. De båda fåglarna bedömdes vara jämngamla vid etableringen och hanen som blev ringmärkt i Valdemarsviks skärgård som bounge 1997 är nu 20 år gammal. Sammanlagt har 30 ungar kommit på vingarna från detta par, vilket är ett mycket bra resultat. Åren 2013 och 2014 misslyckades häckningarna, troligen på grund av störningar i boområdet. Därefter har häckningen genomförts normalt och resulterat i flygga ungar.

Säsongen 2017 inleddes normalt. Honan bedömdes ha uppehållit sig i boreviret i ca tre veckor när hon åter sågs sitta ute i sjöområdet tillsammans med "Valdemar". Detta var illavarslande och redan då kunde man dra slutsatsen att det inte var som det skulle. Vid bokkontrollen, som genomfördes den 27 maj av Bjarne Modig, konstaterades att det var tomt i boet. Några nya grenar var pålagda vilket tydde på att paret varit där och sannolikt påbörjat häckningen. Orsaken till att boet sedan övergavs är okänt. Den fundering som nu uppstått är om paret inte längre är fertila eller om det åter har varit störning för nära boet.

Det yngre havsörnparet som etablerade sig 2015 i ett konstgjort bo, byggt av Bjarne Modig, var även denna säsong tillbaka på plats och fick nu 2017 sin tredje kull. Det fanns två ungar i boet som ringmärktes av Bjarne den 27 maj. Ungarna var då cirka sju veckor gamla (se figur 1).

Under sommaren var vattenståndet i sjön ovanligt lågt på grund av lite nederbörd i tillrinningsområdet. Det var därför gott om lättillgänglig föda i det grunda vattnet. Många främmande havsörnar lockades till sjön för att ta för sig. Vid ett tillfälle den 11 juli sågs från Trandansen 16 havsörnar samtidigt varav endast en individ var en av sjöns egna häckfåglar.

Figur 1. Ungarna i det konstgjorda boet cirka 7 veckor gamla. Foto: Bjarne Modig.

Rastande tranor vid Hornborgasjön 2017

Clas Hermansson & Bertil Johansson

Inledning

Redan 1966 genomfördes de första organiserade försöken att räkna antalet rastande tranor under våren. Fåglarna räknades när de under gryningen lämnade övernattningsplatserna i södra sjöområdet för att proviantera i området kring Stora Bjurum och Dagsnäs. Under åren 1967-1982 ansvarade Skövde fågelklubb för räkningarna. Sedan 1983 utförs räkningarna av Hornborgasjöns fältstation. Numera räknas tranorna när de lämnar födosöksområdena och flyger till övernattningsplatserna under kvällen. Årets räkningar var de 52:a i ordningen.

Hornborgasjön var tidigare starkt igenvuxen med vass, men när stora områden rensades på vegetation under 1969-1970 öppnades ytor med grunt vatten i sjöns norra del. Tranorna fann dessa som lämpliga övernattningsplatser och antalet höstrastande tranor ökade från år till år (Swanberg 1993). Det uppskattades att det rastade 100 tranor år 1972. Sedan dess har antalet ökat till över 10 000 tranor i hela sjöområdet. Till skillnad från vårens dagliga räkningar bevakas höstens tranor två gånger per vecka. Höstens räkningar var de 46:e i ordningen.

Rastande tranor under våren

Redan den 28 februari 2017 sågs årets första trana vid Vadboden (Ingemar & Maj-Britt Nilsson). Därefter sågs under perioden 1-30 mars 8-20 tranor. Flera av dem var troligen tranor som häckar i Hornborgasjön. Den 11 mars rastade 48 och den 12 mars 102 tranor i södra sjöområdet. Då inleddes de dagliga räkningarna.

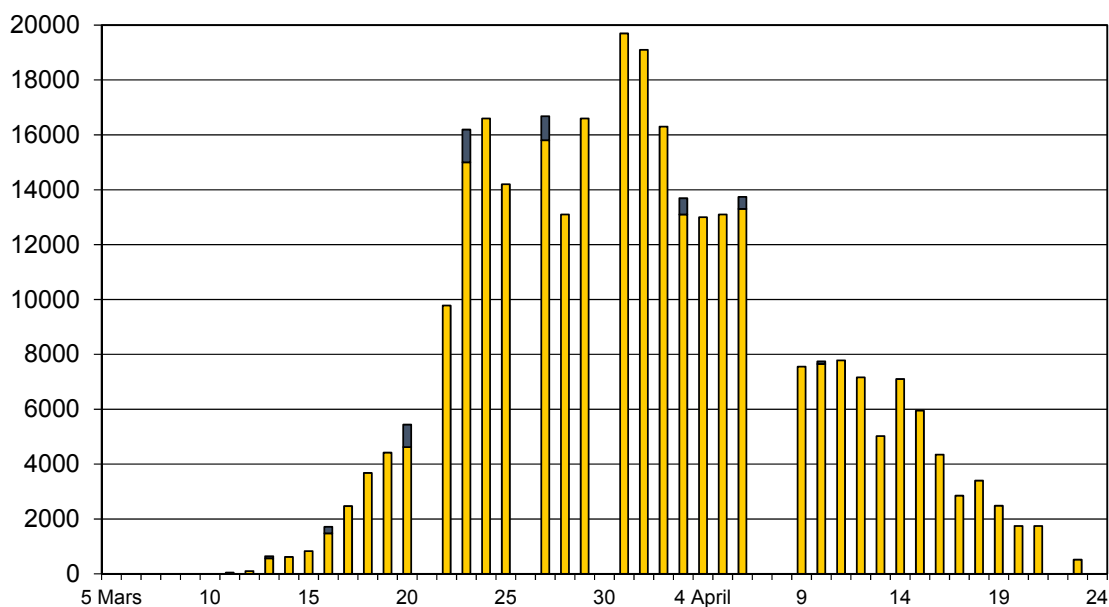
Vårens mediandatum inträffade den 31 mars, det vill säga det datum när 50 procent av antalet trandagar (355 100) uppnåtts. Med antal trandagar avses summan av de dagliga antalen rastande tranor. Det är fyra dagar tidigare än medelvärdet för de fem senaste åren.

Den 31 mars fanns 19 700 tranor vid Vadboden, vilket blev vårens högsta antal. Efter den 2 april och framför allt den 6 april minskade antalet succesivt. Vid räkningen 23 april fanns endast 520 kvar i södra sjöområdet. Många av dessa tranor blev kvar och stannade över sommaren vid Hornborgasjön. Se figur 1 och tabell 1.

Tabell 1. Tranornas förekomst vid södra delen i Hornborgasjön 2012-2017

År	Median-datum	Period	Högsta antal	Datum	Antal trandagar
2012	4.4	16.3-23.4	26 500	3.4	346 500
2013	14.4	1-27.4	13 400	14.4	167 200
2014	31.3	7.3-16.4	23 000	3.4	389 500
2015	3.4	7.3-22.4	19 600	4.4	404 500
2016	1.4	9.3-22.4	19 400	30.3	359 000
Medel	4.4	14.3-22.4	20 400	5.4	333 300
2017	31.3	11.3-23.4	19 700	31.3	355 200

Högsta antal i norra sjöområdet inträffade den 23 mars då 1 190 ex. inräknades när de flög till nattplats. De tranor som övernattar i norra delen av Hornborgasjön söker sig till andra födosöksplatser nordväst och norr om sjön. Det finns inget som tyder på att de blandar sig med tranorna i södra sjöområdet. Antalet är också förhållandevis litet.

Figur 1. Antal rastande tranor vid Hornborgasjön våren 2017. Gula staplar är antal tranor i södra sjöområdet och blå staplar antal tranor i norra sjöområdet. Antalen avser tranor som räknats flyga till nattplats. Högsta antal i södra sjöområdet inräknades den 31 mars (19 700) och i norra sjöområdet den 23 mars (1 190). I hela sjöområdet fanns som mest 20 500 tranor den 31 mars. Mediandatum i södra sjöområdet var den 31 mars. Antal för dagar med uteblivna räkningar har beräknats (extrapolerats) utifrån närliggande dagar.

Utfodringen vid Vadboden (Trandansen)

En anledning till att tranorna samlas kring Vadboden vid sjöns södra del är naturligtvis den utfodring som utförs av Länsstyrelsen i Västra Götalands Län. Tillgången på föda, korn, är riklig och det lockar också många andra fåglar till området, framför allt sångsvanar, grågäss, kanadagäss, bläsänder, krickor och gräsänder. Under våren 2017 spreds totalt 140 000 kg korn över området.

Undersökningar under vårsträcket i Rügen-Bock-Kirr, Tyskland har visat att tranorna äter ungefär 300 gram vete (sådeskorn) per individ och dag (Nowald 1999). Det är högst troligt att det dagliga födointaget vid Hornborgasjön ligger på samma nivå, det vill sägs 300 gram korn (sådeskorn) per individ och dag. Skillnaden mellan sädesslagen vete och korn bedöms vara liten i detta sammanhang. Detta betyder att tranorna konsumerade ungefär 106 600 kg korn (300 g x 355 200 trandagar) eller 76 % av 140 000 kg. Resterande kvantitet, 33 400 kg (24 %) korn var således mat åt svanar, gäss och änder.

Rastande tranor under hösten

Tidigare år har de tranor som övernattar i södra delen räknats från fågeltornet på Hångers udde. Under 2017 flyttades räkningsplatsen till strandvallen väster om Hälsningsgården. Platsen har den fördelen att den är lättare att komma till. Kontroller tidigare år har också visat att det är minst lika bra att räkna tranorna från denna plats. Det finns därför inga skillnader i resultaten mellan de olika platserna.

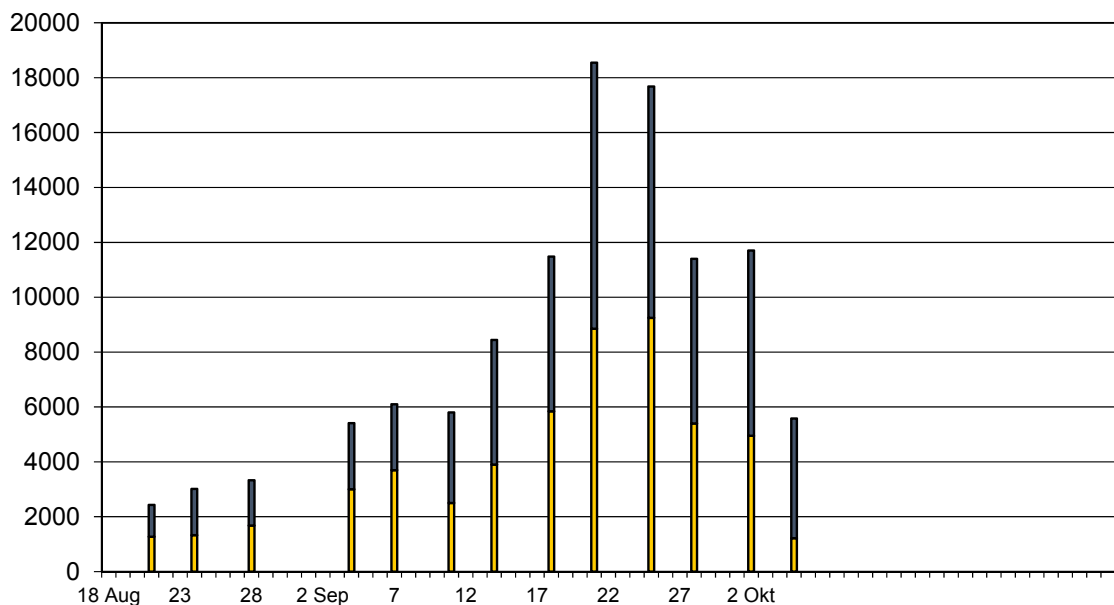
Höstrastande tranor börjar anlända i mitten av augusti månad. Antalet ökar långsamt för att kulminera vid avflyttningen i slutet av september till början av oktober. Vid lämpligt väder kan så gott som samtliga tranor lämna sjöområdet under en enda förmiddag. De övernattar på flera platser i norra och södra sjöområdet.

De tranor som övernattar i södra sjöområdet provianterar under dagtid i området från öster till väster om Hornborgasjön, ofta på ett flygavstånd upp till flera mil. Högsta antal i södra delen var den 25 september då 9 250 tranor inräknades när de flög till nattplats.

Tranor från norra sjöområdet ses under dagtid nordväst och norr om Hornborgasjön. Många av tranorna har lång flygväg till sjön och anländer ofta i stora flockar sent under kvällen. Högsta antal i norra delen var den 21 september, då 9 700 tranor inräknades. Se figur 2 och tabell 2.

Inflygande kvällstranor i mars. Foto: Lotta Berg

Figur 2. Antal rastande tranor vid Hornborgasjön hösten 2016. Gula staplar är antal tranor i södra sjöområdet och blå staplar antal tranor i norra sjöområdet. Antalen avser tranor som räknats flyga till nattplats. Högsta antal i södra sjöområdet inräknades den 25 september (9 250) och i norra sjöområdet den 21 september (9 700). I hela sjöområdet fanns som mest 18 550 tranor den 21 september.

Högsta antal tranor någonsin under hösten

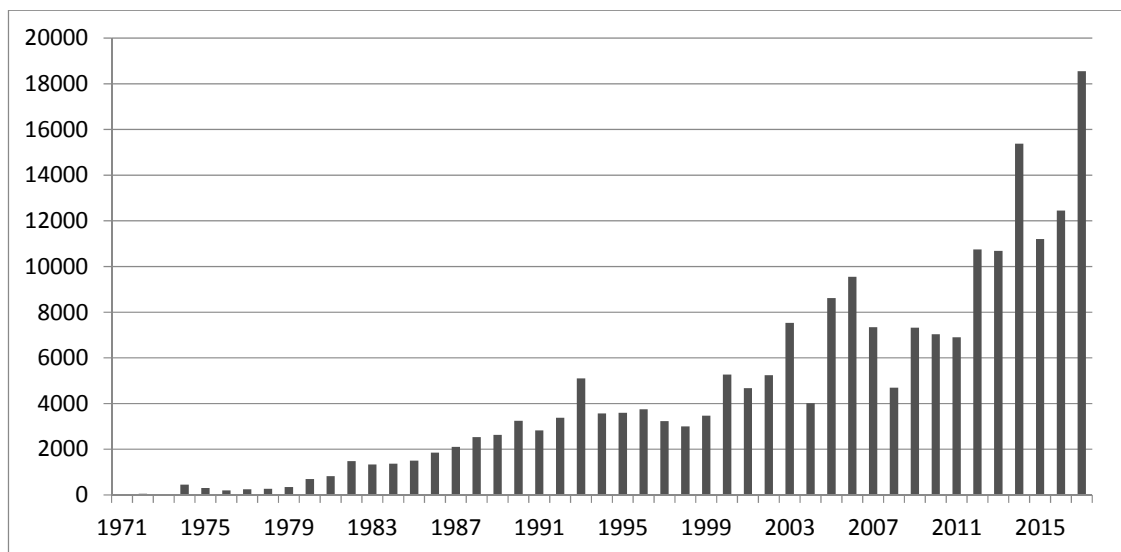
Den 21 september inräknades 8 850 tranor i södra delen, utöver de 9 700 som fanns i norra delen. Detta betyder att 18 550 tranor rastade i Hornborgasjön. Det är det högsta antalet som inräknats under hösten sedan räkningarna börjades 1972. Tidigare högsta notering var 15 380 tranor den 29 september 2014. Se figur 3.

Ung trana rastar i september, Tranum. Foto Lotta Berg

Ringmärkta tranor noteras och rapporteras till Svenska Tranarbetsgruppen. Foto: Lotta Berg

Figur 3. Högsta antal rastande tranor vid Hornborgasjön under hösten, år 1971-2017. För beskrivning av tranornas uppträdande under hösten se inledningen av denna rapport.

Övervintrande tranor

Under december månad 2016 sågs inga tranor. Den 28 februari 2017 sågs en trana vid Vadboden (Ingemar & Maj-Britt Nilsson). Den tranan bedöms inte som övervintrande utan en individ som anlant tidigt, dvs. årets första trana.

Sammanfattning

Den 28 februari sågs vårens första trana. De första flockarna sågs den 12 mars då 102 tranor rastade vid Vadboden. Under våren sågs som mest 19 700 tranor vid Vadboden (31 mars) och 1 190 i norr (23 mars). I hela sjöområdet fanns som mest 20 500 den 31 mars. Mediandatum för tranorna i södra delen var den 31 mars (4 april 2012-2016) och antalet trandagar 355 100 (333 30 för 2012-2016). Antal för dagar med uteblivna räkningar har beräknats (extrapolerats) utifrån närliggande dagar. Beräkningar visar att tranor som rastade vid Vadboden under våren åt ungefär 106 500 kg korn. Under hösten sågs som mest 18 550 tranor den 21 september. Det är det högsta antal som räknats under hösten. Se figur 3.

Tack

Tranräkningarna har inte varit möjliga att genomföra utan ett stort ideellt lagarbete. Totalt har 26 personer deltagit i verksamheten; Evert Arnoldsson, Lotta Berg, Anders Bergsten, Per Bergström, Björn Björnsson, Karl-Magnus Björnsson, Rolf Edvardsson, Claes Falck, Lillemor Falck, Magnus Hallqvist, Clas Hermansson, Mia Holmebrant, Kent-Ove Hvass, Bertil Johansson, Britt-Marie Johansson, Kerstin Jägmarker, Sören Jägmarker, Anki Järnstedt, Alf Karlsson, Edvin Klein, Bo Monsén, Siv Monsén, Gerd Sundén, Helge Sundén, Ulrich Tourbier och Susanne Wieland. Det är glädjande att flera nya tranräknare deltog i verksamheten.

Referenser

- Swanberg, P.O. 1993. Hur Hornborgasjöns rastplats för tranor utvecklades. *Tranan*, sid. 127-134. Skara.
- Nowald, G. 1999. Nahrungsbedarf rastender Kraniche Grus grus während der Frühjahrsrast. In: Prange, H. et al. (eds): *Proc. 3rd European Crane Workshop*. Pp. 115-122. Halle.

Tabell 1. Antal rastande tranor vid Hornborgasjön våren 2017. Antal i söder har räknats från Dagsnäs och antalet i norr från Fäholmen mader när de flugit till nattplats.

Datum	Söder	Norr	Totalt
11 mars	48	-	48
12	102	-	102
13	570	75	645
14	615	-	615
15	830	-	830
16	1480	232	1712
17	2470	-	2470
18	3680	-	3680
19	4420	-	4420
20	4620	820	5440
21	-	-	-
22	9780	-	9780
23	15000	1190	16190
24	16600	-	16600
25	14200	-	14200
26	-	-	-
27	15800	880	16680
28	13100	-	13100
29	16600	-	16600
30	-	-	-
31	19700	-	19700
1 april	19100	-	19100
2	16300	-	16300
3	13100	590	13690
4	13000	-	13000
5	13100	-	13100
6	13300	440	13740
7	-	-	-
8	-	-	-
9	7550	-	7550
10	7650	94	7744
11	7780	-	7780
12	7160	-	7160

13	5020	-	5020
14	7100	-	7100
15	5950	-	5950
16	4350	-	4350
17	2850	-	2850
18	3400	-	3400
19	2480	-	2480
20	1750	-	1750
21	1750	-	1750
22	-	-	-
23	520	-	520
24	-	-	-
25	-	-	-
26	-	-	-
27	500	-	500

Tabell 2. Antal rastande tranor vid Hornborgasjön hösten 2017. Antal i söder har räknats från Hälsingsgården udde och antalet i norr från Fäholmen när de flugit till nattplats.

Datum	Söder	Norr	Totalt
21 aug	1270	1160	2430
24	1330	1680	3010
28	1680	1650	3330
4 sep	3000	2410	5410
7	3700	2400	6100
11	2500	3300	5800
14	3900	4540	8440
18	5840	5640	11480
21	8850	9700	18550
25	9250	8430	17950
28	5400	6000	11400
2 okt	4950	6750	11700
5	1220	4360	5580

Grågåsen vid Hornborgasjön 2017

Clas Hermansson

Behovet av mer kunskap om grågåsens förekomst vid Hornborgasjön var den direkta anledningen till att vi under 2004 påbörjade ingående studier av arten. Granskning av fältstationens artkartotek och resultat från simfågelräkningar visade att det var svårt att försöka bilda sig en uppfattning om grågåsens utveckling i sjöområdet. Detta gäller speciellt uppgifter från våren där stor försiktighet måste gälla vid bedömningar av antal. Anledningen är olika ankomsttider för de häckande och översomrande fåglarna samt inte minst det stora antal gäss som tillkommer sent under våren för att rugga i sjöområdet. Många av de ruggande gässen lämnar Hornborgasjön efter ruggningen. Andra kan emellertid stanna kvar i flera månader.

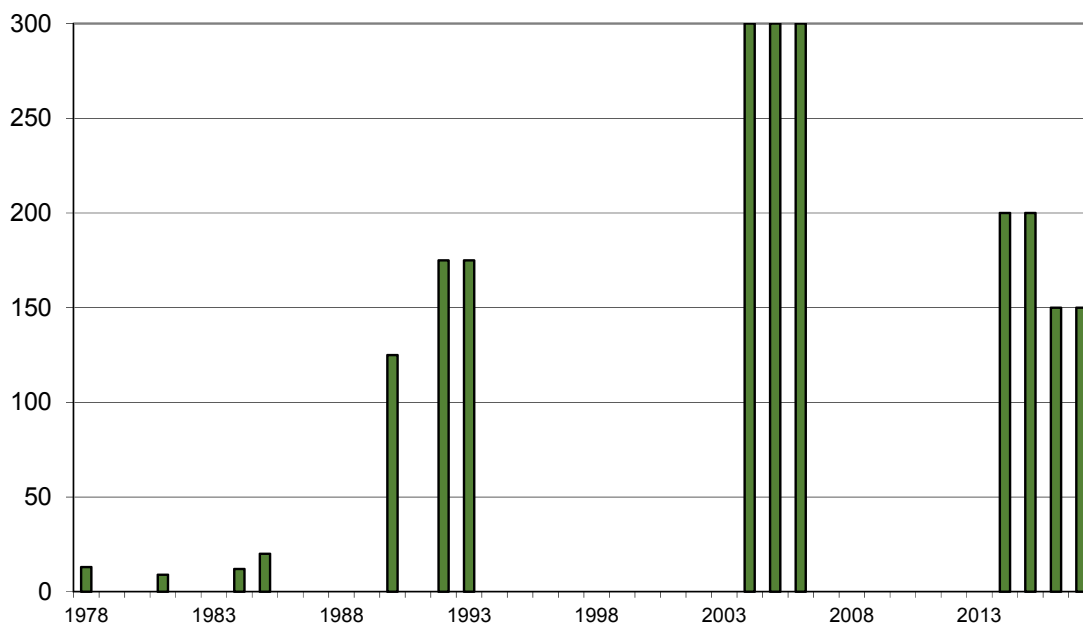
Häckande grågäss

Sedan 1860-talet har gäss då och då iakttagits i Hornborgasjön under sommaren (Söderberg 1947). År 1918 konstaterades en häckning, då en kull med sju ungar sågs (Nyqvist 1919). Den torrlagda och igenvuxna sjön lockade naturligtvis inga gäss till längre vistelse och det var först efter det att röjningar i vegetationen genomfördes under 1970-talet som arten uppträdde regelbundet.

Sedan 1973 har grågåsen tillhört sjöns årliga häckfåglar. De första årens häckningar var framgångsrika och från 1987 skedde en kraftig ökning. När vassen ännu stod tät under 1970- och 1980-talet kan det naturligtvis inte bortses ifrån att ruvande grågäss undgått upptäckt. De flesta av fynden från den tiden beskriver gäss med ungar.

Redan före den slutliga vattenståndshöjningen 1995 fanns 175 häckande par (1992 och 1993). Tyvärr saknar vi uppgifter om antalet häckande par fram till 2004. Då bedömdes att 300 par häckade i sjöområdet. Studier av antal kullar visar emellertid att det är högst sannolikt att kulmen av häckande par inträffade i slutet av 1990-talet. Förklaringen till detta kan bero på att vegetationen numera är så sparsam att fåglarna har svårt att finna lämpliga boplatser. Den ökning av antalet grågäss som ägt rum i Sverige sedan 1960-talet har naturligtvis också gällt för Hornborgasjön. Under 2017 beräknas att ungefär 150 par häckade i Hornborgasjön.

Räkningen utförs i april till början av maj månad när gässen ruvar. Idag är vegetationen på många platser så gles att det är relativt enkelt att se ruvande fåglar från fågeltorn och utsiktsplatser runt sjön. Alla bon kan naturligtvis inte ses, men det är möjligt att beräkna antalet häckande par eftersom den partner som inte ruvar ofta uppehåller sig i boets närhet (figur 1). Räkningar av häckande grågäss 2017 visar att av 150 häckande par finns 10 i norra delen, 30 i mellersta delen och 110 i södra delen av Hornborgasjön.

Figur 1. Antal häckande par av grågås *Anser anser* i Hornborgasjön 1979-2017. Förekomsten 1978-1985 grundar sig på antal kullar och antal häckande par 1990 och 1992-1993 är uppskattat antal.

Åren 2004-2006 gjordes detaljerade inventeringar medan antalet häckande par 2014-2017 baseras på översiktliga inventeringar. Noggrannheten i räkningarna 2004-2006 och 2014-2017 bedöms vara likvärdiga.

Ruggande grågäss

Efter Hornborgasjöns restaurering började flera tusen grågäss plötsligt att anlända till området för att rugga. Detta var grågäss som inte tillhörde den population som häckade i sjöområdet. Den direkta orsaken till detta uppträdande känner vi inte till, men det är uppenbart att sjön blev attraktiv som ruggningsplats med gott om föda och skyddade områden.

Grågåsen genomför en komplett ruggning varje år och byter alla vingpennor. Detta sker under juni till början av juli månad. Fåglar som inte häckar ruggar tidigare än de som häckar. De häckande fåglarna har återfått sin flygförmåga när ungarna kan flyga. De äldre fåglarna är oförmögna att flyga under ungefär en månads tid. Ungfåglarna genomför sin ruggning av kropps fjädrarna under hösten (Cramp & Simmons 1977).

Dessa ruggande grågäss anländer inom loppet av några veckor, från mitten av maj månad. Många lämnar Hornborgasjön efter det att ruggningen är avslutad i juli månad. Under den period som är före och efter ruggningen födosöker de ofta under en kort period på bland annat betesvallar.

Under 2003 räknades antalet grågäss i hela sjöområdet till 9 600 den 3 juli, under 2004 till 8 900 den 21 maj och under 2005 till 8 300 den 25 maj. Räkningar följande år, 2006-2008 visade på en stabil nivå på 8 000 grågäss. Tyvärr gjordes inga räkningar under åren 2009-2011. En allmän uppfattning om att antalet ruggande grågäss ökat var anledningen till vi återupptog räkningarna 2012. Resultatet

visade att 18 000 grågäss fanns i sjöområdet i månadsskiftet maj-juni månad. Åren därefter ökade antalet till som flest 28 000 grågäss under 2015.

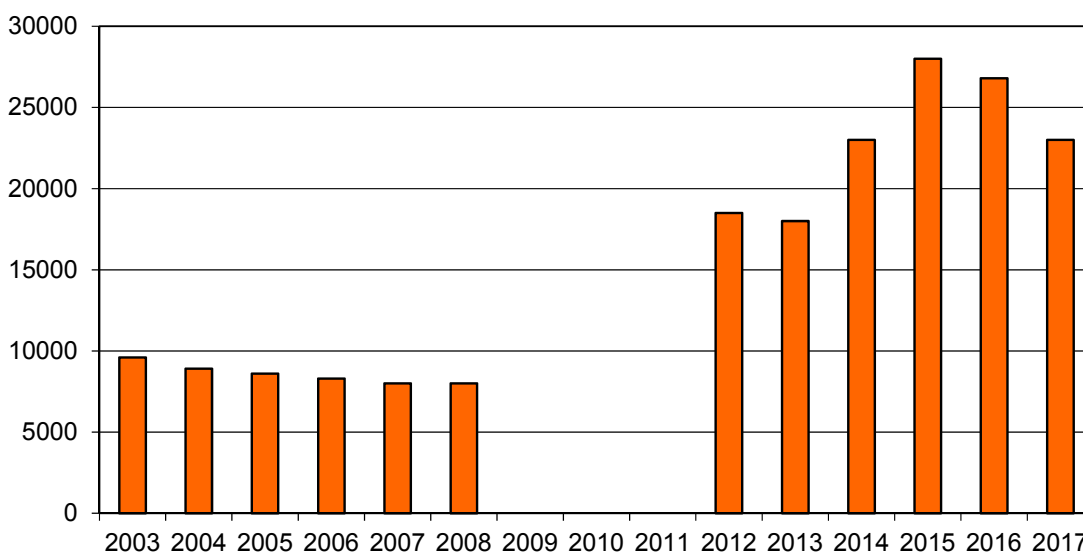
När räkningarna påbörjades 2003 stod vegetationen tät, av framför allt videbuskar, i många områden. De ruggande gässen var ofta svåra att se varför räkningarna var mycket tidsödande.

Idag, drygt 10 år senare, är vegetationen mycket gles och gässen är betydligt enklare att räkna. Det betyder att osäkerheten i räkningarna inte bedöms vara större än tidigare år, trots det stora antalet fåglar.

Grågässen räknas när de inte kan flyga och betar på strandvallar eller söker föda i sjöområdet. Räkningen utförs under en till två dagar. Det har visat sig att gässen inte är speciellt rörliga och födosöker ofta på samma områden. Detta har bekräftats genom avläsning av grågäss som märkts med numrerade halsringar.

Grågåsen blir könsmogen vid två, vanligtvis tre års ålder, varför det finns grågäss som inte häckar i Hornborgasjön innan det stora antalet ruggande grågäss anländer. Räkningar under 2004-2006 visade att antalet inte häckande gäss utgör ungefär två tredjedelar av samtliga grågäss i slutet av april månad.

Den 13 juni räknades alla grågäss i Hornborgasjön. Resultatet blev 23 000 gäss, 3 800 färre än föregående år (se figur 2). Av dessa bedöms 900 grågäss tillhöra den häckande (300) och den inte häckande populationen (600). Det betyder att 22 100 grågäss kom till Hornborgasjön för att rugga i sjöområdet. Vid räkningen fanns 800 ex. i norra delen (N om Fågeludden), 9 300 ex. i mellersta (Fågeludden – Almeö) och 12 900 ex. i södra delen (S om Almeö) av Hornborgasjön.

Figur

2. Högsta antal grågäss *Anser anser* i Hornborgasjön i slutet av maj till början av juni månad 2003-2017. I antalen ingår häckande och inte häckande grågäss samt de fåglar som ankommer i slutet av maj månad för att rugga i sjöområdet.

Sammanfattning

Undersökningar av grågåsen förekomst i Hornborgasjön 2016 visar att ungefär 150 par häckade och att det som mest fanns 23 000 grågäss under början av juni månad. Av dessa beräknas att 22 100 anlände för att rugga.

Referenser

Cramp, S. & Simmons, KEL. 1977. Handbook of the world of Europe, the Middle East and North Africa: the Birds of Western Palearctic. Vol 1: Ostrich-Ducks, pp. 420-421. Oxford University Press. Great Britain.

Nyqvist, H. 1919. Gäss häckande i Hornborgasjön. Fauna och flora 14: 186.

Söderberg, R. 1947. Hornborgasjöns öden som fågelsjö. Stockholm.

Figur 3. Grågåskull vid Fågeludden, april. Foto: Lotta Berg

Häckande tornfalk vid Hornborgasjön 2017

Åke Abrahamsson

Tornfalkprojektet vid Hornborgasjön startade 1994 i sin nuvarande form. Antal holkar, metod för kontroll och ringmärkning med mera undergår mycket små förändringar och projektet därför kan projektet beskrivas som i stort sett standardiserat. Vi besöker alla holkar i ett tidigt skede av häckningar för att konstatera påbörjade häckningar. Vi vill dessutom om möjligt fastställa storleken hos så många äggkullar som möjligt. Dessutom är målet att ringmärka samtliga ungar.

Resultatet 2017

Genomförda häckningar och antal ungar avser kull där ungar har ringmärkts. Medelkull, dvs det genomsnittliga värdet för antal ungar per kull, beräknas på antal ungar/kullar vid ringmärkningstillfället. Ungarna är som regel 12-15 dagar vid ringmärkningstillfället.

Metoden att beräkna kullstorlek kan diskuteras; alternativet är att räkna med måttet påbörjade häckningar. Här finns emellertid en del faktorer som måste beaktas. Det händer inte sällan att en hona startar i en holk men fortsätter i en annan med en annan hane. I år har vi fyra påbörjade och (och genomförda) häckningar i stolpar som vi inte kom åt.

Vi vill kunna jämföra mellan åren och därvid har vi sett att vi kan komma fram på detta vis. Den övre sammanställningen nedan visar medelvärden för perioden 1995 till 2016 (tabell 1). I den nedre visas resultatet för 2017 på motsvarande sätt (tabell 2).

Tabell 1. Häckningsresultat tornfalk 1995-2016 (medeltal).

Medel antal holkar	Medel antal påbörjade häckningar	Medel antal genomförda häckningar	Medel antal Ungar/år	Medelkull
40	16,1	13,6	62,0	4,6

Det totala antalet häckningar under perioden 1995 – 2016 är 354. Antal genomförda häckningar under samma period är 299. Det totala antalet ungar för perioden är 1364.

Tabell 2. Häckningsresultat tornfalk 2017.

Antal holkar 2017	Påbörjade häckningar 2017	Genomförda häckningar 2017	Antal ungar 2017	Medelkull Ungar 2017
41	19	14	59	4,2

Resultatet uttryckt i medelkull är 0,6 ungar färre än föregående år (4,8) och 0,4 ungar färre än medelkullen. Medelkullen för hela projektet tornfalk Skaraborg 2017 är 4,3 N=124. I arbetet med tornfalksprojektet deltar även Helge Sundén och Peter Lindkvist.

Figur 1. Fjorton till sjutton dagar gamla tornfalkungar. Foto: Helge Sundén.

Figur 2. Tornfalk, Kärrtorp, september. Foto: Lotta Berg.

Svanarna i Hornborgasjön 2017

Åke Abrahamsson

Inventeringsåret 2017 innebar ett kraftigt trendbrott: antalet häckande knölsvanar är nu nere på den nivå som gällde vid det senaste sekelskiftet. Förändringen är dramatisk. Antalet rastande knölsvanar om våren ligger även det på cirka trettio procent lägre nivå än förväntat (se simfågelräkningarna). Antalet ligger dock fortfarande i spannet mellan ett och två tusen på årsbasis, den senare siffran uppstår som regel på hösten innan isläggning. Sångsvanens förekomst som häckfågel vid sjön ser helt annorlunda ut jämfört med knölsvanens. Den är mycket fåtalig och geografiskt stabil, och antalet häckningar har aldrig överstigit ensiffriga tal.

Knölsvanen

Inventeringen genomfördes i början av maj och tillgick på samma välkända sätt som alltid; flygning på lägsta tillåtna höjd och med lägsta möjliga hastighet så många varv som behövs för att få med alla bon. De ruvande svanarna är väl synliga, den stora svårigheten består i att undvika såväl glapp som dubbelräkning. Det går fort undan! Vi har haft glädjen och förmånen att flyga med samma pilot under alla år, Leif Crona från Skövde Flygklubb. Man kan tillägga att den valda metoden bedöms vara den enda möjliga att använda. Viss kontrollinventering av bon har skett från land.

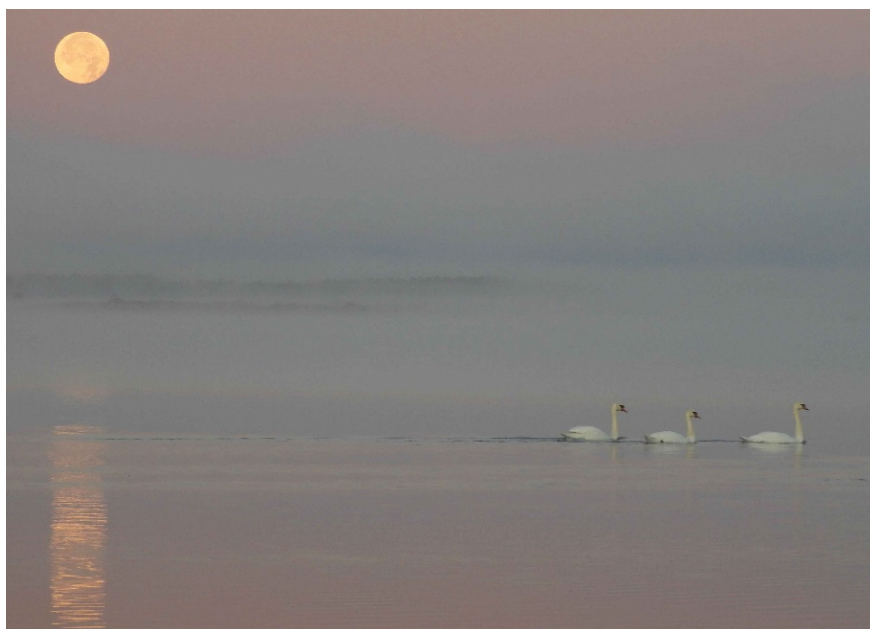
Årets inventering resulterade i 97 bon, vilket är en kraftig minskning jämfört med senare år; nivån är densamma som den som gällde kring sekelskiftet 1999-2000. Minskningen är jämt fördelad över hela området (se figur 2). De flesta bona, 71 stycken, ligger i det stora området med dött ris i söder (figur 2). Trots att stora ytor med klarvatten öppnar sig alltmer norrut i sjön klarar ändå flera svanpar av att förankra sina bon i nästan ingenting; några bekymmer med exempelvis överflygande havsörnar tycks inte finnas. I det förhållandet tycks det råda balans.

Vid simfågelräkningen den 13 augusti räknades 10 kullar med 18 ungar in vilket är bland det lägsta under den tidsperiod som redovisas. Antalet stämmer väl med antalen från simfågelräkningarna senare under hösten som ligger på samma nivå. Medelkullen, mätt per simfågelräkningen i augusti, ligger dock ganska stabilt över åren vilket är ett förhållande värt att notera. En viss minskning under de senaste åren kan dock märkas. Den låga reproduktionen – mätt per påbörjad häckning - är emellertid anmärkningsvärd, den är endast 0,19 ungar per påbörjad häckning 2017. Åttiosju av de påbörjade häckningarna resulterade inte i några ungar alls. Vi äger endast begränsade kunskaper om vad som händer under ruvningsperioden. Det är önskvärt att minst tio procent av de påbörjade häckningarna kan följas över hela perioden. Flera knölsvanar ruvade fortfarande efter 15 juli. Det måste dock påpekas att vi inte har några tillfredsställande kunskap om sena häckningar eller omläggningar.

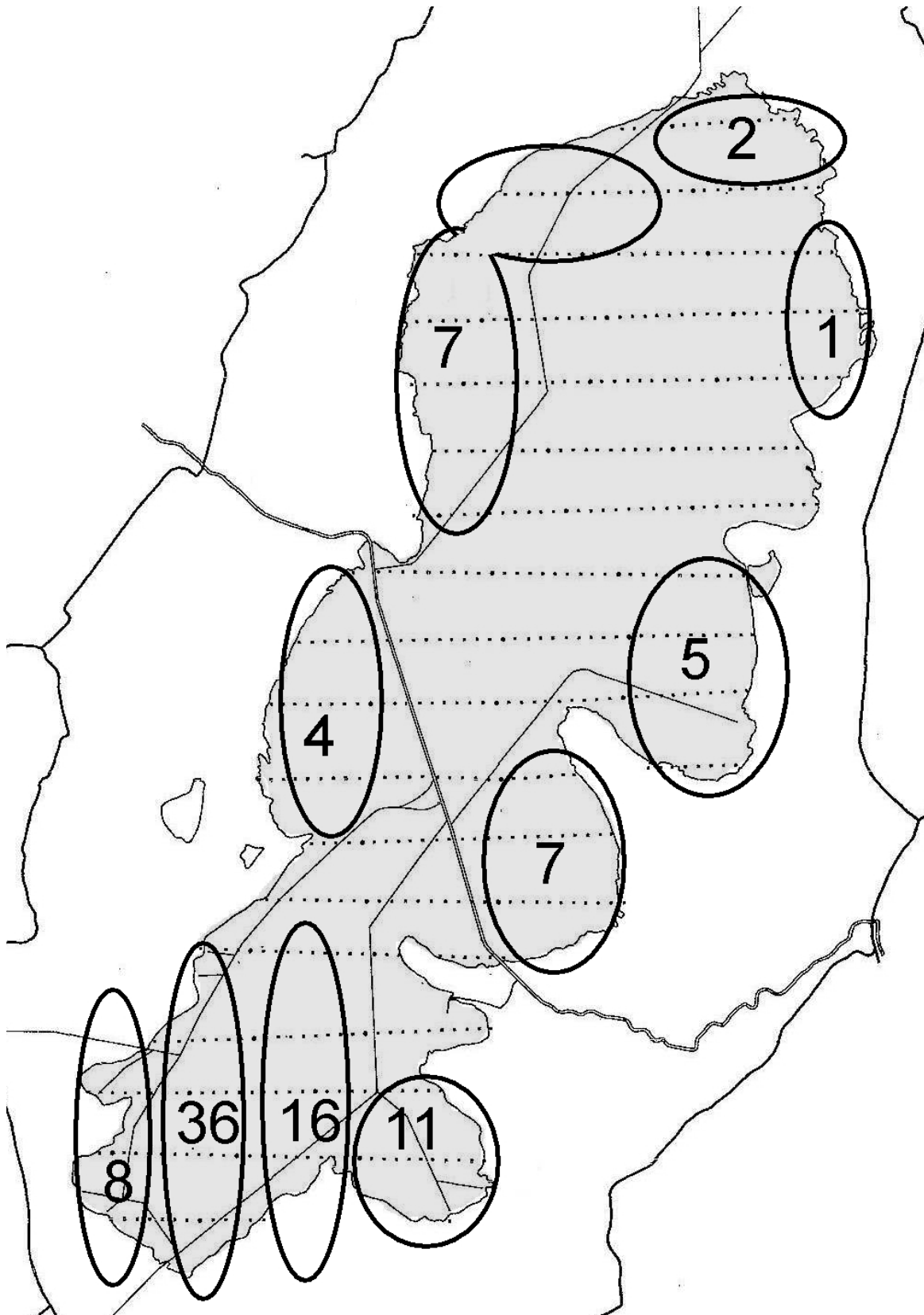
Tabell 1. Antalet bon och ungar av knölsvan *Cygnus olor* i Hornborgasjön 2001 - 2017

År	Antal bon	Antal kullar	Medelkull	Procentuell andel av de häckande paren som fick ut några ungar räknat per simfågelräkningen i augusti
2001	79	-	-	-
2002	117	57	-	49
2003	144	-	-	-
2004	197	46	-	23
2005	160	36	-	23
2006	163	36	-	22
2007	181	45	2,7	25
2008	196	23	2,2	12
2009	219	81	2,8	37
2010	171	26	2,5	15
2011	201	67	2,5	33
2012	223	26	2,8	7
2013	214	22	2,2	10
2014	163	34	2,3	21
2015	164	53	2,8	32
2016	166	19	2,3	11
2017	97	10	1,8	10

Medelkullen är i detta fall beräknad på antalet ungar/kullar vid simfågelräkningen i augusti; för flera av de tidigare åren saknas uppgifter om ungar i dokumenten.

Figur 1. Rastande knölsvanar vid Fågeludden, oktober. Foto: Lotta Berg

Figur 2. Antal häckande par av knölsvan i Hornborgasjön, 2017.

Sångsvanen

Två områden i sjön hyser häckande sångsvanar, det ena är nära Hångers udde och det andra är i området Orebackar – Hästahuvudet. Så har det varit under en lång följd av år och så även 2017. Även detta år påbörjades fyra häckningar, i stort sett i samma lägen som åren innan. Vad som är känt om dessa är att det fanns dunungar vid Hångers udde. Det finns inga noteringar om sedda ungar i området Orebackar – Hästahuvudet. Vid simfågelräkningen i augusti finns en kull med tre ungar noterad.

Figur 3. En av sångsvanshäckningarna i Hornborgasjön, april. Foto: Lotta Berg

Sammanfattning

Antalet häckande par hos knölsvanarna ligger på en sjunkande nivå sedan något år tillbaka jämfört med toppåren för snart ett tiotal år sedan. De kommande åren får utvisa om detta tillstånd är det som skall gälla framgent. Reproduktionen når en bottennotering och här finns flera frågor som är obesvarade. Endast 0,19 ungar per påbörjad häckning är oroväckande lågt. Detta är betydligt lägre än föregående år då motsvarande siffra var 0,26 ungar per häckning. Fler än två tredjedelar av häckningarna resulterade således inte i några ungar. Observationer senare under häckningssäsongen indikerar att lågvatten med uttorkning under sommarens gång av det stora risbältet i söder kan spela in.

Sångsvanarna följer ett sedan många år invariant mönster. Som det förefaller är det endast häckningen nära Bjurumskanalen vid Hångers udde som resulterar i några ungar året 2017.

Skrattmåsen i Hornborgasjön 2017

Åke Abrahamsson

*Antalet häckande skrattnåspar (*Chroicocephalus ridibundus*) i Hornborgasjön beräknas ha uppgått till 4830 år 2017, vilket är i stort sett lika med året innan. Begränsningen är främst tillgången på boplatser. Det största antalet finns i ett band från Södra Sätunaviken till Ora nabbe, se kartan nedan. Ett mindre antal häckningar finns i vikarna utmed den östra sidan. Det torde inte råda något tvivel om att skrattnåsen är en mycket viktig bebyggare i Hornborgasjön och helt avgörande för flera arters möjlighet till häckning, inte minst de svarthalsade doppingarna.*

Bakgrundsfakta

Det första belägget för skrattnås i Hornborgasjön är från 1892. Källa är Rudolf Söderbergs skrifter. I Hornborgadokument nummer 14 (Lundgren & Lönn, 1985) finns en ousbärlig sammanställning över skrattnåsens historia i Hornborgasjön. Där kan man se att för 1979 och även för 1983 anges det att i Hornborgasjön häckade 4100 respektive 4170 par. En annan artikel av hög dignitet är ”Skrattnåsen i Sverige” hämtad ur Vår Fågelvärld 1979 (Fredriksson, 1979) För dåvarande Skaraborgs län angavs här 9322 häckande par. Omräknat till Västergötlands areal blir det cirka 13 000 par. Notera att datainsamlingen bakom denna artikel gjordes så tidigt som 1966–1967. I boken ”Fåglarna i Sverige – antal och förekomst” (2012) utgiven av Sveriges Ornitologiska Förening anges för Västra Götaland cirka 13 000 par. För hela landet uppger Stig Fredriksson (1979) i sin artikel ett inventerat värde om 154 000 häckande par, i den nyare boken Fåglarna i Sverige stannar det vid 98 000 par. Skillnaden är rimlig; en tredjedel av skrattnåsarna har försvunnit under de senaste fyrtio åren. Man torde dock lägga märke till att motsvarande differens inte syns i västgötamaterialet. Ett mycket viktigt bidrag finns i GRUS 7 – 1981 (Gustavsson & Hermansson, 1981), ”Skrattnåsen i Skaraborgs län 1978 – 79”. Här uppges för Skaraborgs län 12090 par 1978 och 8346 par 1979. Orsaken till skillnaden mellan åren återfinns i huvudsak i den mellanårsvariation som fanns i Hornborgasjön vid denna tid.

Inventering och metod

Metoden 2017 är en kombination av beräkning och skattning. Den betydande mosaik av flytöar som sträcker sig från längst in i Sätunaviken och ett stycke förbi Rönäs är inte möjlig att inventera på annat sätt än genom beräkning/skattning. Den forna parkeringen till Södra Sätunaviken, Rönäs, tornet på Almeö, tornet på Ora nabbe samt tornet på Hångers udde har i huvudsak använts för beräkning av häckningarna i den södra delen. Utmed den östra sidan har kontrollen skett från torn och leder.

Skrattnåsarna och Hornborgasjön – begränsande faktorer

Under vintern 2015 till 2016 röjdes många av häckningsöarna rena från sly. En ytterst angelägen åtgärd som för övrigt utförts även vintern 2017 – 2018. Sådana insatser är emellertid av begränsad varaktighet. Dessutom måste det till isläggning under en längre tid för att arbetena skall kunna genomföras. Därtill bör långtgående åtgärder vidtas i form av anläggning av häckningsöar; i synnerhet där detta är lättast och mest publikt, förmodligen är det enklast i anslutning Fågeludden och Lagunsjön samt utanför Ytterberg.

Figur 1. Häckningsöarna i Lagunsjön, Fågeludden, april. Foto: Lotta Berg

Våren 2017 innebar ett mycket lågt vattenstånd, vilket resulterade i att skrattmåarna fann häckningsmöjligheter utmed hela det södra risbältet. De största kolonierna i området fanns ändå i Södra Sätunaviken samt mellan Almeö och Hångers udde. De stora blockholmarna norr om Ora nabbe påverkas inte av vattenståndsvariationer och de utgör skrattmåsens viktigaste häckplatser i Hornborgasjön, 2017 fanns även ett mindre antal skrattmåsar häckande i anslutning till den yttre Blockholmen trots att den till sina centrala delar är övervuxen. Detta ytterligare en följd av det låga vattenståndet.

En något försummad faktor är förmodligen försämrade möjligheter till födosök, i synnerhet under den tid som föregår häckningen. Tomas Karlsson har pekat på förekomsten av födosökrörelser hos skrattmåarna i en artikel i *Ornis Svecica* 2017. Jag har själv konstaterat långväga förflyttningar hos måarna, uppenbarligen under sökande efter optimala födosökmöjligheter. Något aktivt födosökande på vattenytan i betydande utsträckning tycks inte förekomma. Men ändå, och uppenbarligen, sker födosök på plats. Man kan se hur måarna står på huvudet – ”dipping” - även från lågt över vattenytan och alltid på grunt vatten. Nyare undersökningar indikerar att insekter står för en betydande del av kosten, så även dagmask. Dock är födoalet bredare än så; inte heller soptippar försmås. Jag har kontrollerat de stora tipparna som finns nära Hornborgasjön - Falköping och Skara. Soptipparna förefaller att utnyttjas av skrattmåarna endast vid och strax efter ankomsten. Vid senare kontroll (april-maj) fanns inga skrattmåsar på tipparna. Förmodligen tack vare att mer traditionella födosöksområden blivit tillgängliga samt att häckningsplatserna då blivit besatta.

Längre fram på försommaren kan man se förflyttningar även nattetid för att jaga insekter/nattfjärilar/ över fälten. Som sägs ovan är förmodligen tiden innan äggläggning och den med små ungar den mest krävande med välbehövad tillgång till värdefullt protein. Skrattmåarna lever i nära symbios med hur lantbrukarna brukar jorden och det finns skäl i att nära en misstanke om att det förändrade vårbruket missgynnar måarna. Färre dagar för färdigställande men framför allt tidigarelagt i stor utsträckning.

Det fanns ett gammalt mått bland bönderna här på Falbygden att de lämpligaste sådagarna är den 8–10 maj, men det var länge sedan. Som regel startar vårbruket numera senast i mitten av april.

Figur 2. Vårbruk vid rätt tid innebär en viktig proteinkälla för skrattmåsar. Foto: Jan Johansson.

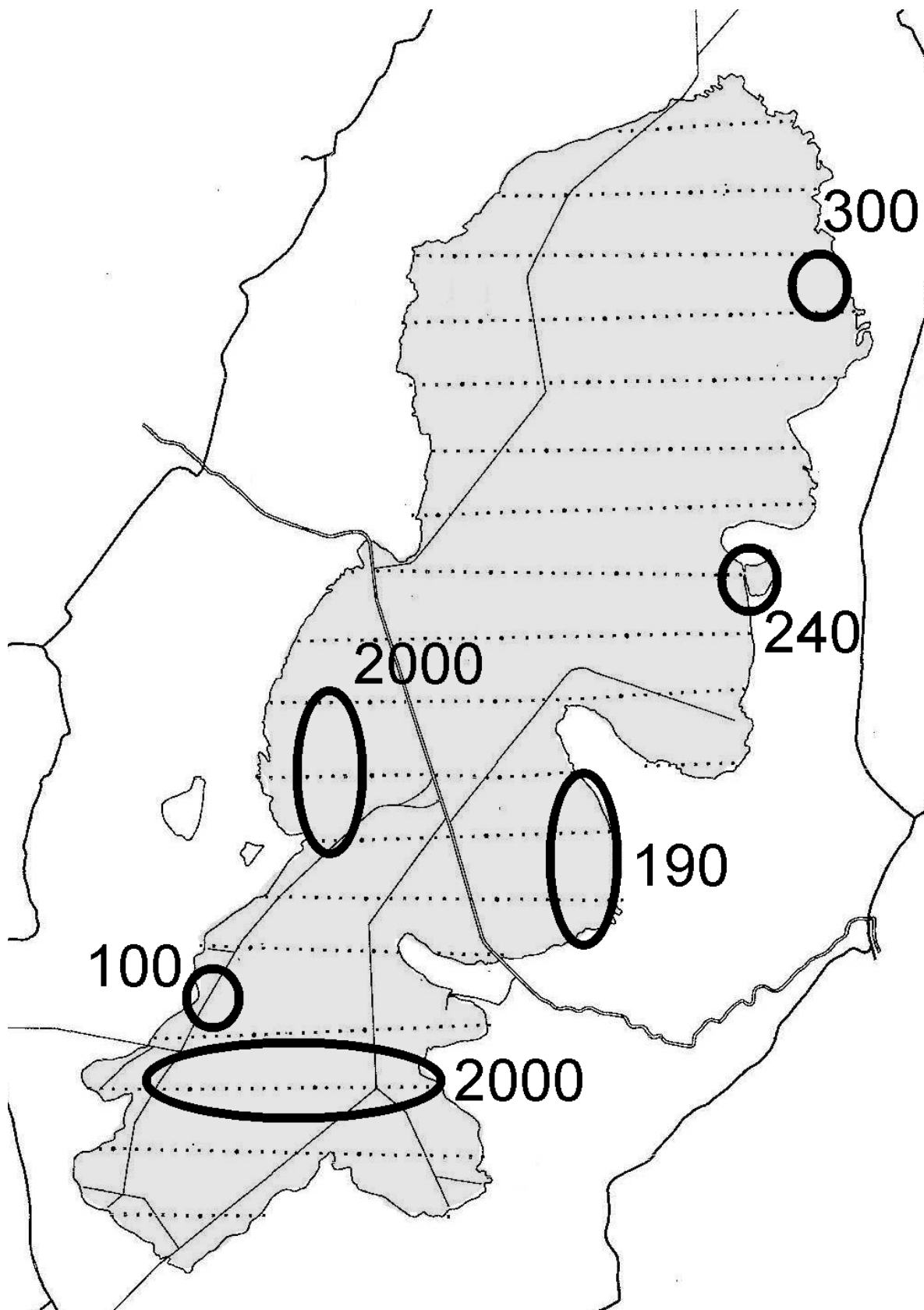
Skrattmåsen har minskat i Sverige under flera årtionden. Oftast anges mer eller mindre belagt att ändrad markanvändning är den främsta orsaken, vilket bör undersökas vidare.

Resultatet

Av kartan framgår var skrattmåsar finns i Hornborgasjön. Den nordvästra delen av sjön innehåller flytöar utan vegetation, men förefaller undvikas av måsar. Det beräknade antalet häckningar, 4830 par, kan naturligtvis diskuteras relativt metoden men det har vägs på olika sätt, inte minst ur rimlighetssynpunkt, och torde ligga väl inom det verkliga antalets gränser.

Figur 3. Skrattmåsar i Lagunsjön, Fågeludden, april. Foto: Lotta Berg

Figur 4. Antal häckande par av skrattnås i Hornborgsjön, 2017.

Häckande fisktärnor i Hornborgasjön 2017

Lotta Berg & Christopher Magnusson

Paddling efter fisktärnebon genomfördes den 11 juni, en mulen dag med lätt vind . Kompletterande räkning från land genomfördes under närliggande dagar, och information har också insamlats i samband med inventering av svarttärna och svarthakedopping.

Totalt hittades 130 bon med fisktärna, vilket är en återgång till mer förväntade siffror efter fjolårets rekordhöga antal. Kolonierna var fördelade över stora delar av sjön, dock skedde i år inga häckningar på en flytö söder om Kärrtorps mader och generellt ytterst få bon sågs i den allra nordligaste delen av sjön.

Även om en del solitärhäckningar förekommer, främst i de sydligaste delarna av sjön, återfinns de flesta fisktärnehäckningarna samlade i större kolonier. De största kolonierna låg i området vid och söder om Utloppet (29 par), på en flytö vid de yttre delarna av Vässtorpsviken (18 par), i Lagunen och dess närhet vid Fågeludden (17 par), på Blockholmarna vid Ore Nabb (16 par) och utanför parkeringen vid Ytterberg (15 par).

Figur 1. Bland skrattmåskolonierna i Södra Sätunaviken finns även enstaka fisktärnehäckningar. Foto: Lotta Berg

Figur 2. Ung fisktärna, juli. Foto: Lotta Berg.

Häckande svarttärnor och dvärgmåsar i Hornborgasjön 2017

Peder Hedberg Fält

Inledning

Antalet bon av måsar och tärnor har inventerats mer eller mindre årligen sedan starten 1981 (Karlsson 1984). Projektet övergick därefter som faunistisk insamling i mitten av 1980-talet, vilket innebar att personalen vid fältstationen besökte vissa områden i sjön regelbundet och noterade häckande fågelarter. Sedan höjningen av sjöns vattenstånd slutfördes 1995 är målsättningen att årligen kartera och räkna antalet häckande måsar och tärnor i sjön i ett eget separat projekt.

I år har jag inventerat svarttärna och dvärgmåsar samt lokaliserat var de förekommer i sjön. Även häckningsframgången för de bägge arterna har studerats.

Metod

Antalet bon/par av häckande svarttärnor och dvärgmåsar räknades dels från kanot i olika områden i sjön, dels från fågeltorn eller andra naturliga observationsplatser utmed sjön. Observationsplatser från land valdes i första hand där man har möjlighet att se samtliga bon i respektive koloni. Räkning från kanot valdes i de fall då inga observationsplatser på land finns för att kunna räkna antalet bon. För svarttärnan har vissa år antalet häckande par beräknats i respektive koloni utifrån antalet observerade och varnande vuxna fåglar. I år har dock antalet bebodda bon av de bägge arterna räknats från land eller kanot då de låg i områden med relativt lite vegetation och därför var ganska lätta att räkna.

Antalet bon av svarttärna och dvärgmåsar räknades vid besök i de olika kolonierna under perioden 15 maj till 1 juli. Alla räkningar har utförts av undertecknad. Häckningsframgången hos de bägge arterna har studerats genom att räkna antalet nästan flygga och helt flygga ungar vid respektive koloni från början till slutet av juli.

Resultat

Tabell 1. Antal bon av svarttärna och dvärgmåsar i Hornborgasjön 2017

Svarttärna	17
Dvärgmåsar	6-8

Svarttärna

Svarttärnan är en etablerad art i sjön och årets resultat slutade på 18 häckande par/bon fördelat på tre områden i sjön (figur 1). Till skillnad från de övriga kolonihäckarna väljer svarttärnan i högre grad mindre och oftast vegetationslösa flytöar i sjön. De häckar ogärna tillsammans med övriga arter utan bildar gärna egna kolonier. Årets första svarttärna upptäcktes den 1 maj och den 22 maj noterades 20 fåglar utanför Ytterberg, vilket visade sig vara vårens högsta antal. Dessa fåglar uppehöll sig

mestadels i yttre delen av Vässtorpsviken där bobyggande fåglar också noterades. Av någon anledning upphörde sedan bobyggandet och gruppen förflyttade sig till norra delen av sjön där en ny koloni upprättades. Totalt noterades ca 15 fåglar här men bara 3 av paren genomförde häckning där 3 nykläckta ungar senare kunde noteras i slutet av juni. Två av dessa kunde också ringmärkas.

Återstoden av gruppen med svarttärnor började häcka dels utanför Ytterbergs parkering med 2 par och på en flytö vid gamla Blindkanalen med 12 par. Den 8 juli sågs vid kolonin utanför parkeringen 2 små dunungar som matades av sina föräldrar. Vid Blindkanalen höll återstoden av svarttärnorna till och i mitten av juli hittades 10 bon av 12 par. Vid kontroll av kolonin i slutet av juli var äggen i bona borta och således rövade och prederade varför inga ungar lyckades produceras här.

Totalt noterades 2 flygga ungar i augusti vilket är onormalt lite med tanke på antalet häckande par.

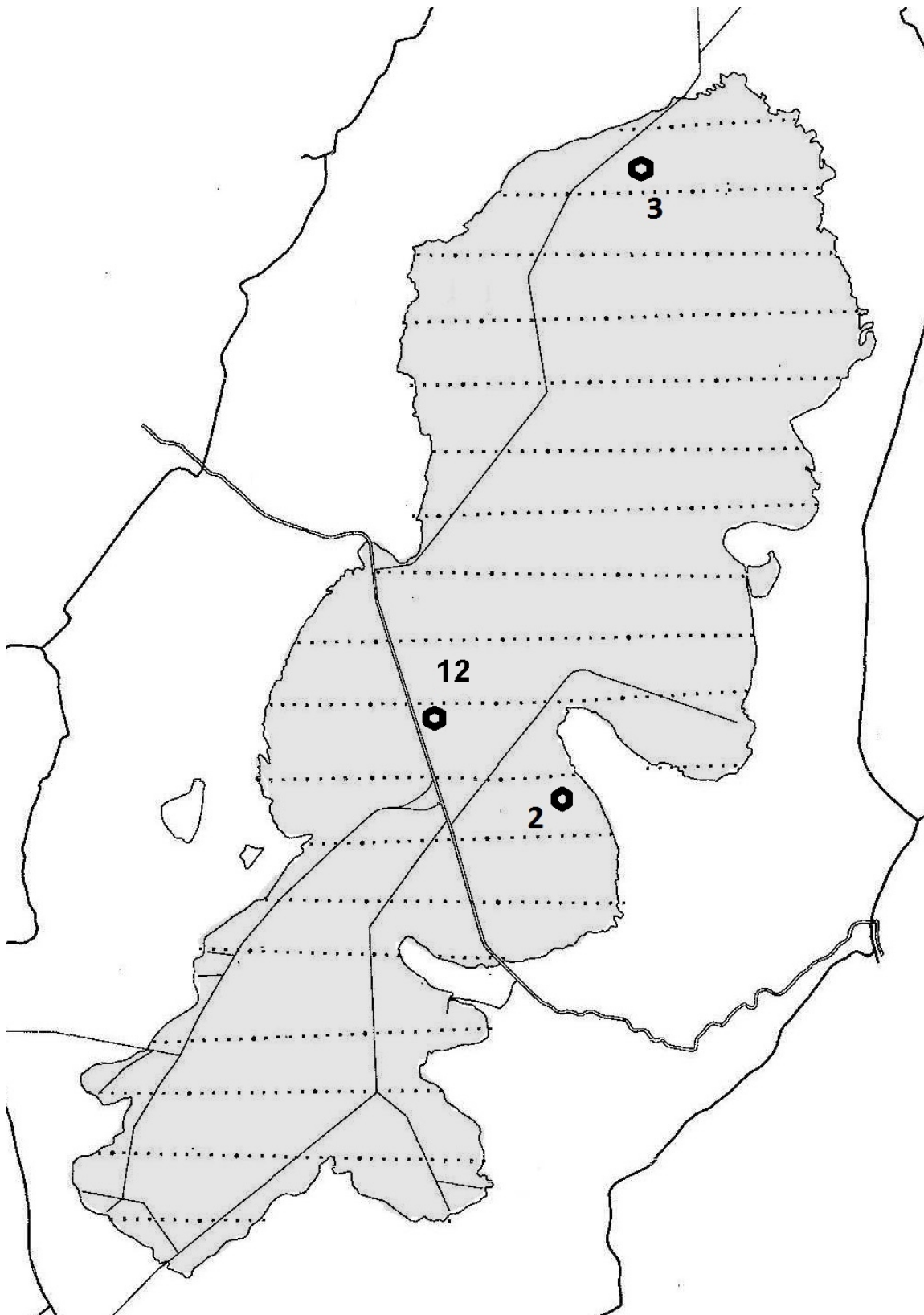
Dvärgmåsar

I mitten av maj uppehöll sig två par dvärgmåsar i Hornborgaviken (figur 2) och lite senare sågs de även bygga bo och para sig. Några dagar senare sågs de även ruva. Samtidigt fylldes ön på med flera dvärgmåsar och i slutet av maj observerades 5 ruvande par tillsammans inom ett begränsat område samt 1 ruvande par några 100 meter bort. Totalt således 6 bon. Tyvärr försvann det ena paret efter det andra och kring den 10 juni fanns endast ett ruvande par kvar fram till slutet av juni. Dock fortsatte både intilliggande häckande skratmåsar och fisktärnor med sina häckningar och dessa arter fick också ungar på vingarna. Inga ungar av dvärgmåsar noterades utan fåglarna avbröt sina häckningar under ruvningsperioden.

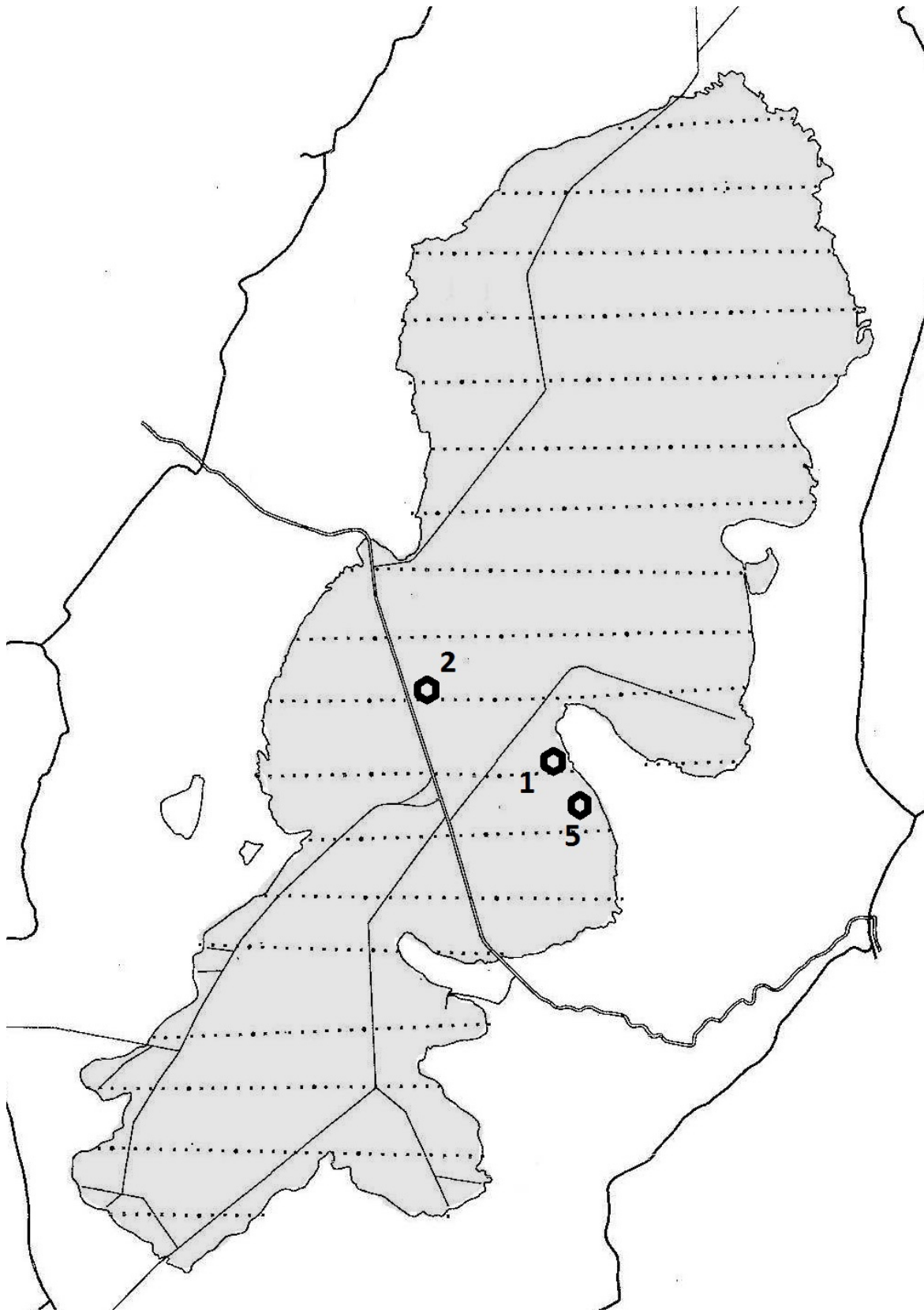
Vi kontroll av svarttärnor kring gamla Blindkanalen i mitten av juli varnade även dvärgmåsar i samma område. Även här hittades två bon med ägg i tillsammans med häckande svarttärnor och svarthalsade doppingar. Vid kontroll av kolonin i slutet av juli var dock både dvärgmåsar och svarttärnorna borta och heller inga ungar av dvärgmåsar noterades. Mest sannolikt är att dessa fåglar härrör från de avbrutna häckningarna av dvärgmåsar i Hornborgaviken, men det kan heller inte uteslutas att det är ytterligare häckande fåglar utöver de som häckade i Hornborgaviken. En flygg ungfågel noterades utanför Ytterberg i mitten augusti men denna fågel kommer utifrån då inga ungar producerades i Hornborgasjön 2017.

Referenser

Karlsson, T. 1984. Skratmåsar, fiskmåsar och fisktärnor. Hornborga-dokument nr 4. Statens Naturvårdsverk.

Figur 1. Antal häckande par av svarttärna i Hornborgsjön, 2017.

Figur 2. Antal häckande par av dvärgmåsar i Hornborgasjön, 2017.

Trastsångare i Hornborgasjön 2017

Albin Torsson

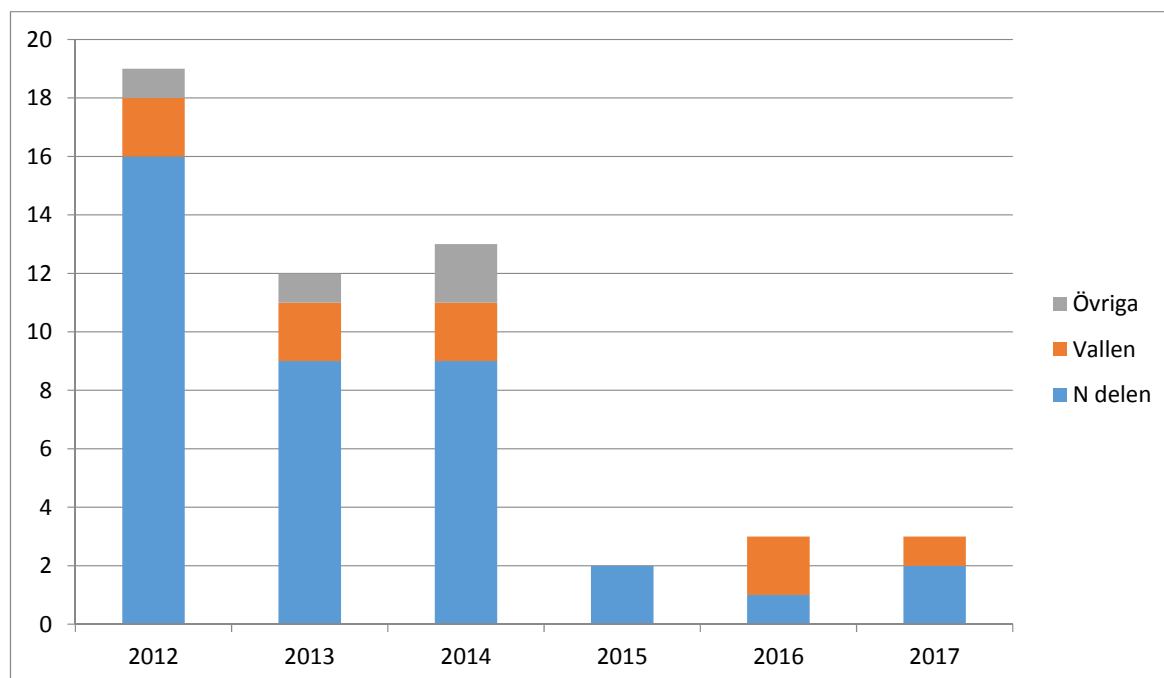
Syftet med projektet är att ta reda på antal sjungande hanar och var de håller revir kring Hornborgasjön. Detta för att kunna se hur den minskande arealen vass och sjöns förändringar påverkar artens förekomst.

Metod

Antal sjungande hanar inventeras med hjälp av kanotpaddling kring mellersta och norra delen av sjön. Kring södra delen och allra längst upp i norr har inventeringen genomförts från land. Inventeringen gjordes mellan den 15.5 och den 15.7.

Resultatet

Årets resultat blev åter 3 sjungande hanar. Minst 4 tillfälligt sjungande hanar har noterats under perioden, till exempel en vid Fäholmen som hördes under cirka en veckas tid. De två som hävdade revir i den norra delen satt i bladvass på var sin sida vid Härlingstorpskanalens inlopp och den tredje satt utmed vallen vid Utloppet.

Figur 1. Antal revirhävdande trastsångarhanar i Hornborgasjön 2012-2017.

Häckfågelfaunan vid Vallen, Hornborgasjön, 2017

Janne Pettersson

Inledning

Med Vallen menas här den jordvall på Hornborgasjöns västra sida som anlagts för att reglera sjöns vattenstånd. Denna fågelinventering tjänar främst ett syfte, att genom inventeringen kartlägga förändringar i fågelfaunan. Vid årlig kontroll registreras och övervakas naturmiljöns tillstånd och utveckling. Verksamheten bidrar till övervakning av naturmiljöns utveckling och förändringar i fågelbeståndet genom naturlig biotopförändring.

Inventeringen bygger enbart på häckande arter, alltså inga rastande eller flyttande arter. Underlaget kan sedan användas för bedömning av effekten på fågelfaunan i biotoper som förändras utmed Vallen. Projektet startades av Barbro, Åsa och Thore Axelsson år 2002.

Metodik

Hela inventeringen bygger på Statens Naturvårdsverkets råd och riktlinjer ”Biologiska inventeringsnormer för fåglar” (Svensson, 1975). För beskrivning av ambitionsnivå och kartunderlag artlistning inventeringsområde och biotopsbeskrivning se Axelsson (2004).

Datum	Tid	Temp	Vind	Vattenstånd	
1/5	Morgon	-3	-	-	15/5
Morgon	9	0 m/s	-	26/5	
Morgon	9	0 m/s	-	31/5	Kväll
14	3 m/s SV	-		6/6	
Morgon	9	4 m/s V	-	11/6	
Morgon	11	3 m/s S	-	13/6	Kväll
18	0 m/s	-			

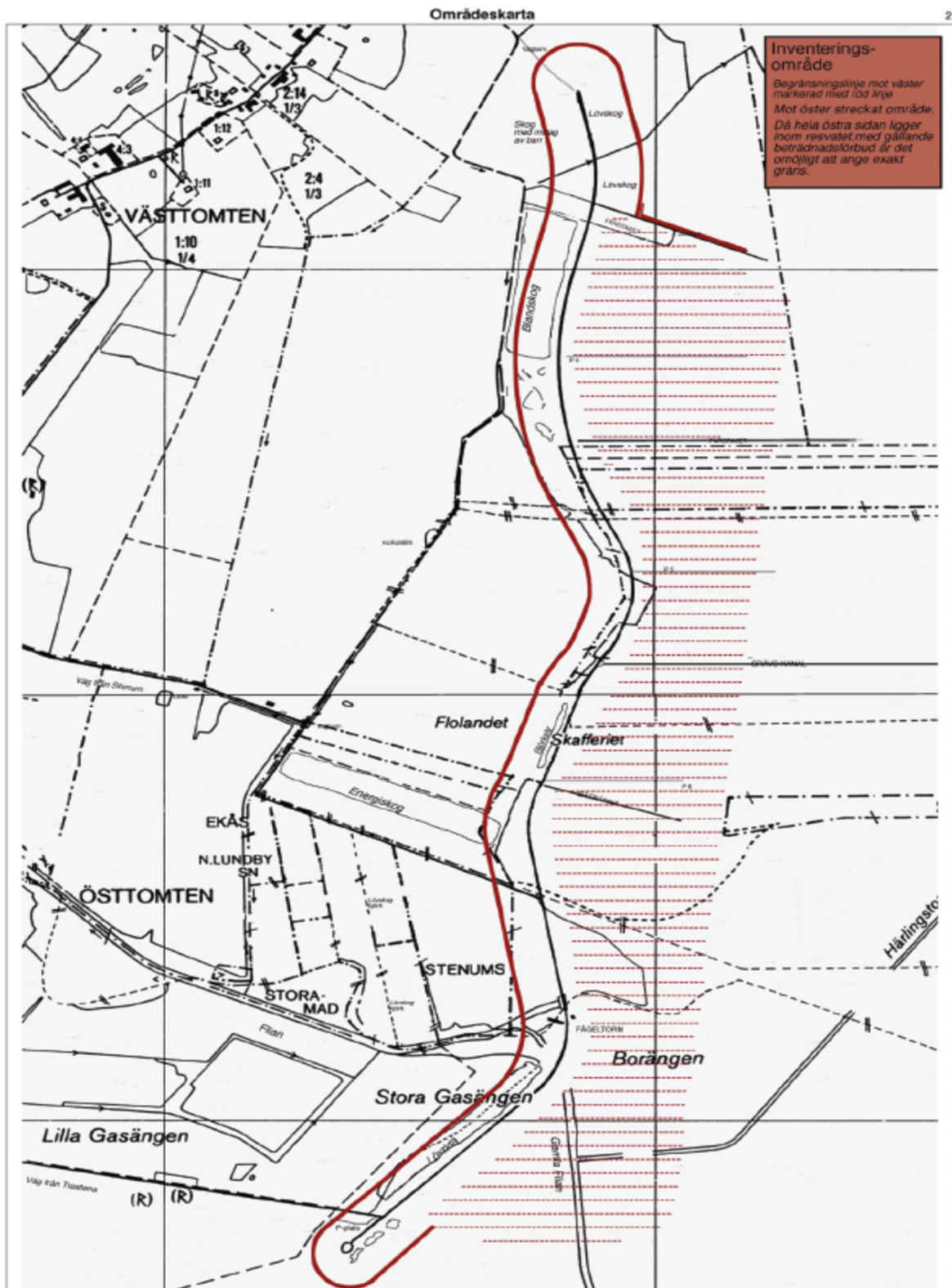
Resultat

Man kan konstatera att antalet revirhävdande par/hanar detta år håller sig stabilt jämfört med tidigare år. De arter som fortfarande dominerar är gulärta, sävsångare, rörsångare, lövsångare och sävsparv. Detta år saknas knölsvan, gråhakedopping och skäggdopping, då vattenståndet varit lägre än tidigare år. Men man kan konstatera att vassbältet i södra delen av vallen vuxit till sig riktigt bra under perioden, vilket har uppskattas av skägmesar m.fl. under hösten.

Inventeringsområdet löper ut med Vallen, den heldragna linjen på västra sidan löper utmed reservatsgränsen. Nytt för detta år är att inga hävdande par/hanar väster om reservatsgränsen samt skogsområdet norr om Långeland räknas med. Detta har medfört att vissa skogslevande arter ej är noterade i år.

Referens

Axelsson, T & B 2003 Häckningsfaunan vid Vallen. I Biologiska undersökningar i Hornborgasjön 2002.

Figur 1. Inventeringsområdet vid Vallen, Hornborgasjön.

Tabell 1. Antalet revirhävdande par/hanar vid Vallen 2013 – 2017. Tidigare tabeller (år 2002 – 2012) finns i tidigare Hornborga-dokument.

Art	2013	2014	2015	2016	2017
Knölsvan <i>Cygnus olor</i>	3	3	6	3	0
Grågås <i>Anser anser</i>	1	1	3	10	3
Kanadagås <i>Branta canadensis</i>	-	-	2	2	1
Snatterand <i>Anas strepera</i>	-	-	-	1	1
Gräsand <i>Anas platyrhynchos</i>	4	4	3	5	4
Årta <i>Anas querquedula</i>	-	-	-	-	1
Skedand <i>Anas clypeata</i>	-	-	-	-	2
Fasan <i>Phasianus colchicus</i>	1	1	1	1	1
Smådopping <i>Tachybaptus rufficollis</i>	-	-	-	-	-
Skäggdopping <i>Podiceps cristatus</i>	3	3	4	3	-
Gråhakedopping <i>Podiceps grisegena</i>	3	3	4	4	-
Rördrom <i>Botaurus stellaris</i>	-	-	-	-	-
Brun kärrhök <i>Circus aeruginosus</i>	-	-	-	1	-
Duvhök <i>Accipiter gentilis</i>	-	-	-	-	-
Vattenrall <i>Rallus aquaticus</i>	2	2	-	3	2
Småfl. sumphöna <i>Porzana porzana</i>	-	-	-	1	-
Sothöna <i>Fulica atra</i>	3	3	6	5	2
Trana <i>Grus grus</i>	-	-	-	1	1
Strandskata <i>Haematopus ostralegus</i>	-	-	-	1?	-
Mindre strandpipare <i>Charadrius dubius</i>	-	-	1	1	1
Tofsvipa <i>Vanellus vanellus</i>	8	8	12	10	14
Enkelbeckasin <i>Gallinago gallinago</i>	6	6	14	12	12
Rödbena <i>Tringa totanus</i>	2	2	2	1	1
Skogssnäppa <i>Tringa ochropus</i>	-	-	-	4	-
Grönben <i>Tringa glareola</i>	1	1	1	2	-
Drillsnäppa <i>Actitis hypoleucos</i>	1	1	1	1	1
Fisktärna <i>Sterna hirundo</i>	-	-	-	-	-
Ringduva <i>Columba palumbus</i>	3	3	5	2	2
Gök <i>Cuculus canorus</i>	1	1	-	-	-
Jorduggla <i>Asio flammeus</i>	-	-	-	-	-
Större hackspett <i>Dendrocopos major</i>	-	-	-	-	-
Mindre hackspett <i>Dendrocopos minor</i>	-	-	-	-	-
Sånglärka <i>Alauda arvensis</i>	7	7	8	4	5
Trädpiplärka <i>Anthus trivialis</i>	4	4	5	-	1
Ängsplärka <i>Anthus pratensis</i>	2	2	9	7	10
Gulärta <i>Montacilla flava</i>	11	11	19	22	32
Sädesärta <i>Montacilla alba</i>	5	5	3	2	1
Gärdsmyg <i>Troglodytes troglodytes</i>	3	3	3	2	3
Järnsparv <i>Prunella modularis</i>	1	1	3	-	2
Rödhake <i>Erithacus rubecula</i>	7	7	5	4	3
Näktergal <i>Luscinia luscinia</i>	3	3	2	2	3
Rödstjärt <i>Phoenicurus phoenicurus</i>	-	-	-	-	1
Buskskvätta <i>Saxicola rubetra</i>	3	3	8	4	6
Koltrast <i>Turdus merula</i>	5	5	8	4	3
Björktrast <i>Turdus pilaris</i>	-	-	-	2	1
Taltrast <i>Turdus philomelos</i>	2	2	4	4	3
Rödvingetrast <i>Turdus iliacus</i>	2	2	-	-	1
Dubbeltrast <i>Turdus viscivorus</i>	1	1	-	-	-

Art	2013	2014	2015	2016	2017
Gräshoppsångare <i>Locustella naevia</i>	1	1	-	3	3
Flodsångare <i>Locustella fluviatilis</i>	-	-	-	-	-
Vassångare <i>Locustella luscinioides</i>	-	-	-	-	-
Ärtsångare <i>Sylvia curruca</i>	1	1	1	1	-
Sävsångare <i>Acrocephalus schoenobaenus</i>	22	22	15	18	26
Kärrsångare <i>Acrocephalus palustris</i>	2	2	4	1	3
Rörsångare <i>Acrocephalus scirpaceus</i>	8	8	13	18	15
Trastsångare <i>Acrocephalus arundinaceus</i>	1	1	-	2	-
Härmsångare <i>Hippolais icterina</i>	4	4	2	-	1
Törnsångare <i>Sylvia communis</i>	7	7	6	2	2
Trädgårdssångare <i>Sylvia borin</i>	4	4	9	5	4
Svarthätta <i>Sylvia articapilla</i>	6	6	10	3	4
Grönsångare <i>Phylloscopus sibilatrix</i>	1	1	1	-	-
Gransångare <i>Phylloscopus collybita</i>	-	-	-	1	1
Lövsångare <i>Phylloscopus trochilus</i>	27	27	35	35	22
Kungsfågel <i>Regulus regulus</i>	4	4	4	-	-
Grå flugsnappare <i>Muscicapa striata</i>	-	-	-	-	1
Svartvit flug. <i>Ficedula hypoleuca</i>	2	2	2	-	-
Stjärtmes <i>Aegithalos caudatus</i>	-	-	1	-	1
Entita <i>Poecile palustris</i>	4	4	8	1	-
Blåmes <i>Cyanistes caeruleus</i>	3	3	5	3	-
Talgoxe <i>Parus major</i>	3	3	5	-	-
Nötväcka <i>Sitta europaea</i>	-	-	-	-	-
Trädkrypare <i>Certhia familiaris</i>	-	-	2	-	-
Pungmes <i>Remiz pendulinus</i>	-	-	-	1	-
Törnskata <i>Lanius collurio</i>	1	1	1	1	-
Nötskrika <i>Garrulus glandarius</i>	-	-	-	-	-
Skata <i>Pica pica</i>	-	-	-	2	1
Bofink <i>Fringilla coelebs</i>	4	4	12	10	6
Grönfink <i>Chloris chloris</i>	-	-	-	-	-
Steglits <i>Carduelis carduelis</i>	-	-	1	-	-
Grönsiska <i>Carduelis spinus</i>	-	-	-	-	-
Hämpling <i>Carduelis cannabina</i>	2	2	2	-	-
Rosenfink <i>Carpodacus erythrinus</i>	-	-	-	-	2
Gulspurv <i>Emberiza citrinella</i>	4	4	10	4	3
Sävsparv <i>Emberiza schoeniclus</i>	16	16	25	30	27
Summa arter	55	55	57	51	48

Figur 1. Vy över Borängen från tornet.

Figur 2. Vy söderut fr Utloppet. Foton: Janne Pettersson

Inventering av fladdermöss i Valle härad 2017

Petter Bohman

Det har genom åren gjorts ett antal undersökningar av förekomsten av fladdermöss vid Hornborgasjön och i det omkringliggande landskapet. Dessa inventeringar görs inte i Hornborgasjöns fältstations regi, men vi tycker ändå att det kan vara lämpligt att här i Hornborga-dokumentet redovisa resultatet, eftersom även fladdermössen ingår i faunan vid sjön och speglar en aspekt av djurlivet i området, och därför kan förväntas intressera läsare av detta dokument.

Uppdrag och bakgrund

Naturcentrum AB (Petter Bohman) har på uppdrag av Länsstyrelsen i Jönköpings län genomfört en inventering av fladdermöss i Valle härad, Västergötland. Inventeringen är en del i den nationella biogeografiska uppföljningen som genomförs i Sverige. Detta är den fjärde inventeringen i Valle härad som genomförts inom ramen för uppföljningsprogrammet. Valle härad är en trakt med hög artrikedom av fladdermöss och genom åren har 14 arter (varav en utgörs av artparet mustasch-/tjugafladdermus) observerats här (Ahlén m.fl. 2013, Bohman 2014, Bohman 2016, Eriksson & Ringberg 2015).

Metodik

Inventeringen följer den metodik som beskrivs i Naturvårdsverkets handledning för miljöövervakning, undersökningstyp ”Artkartering av fladdermöss” (Ahlén 2012). Metodiken går i korthet ut på att identifiera så många arter som möjligt, helst alla, av de som förekommer i ett givet område. Inventeringsområdet i denna studie omfattade Valle härad i Skara, Skövde och Falköpings kommuner, Västra Götalands län. Området sträcker sig från samhället Lerdala i norr till Hornborgaån i söder. I öster avgränsas det av berget Billingen och i väster av Skaraslätten. Tydligt fokus lades på trakterna kring Hornborgasjön och kulturlandskapet öster om denna samt det ädellövs- och sjörika landskapet mellan Varnhem och Flämslätt. Tidigare inventering har visat att dessa trakter är de mest artrika i Valle härad (Ahlén 2013).

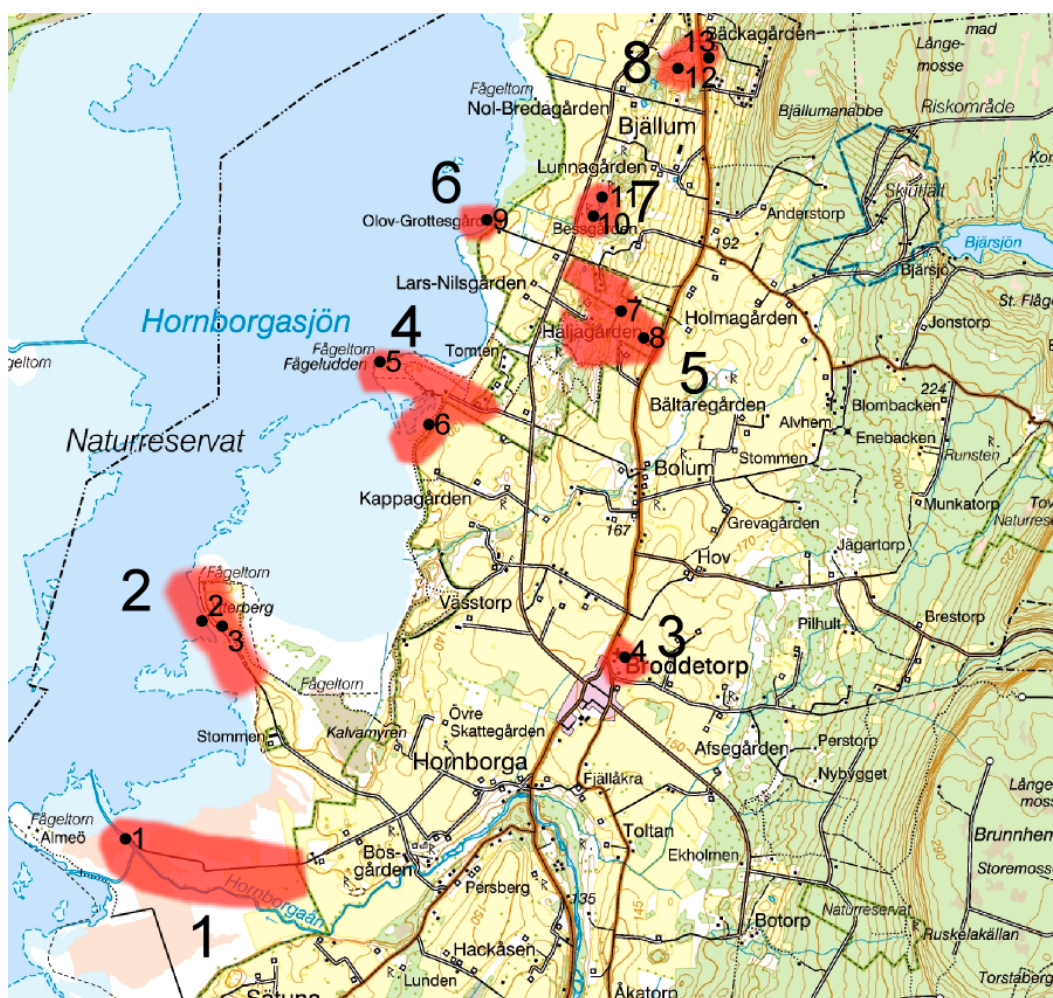
Då syftet med inventeringen har varit att följa upp resultaten från de tidigare inventeringarna (Bohman 2014, Eriksson & Ringberg 2015 och Bohman 2016) har jag följt samma metodik och inventerat samma lokaler som i de tidigare undersökningarna. Sammanlagt 17 lokaler har undersökts med både handhållen detektor (Pettersson D1000) och autoboxar (Pettersson D500). Lokalernas geografiska läge visas i figur 1 och 2.

Under varje inventeringsnatt användes 10 stycken autoboxar (Pettersson D500). Totalt placerades autoboxar ut på 32 olika platser inom de 17 lokalerna (figur 1 och 2). Därutöver genomfördes manuell inventering med fladdermusdetektor (Pettersson D1000) under fyra av nätterna (tabell 1). För varje utplacerad autobox noterades den exakta tiden den var aktiv (från strax innan solnedgång till avslutad inventering) och position (i SWEREF99 TM). Vid den manuella inventeringen noterades väder, start- och sluttid på varje besökt lokal, samt en bedömning av antalet individer av respektive art som observerades på respektive plats.

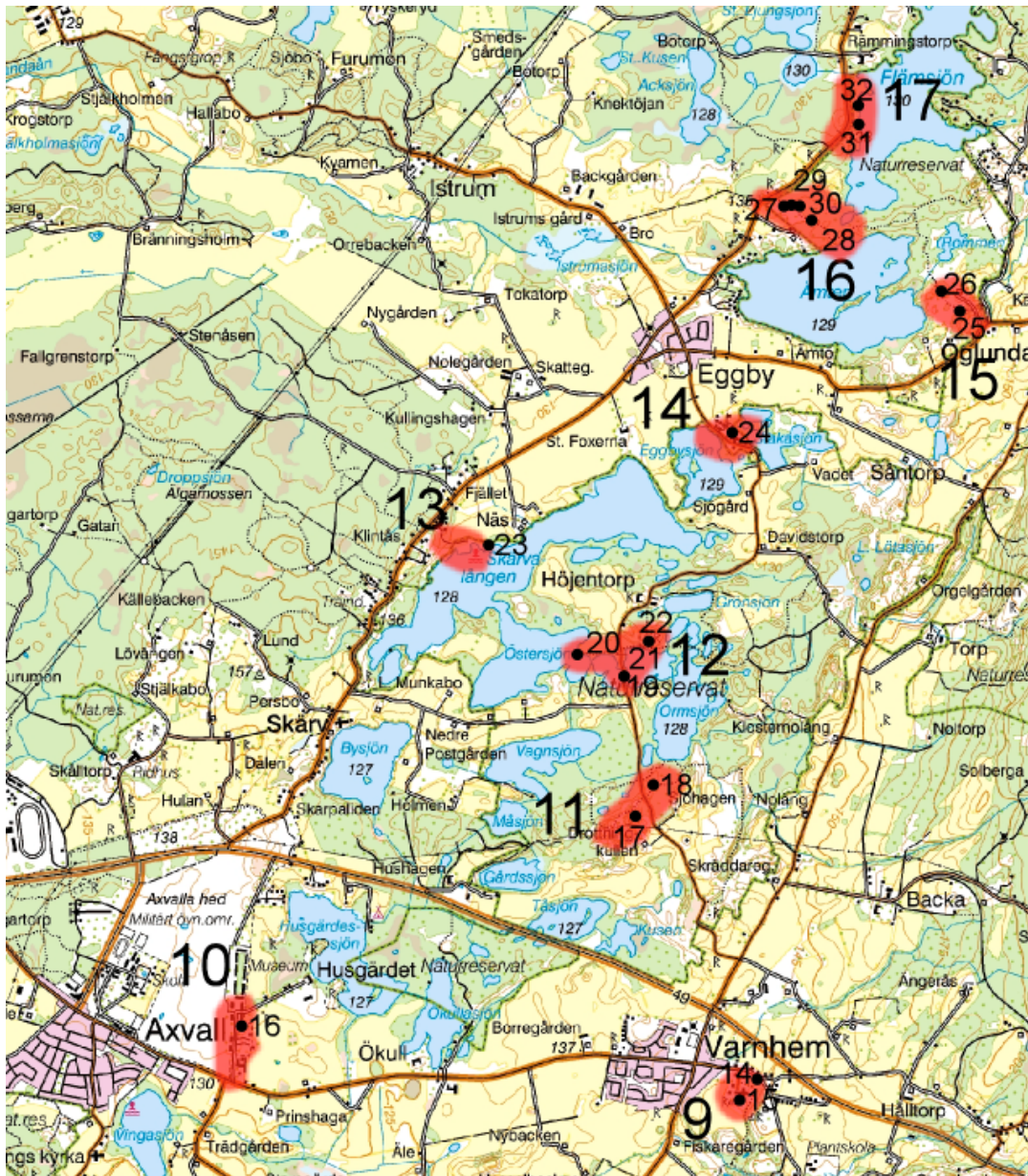
De inspelade fladdermusfilerna analyserades och artbestämdes i ljudanalysprogrammet BatSound. Ett urval av inspelningarna av dammfladdermus, fransfladdermus, sydpipistrell, sydfladdermus och mindre brunfladdermus kontrollbestämdes och verifierades av Ingemar Ahlén. Data från inventeringen lagras i en databas på Länsstyrelsen i Jönköpings län och kommer även att föras över till Artportalen.

Tabell 1. Datum för de 4 inventeringsperioderna. Varje inventeringsperiod omfattade 2 nätter vardera. I tabellen anges även vilka lokaler som inventerades vid respektive period samt väderförhållandena vid de olika tillfällena.

Inventeringsdatum	Inventerade dellokaler	Väder
20170712 – 20170713	9, 10, 12, 13, 14, 16, 17	Klart, stilla, +7 – +14°C
21070713 – 20170714	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8	Klart, stilla, +10,5 – +13°C
20170723 – 20170724	9, 10, 11, 12, 13, 15, 16, 17	Mulet, svag vind, +16 – +19°C
20170725 – 20170726	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8	Halvklart, vindstill, +14 – +17°C

Figur 1. Södra delen av Valle härad med lokalerna 1 – 8 samt boxplaceringarna 1 – 13. Lokalerna anges med röda polygoner och deras nummer med stora siffror. Boxplaceringarna anges med små svarta cirklar och små siffror.

Figur 2. Norra delen av Valle härad med lokalerna 9 – 17 samt boxplaceringarna 14 – 32. Lokalerna anges med röda polygoner och deras nummer med stora siffror. Boxplaceringarna anges med små svarta cirklar och små siffror.

Resultat

Sammanlagt spelades drygt 13 500 ljudfiler med fladdermusläten in under de fyra inventeringsnätterna i Valle härad. Totalt registrerades 13 säkert bestämda arter (eller artpar) samt 24 inspelningar av obestämda *Myotis*-fladdermöss (tabell 3a och b).

Tabell 3. Observerade fladdermusarter ordnade efter antal registreringar (A) och antal dellokaler med förekomst (B) vid inventeringarna 2017, 2016 och 2014.

A.

Art	Registreringar	Registreringar	Registreringar
	2017	2016	2014
Nordfladdermus	5034	4276	1848
Dvärgpipistrell	2858	3499	2562
Större brunfladdermus	2255	2880	2042
Vattenfladdermus	1793	3862	1156
Gråsklimlig fladdermus	773	832	342
Mustasch-/tajgafladdermus	432	603	68
Trollpipistrell	206	136	206
Brunlångöra	49	62	270
Mindre brunfladdermus	40	14	1
Sydfladdermus	38	70	43
Sydpipistrell	26	3	-
Obestämd <i>Myotis</i>	24	24	1045
Fransfladdermus	6	3	1
Dammfladdermus	2	7	8

B.

Art	Antal dellokaler	Antal dellokaler	Antal dellokaler
	2017	2016	2014*
Nordfladdermus	17	17	18
Dvärgpipistrell	17	16	18
Gråskimlig fladdermus	16	15	17
Större brunfladdermus	15	15	12
Vattenfladdermus	15	13	11
Mustasch-/tajgafladdermus	11	12	6
Sydfladdermus	10	7	9
Brunlångöra	8	14	14
Mindre brunfladdermus	7	4	1
Obestämd <i>Myotis</i>	6	6	15
Trollpipistrell	5	8	5
Sydpipistrell	5	2	-
Fransfladdermus	2	3	1
Dammfladdermus	1	1	3

* 2014 inventerades 18 lokaler i stället för de 17 som inventerades 2016 och 2017.

Den artrikaste lokalen var Barnasjön med 11 arter. Därefter följer Fågeludden och Bjällums kalkbrott med 10 arter vardera. På övriga platser observerades mellan 9 och 4 arter. Inventeringsplatserna besöktes olika antal tillfällen och inventerades med olika antal autoboxar vilket dock försvårar en direkt jämförelse av artantal (tabell 4).

Tabell 4. Inventerade lokaler ordnade efter antal observerade arter 2017. I tabeller redovisas även totalt antal inspelningar av fladdermusläten och inventeringsinsats på respektive lokal.

Platser ordnat efter artantal	Antal arter	Totalt antal registreringar	Antal nätter med manuell inv.	Antal boxnätter
7. Barnasjön	11	2461	2	4
4. Fågeludden, Hornborgasjön	10	1825	2	3
8. Bjällums kalkbrott	10	861	1	3
2. Ytterberg	9	2165	2	3
6. Olof-Grottesgården, Hornborgasjön	9	1060	0	2
12. Höjentorp	8	1082	2	5
17. Eahagen norra	8	461	2	2
5. Bolums lider	8	840	2	2
15. Öglunda ängar	7	212	1	2
9. Varnhems kyrka	7	127	2	2
3. Broddetorp kyrka	7	120	1	1
1. Hornborgaån	7	849	2	2
11. Drottningkullen	6	241	1	2
16. Eahagen, sydvästra delen	6	364	2	4
10. Pansarallén	6	394	2	1
14. Eggby kyrka	6	442	1	1
13. Näsbadet	4	31	2	1

Referenser

- Ahlén, I. 2012. Handledning för miljöövervakning – undersökningstyp: Artkartering av fladdermöss. Naturvårdsverket.
- Ahlén, I., Ahlén, J. & Rydell, J. 2013. Fladdermusfaunan i Valle härad. Skaraborgsnatur 48:92-99.
- Bohman, P. 2014. Biogeografisk uppföljning av fladdermöss Valle härad. Naturcentrum AB. Rapport 15 sidor.
- Bohman, P. 2016. Biogeografisk uppföljning av fladdermöss Valle härad 2016. Naturcentrum AB. Rapport 18 sidor.
- Dietz, C., von Helvesen, O. & Nill, D. 2009. Bats of Britain, Europe & Northwest Africa. A&C Black Publishers Ltd., London.
- Eriksson, A. och Ringberg, A. 2015. Biogeografisk uppföljning av fladdermöss – rapportering av inventering 2015. Ecocom. Rapport 26 sidor.

Tabell 5. Sammanfattande resultattabell för fladdermusinventeringen 2017. I tabellen anges antal inspelningar av respektive art för respektive dellokal samt sammanställning av inspelningar per art och antal lokaler per art.

Lokal	mustasch- /tajgafladdermus	damnfladdermus	vattenfladdermus	fransfladdermus	obestämd <i>Myotis</i>	trollpipistrell	sydpipistrell	dvärgpipistrell	nordfladdermus	sydfladdermus	större brunfladdermus	mindre brunfladdermus	gråskimlig fladdermus	brunlångöra
1. Hornborgaån			330					89	196	3	165	5	61	
2. Ytterberg, Hornborgasjön			3			7	3	419	1053	7	571	12	90	
3. Broddetorps kyrka			10					5	26	1	68		4	6
4. Fågeludden, Hornborgasjön			36		2	3	3	303	848	8	545	11	65	1
5. Bolims lider	6		21					193	538	1	41		30	10
6. Hornborgasjön, Olov-Grottesgården	1		14			18	8	269	318	1	387		44	
7. Barnasjön	7		163			38	5	837	638	10	396	7	352	8
8. Bjällums kalkbrott	81		256			140		67	278		9	2	17	10
9. Varnhems kyrka	9		1		11			10	48		3		33	12
10. Pansarallén	8							63	308	5	9		1	
11. Drottningkullen	11			3	1			213	10		2		1	
12. Höjentorp	7	2	804		2			145	66	1	47		10	
13. Näsbadet			13					3	12				3	
14. Eggby kyrka			19					130	265			1	26	1
15. Öglunda ängar	31		2		1			14	159		1		3	1
16. Eahagen	270		17	3	7			15	51		1			
17. Eahagen norra	1		105				7	83	220		10	2	33	
Summa														
inspelningar/art	432	2	1794	6	24	206	26	2858	5034	38	2255	40	773	49
Antal lokaler/art	11	1	15	2	6	5	5	17	17	10	15	7	16	8

Ringmärkningsverksamheten vid Hornborgasjön 2017

Christopher Magnusson & Clas Hermansson

Under året ringmärktes 4 154 fåglar av 81 arter. Antalet märkta är det högsta sedan 1993 då det fortfarande fanns märkplatser ute i sjön. Årets verksamhet var koncentrerad kring märkplatsen vid Kärragården (91 dagar), men därutöver märktes ett inte obetydligt antal fåglar vid Järnbron (13 dagar), Fågeludden (27 dagar) och i övriga sjöområdet (se tabell 1). Tre nya märkarter fick vi under året: mosnäppa i maj, vaktel i juni och rödstrupig piplärka i september. Vi fick även en ny underart, snösiskan som fram till januari i år var en egen art. Ringmärkning har bedrivits under årets alla månader. De flesta fåglarna ringmärktes i augusti (22 %), juli (19 %) och september (13 %). Fältstationen bedriver inte någon standardiserad verksamhet och ringmärkningen är helt beroende av ideella insatser. Däremot har vi under det gångna året satsat mycket på ringmärkningen. Detta då dels ett kandidatarbete utfördes i närheten, och fältstationen användes som bas vilket gav tillfälle till mycket ringmärkning. Märkningsmängden kunde ökas även tack vare att en ny märkplats startats, mer om den längre ner.

Tabell 1. Fångstinsatsen för stationär ringmärkningsverksamhet vid Hornborgasjön 2017; antal märktillfällen och nättimmar per månad och totalt fördelat på märkplatserna Fågeludden, Järnbron och Kärragården.

Månad	Fågeludden		Järnbron		Kärragården		Totalt	
	Märk-tillfällen	Nät-timmar	Märk-tillfällen	Nät-timmar	Märk-tillfällen	Nät-timmar	Märk-tillfällen	Nät-timmar
Januari	-	-	-	-	1	15	1	15
Februari	-	-	-	-	2	24	2	24
Mars	-	-	-	-	3	46	3	46
April	-	-	-	-	11	379	11	379
Maj	9	179	-	-	13	567	13	746
Juni	-	-	-	-	3	91	3	91
Juli	7	155	1	45	16	748	17	948
Augusti	8	99	8	351	21	1 104	24	1 554
September	3	75	4	203	11	338	11	616
Oktober	-	-	-	-	5	146	5	146
November	-	-	-	-	4	54	4	54
December	-	-	-	-	1	4	1	4
Summa	27	508	13	599	91	3 516	95	4 623

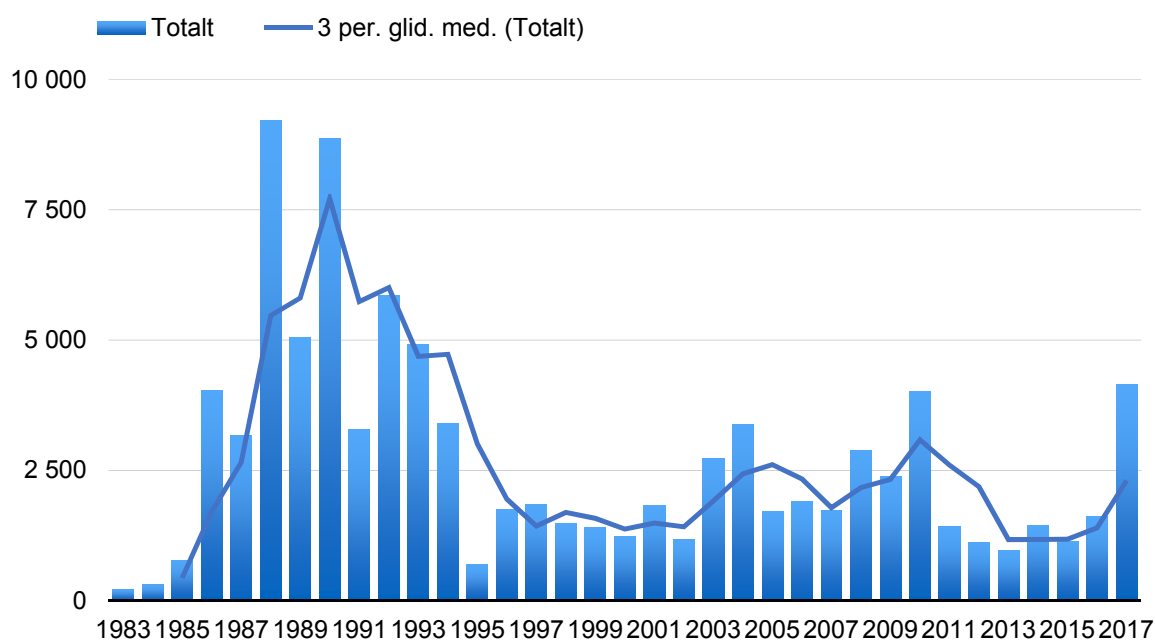
Sedan starten år 1983 har nu drygt 93 000 fåglar av 145 arter ringmärkts vid Hornborgasjön. Utvecklingen av ringmärkningen från 1983 framgår av figur 2. En förteckning över ringmärkta fåglar samt återfynd och kontroller redovisas i de förteckningar som följer efter denna artikel.

Figur 1. Ringmärkningar från Kärragården och Fågeludden. Stenknäck, nordlig gulärta, törnsångare och bergfink. Foto: Lotta Berg.

Under senvintern gjordes ett försök att förbättra fångsten söder om vägen vid Kärragården. Vegetationen hade vuxit sig flera meter över näten. Denna gång öppnades märkplatsen upp betydligt och den mesta vegetationen släpades bort. Detta resulterade troligtvis i lägre antal fåglar under våren, men kompenseras sedan av mer fågel under hösten. En sträng med nedlagd sly sparades och förhoppningsvis kommer den leverera en del insekter under våren 2018. Under 2018 kommer vi försöka att tukta vegetationen vid märkplats Fågeludden på ett liknande sätt.

Under 2017 startades en ny märkplats vid Hornborgasjön. Järnbron heter den och den ligger i området runt Järnbron och Gammelån vid Almeö. Den 29 juli röjdes märkplatsen och morgonen efter var det premiärfångst. En lyckad sådan var det då 126 fåglar märktes. I mitten av augusti gjordes tre nätgator till, vilket ger totalt tio nät vid märkplatsen. Försöket på platsen ansågs vara lyckat och verksamheten kommer fortsätta under 2018.

Figur 2. Antalet ringmärkta fåglar vid Hornborgasjön 1983-2017. De höga antalen under 1988 och 1990 beror på stor aktivitet vid märkplatsen Fljan, mitt ute i sjöområdet. Under åren 1986-1990 ringmärktes 16 200 fåglar vid märkplats Fljan (medeltal 3 230 per år). Märkplatsen ersattes med märkplats Fågeludden och under åren 1992-1994 ringmärktes 6 100 fåglar i vassen utanför udden (medeltal 2 040 fåglar per år). Därefter har de flesta av fåglarna märkts vid Kärragården.

Figur 3. Ringmärkningar från Järnbron. Kungsfiskare, sävsångare, lövsångare och ärtsångare. Foto: Christopher Magnusson resp. Lotta Berg.

Flygga fåglar

Årets lista över vanligaste märkararter kännetecknas av nätfångsten vid Kärragården, men även av den gråsiskeinvasion som berörde hela södra Sverige under senhösten. Den mest extrema dagen fångades 116 gråsiskor på 1,5 timmar! Listan toppas av blåmes (331), gråsiska* (312), lövsångare (297), talgoxe (268) och sävsparv (252).

*I denna kategori ingår även underarterna brun- och snösiska.

Den ökade verksamheten under året har lett till att många arter har märkts under året (se tabell 2). I själva verket är årets summa på 81 arter den näst högsta, bara slaget av 1990 då 90 arter ringmärktes. Hela tre nya arter för sjön märktes; mosnäppa (1) fångades i en vadarbur i maj, vaktel (1) fångades vid Tranum i juni och rödstrupig piplärka (1) fångades tillsammans med ängspiplärkor i september. Utöver de nya märkararterna ringmärktes ett antal fåglar av ovanligare arter. Lågt vattenstånd i Getnäs vik gjorde att många vadare rastade där. Tyvärr gick de väldigt utspritt, men kunde ändå ge oss ovanligt många större strandpipare (5) och kärrensäppor (11). Till nästa års vadarsäsong ska fler burar införskaffas. Fågeluddet gav oss dessutom mycket gulärlor (103) där merparten fångades i nät eller burar vid märkplatsen. Tyvärr var fångsten i Kärragården relativt ansträngningarna dålig. Detta beror troligtvis på den kalla våren och i söder torra och norr mycket blöta sommaren, och därav följande dåliga häckningsutfall. En del arter kunde det dock fångas fler av. Den kalla april gjorde att många bergfinkar rastade vid matningen. Det i sin tur gjorde att vi slog rekord i antalet bergfinkar (177). Dessutom slogs under året gransångare (31). När blir den lika vanlig som lövsångare i fångsten? Även försärla (2) och grönsångare (2) fångades under året, vilket inte tillhör vanligheterna. Den första trastsångaren någonsin på märkplatsen fångades även och törnsångarna (132) samt kärrensångarna (45) slog årsrekord. Detta berodde troligtvis på att vegetationen söder om vägen tuktats.

Järnbron gav oss mycket fågel av arter vi under de senaste åren saknat antal på. Det gäller framförallt *acrocephalus*-sångarna sävsångare (240) och rörsångare (168). Dessa arter har tidigare utgjort merparten av ringmärkta fåglar, men i takt med vassens tillbakadragande minskat betydligt. Vi hoppas nu på att fångsten vid Järnbron fortsätter på minst samma sätt förra året. Precis som i Kärragården märkte vi av en dipp i augusti, som egentligen borde vara den bästa månaden. Denna dipp hämtades sedan upp i september, då vi framförallt fångade mycket sävsparv och ängspiplärka (125).

Tabell 2. Översikt över ringmärkningsverksamheten vid Hornborgasjön 2017. Antal ringmärkta fåglar, fördelning i procent mellan märkplatserna samt antal arter, fördelat på märkplatser och typ av verksamhet.

Märkplats	Antal ringmärkta	Fördelning (%)	Antal arter
Fågeludden (nätfångst och vadarburar)	492	12	33
Järnbron (nätfångst)	782	19	29
Kärragården (nätfångst)	2 571	62	58
Övriga områden (nätfångst & pullmärkning)	309	7	21
Totalt	4 154	-	81
Flygga	3 862	93	75
Pulli	292	7	17

Vi har goda erfarenheter från tidigare år när det gäller fångst av krickor och vadare i vadarnät med hjälp av bandspelare. Det vore värdefullt att få mer information om dessa arter. Många krickor rapporteras också som återfunna. Som för de flesta andfåglar skjuts de under flyttningen och där de övervintrar. Under höstflyttningen 2006 ringmärktes 30 gluttsnäppor, vilket är ett stort antal. Under sommaren gjordes enstaka försök, men de resulterade endast i någon grönbena, kärrsnäppa och större strandpipare.

Figur 4. Några av de vadare som ringmärktes under året: enkelbeckasin, mosnäppa och brushane. Foton: Lotta Berg.

Boungar

Under året märktes 292 boungar av 17 arter (se tabell 3). Ringmärkning av boungar har prioriteras under året och förhoppningen är att det ska fortsätta under 2018. Detta gäller framför allt ringmärkning i fältstationens småfågel- och starholkar. De finns vid Almeö, Trestena och Rödemosse. Dessutom vore det önskvärt med ringmärkning av skrattmåsk och fisktärna samt fortsatt märkning av svarttärnor.

Återfynd och kontroller

Sammanlagt har 17 återfynd av elva arter rapporterats genom Ringmärkningscentralen (RC) under 2017. Bland de intressantare återfynden kan den kärrsnäppa som i augusti drog 62 mil åt NV till Norge nämnas! Antagligen skulle den till England, men vilken omväg! Ett återfynd som inte

redovisas då det var en egen kontroll är den stjärtmes som kontrollerads i en flock med andra. Den hade märkts på samma ställe året innan och kom förmodligen tillbaka med sin familjegrupp.

Tabell 3. Förteckning över arter och antal fåglar som ringmärkts som boungar, s.k. pullmärkning vid Hornborgasjön 2017.

Art	Antal	Art	Antal
Grågås	1	Ladusvala	5
Havsörn	2	Sädesärta	3
Tornfalk	48	Sävsångare	2
Tofsvipa	2	Rörsångare	5
Rödbena	1	Svartvit flugsnappare	74
Skrattmås	38	Blåmes	23
Fisktärna	2	Talgoxe	37
Svarttärna	3	Stare	44
Tornseglare	2	Totalt	292

Fyra fåglar kontrollerades från andra platser, två svenska och två utländska. De svenska var en backsvala märkt i Kvismaren och en blåmes märkt i Falsterbo. Utländska återfynd var en danskmärkt skrattmås som hittades död vid Naturum Fågeludden och en franskmärkt gräshoppsångare som fångades i nät! Både backsvalan och gräshoppsångaren är de första att kontrolleras vid Hornborgasjön.

Fortfarande kommer återfynd av grågäss som tidigare ringmärkts med halsring och metallring på benet. De allra flesta har skjutits under flyttningen, framför allt i Danmark. Fem återfynd kom under 2017. De var också skjutna i Danmark, fem respektive åtta år gamla. Om vi undantar de gäss som kontrollerats (halsring avläst) vid Hornborgasjön finns t.o.m. 2016 totalt 69 återfynd (nästan alla skjutna) av de 493 grågäss som ringmärkts.

Två andra arter som tidigare märkts i stora antal är gräsand (1 569) och skrattmås (3 488). Fortfarande kommer rapporter om återfynd. De flesta av återfunna gräsänder är skjutna under flyttningen. För många av ringmärkta skrattmåsar som rapporteras har metallringen avlästs utan att fågeln fångats. Dessa tre arter toppar också listan där andelen återfynd är högst (endast arter som märkts över 100 fåglar), grågås (13,8 %), gräsand (6,4 %) och skrattmås är (3,9 %). Därefter följer kricka (4,0 %) och brun kärrhök (3,5 %).

Tack

Ringmärkningsverksamheten vid Hornborgasjön är ett resultat av lagarbete och många deltagares entusiasm. Följande personer har varit ringmärkare: Åke Abrahamsson, Lotta Berg, Petter Bohman, Johan Bergquist, Peder Hedberg Fält, Clas Hermansson, Peter Laudon, Christopher Magnusson, och Albin Thorsson.

Tabell 4. Förteckning över ringmärkta fåglar 1983-2017

I följande tabell redovisas ringmärkta fåglar vid Hornborgasjön åren 1983-2017. Förutom Hornborgasjöns fältstations ringserier (fr.o.m. 1986) upptar tabellen fåglar ringmärkta av och med ringserier tillhörande Barbro Axelsson (1983-1994), Bengt Pettersson (1983-1994), Clas Hermansson (1983-85, 1990-97, 1999-2005), Åke Abrahamsson (1989-2017), Juhani Vourinen (1994) samt Björn Helander (2002-14). Dessutom upptar förteckningen antalet egentliga återfynd som rapporterats genom Ringmärkningscentralen. Här avses alla återfunna fåglar undantaget de som märkts som boungar och rapporterats inom 10 km från märkplatsen efter mindre än tre månader och alla egna kontroller, dvs. fåglar som märkts och kontrollerats av stationen inom 10 km från märkplatsen.

Med området Hornborgasjön avses hela sjöområdet, strandskogen och närliggande öppna marker. Koordinaterna är ca 58.20 N/ 13.34 E.

Art	Märkta 1983-2016	Märkta 2017	Summa 1983-2017	Summa återfynd
Grågås <i>Anser anser</i>	490	3	493	63
Kanadagås <i>Branta canadensis</i>	14		14	1
Bläsand <i>Anas penelope</i>	17		17	2
Kricka <i>A. crecca</i>	249		249	9
Gräsand <i>A. platyrhynchos</i>	1 569		1 569	99
Gräsand x Stjärtand <i>A. platyrhynchos x A. canuta</i>	1		1	
Stjärtand <i>A. canuta</i>	1		1	
Brunand <i>Aythya ferina</i>	3		3	1
Vigg <i>A. fuligula</i>	4		4	
Knipa <i>Bucephala clangula</i>	6		6	
Vaktel <i>Coturnix coturnix</i>		1	1	
Fasan <i>Phasianus colchicus</i>	1		1	
Skäggdopping <i>Podiceps cristatus</i>	1		1	
Svarthakedopping <i>P. auritus</i>	1		1	
Storskarv <i>Phalacrocorax carbo</i>	62		62	
Rördrom <i>Botaurus stellaris</i>	1		1	
Gråhäger <i>Ardea cinerea</i>	5		5	
Havsörn <i>Haliaeetus albicilla</i>	14	2	16	
Brun kärrhök <i>Circus aeruginosus</i>	549		549	19
Blå kärrhök <i>C. cyaneus</i>	54		54	1
Ängshök <i>C. pygargus</i>	16		16	
Sparvhök <i>Accipiter nisus</i>	25		25	2
Ormvråk <i>Buteo buteo</i>	2		2	1
Fiskgjuse <i>Pandion haliaetus</i>	39		39	1
Tornfalk <i>Falco tinnunculus</i>	878	49	927	3
Vattenrall <i>Rallus aquaticus</i>	13		13	
Kornknarr <i>Crex crex</i>	1		1	
Rörhöna <i>Gallinula chloropus</i>	4		4	
Sothöna <i>Fulica atra</i>	1		1	
Trana <i>Grus grus</i>	35		35	1
Mindre strandpipare <i>Charadrius dubius</i>	17		17	
Större strandpipare <i>C. hiaticula</i>	9	5	14	2
Tofsvipa <i>Vanellus vanellus</i>	59	3	62	
Kustsnäppa <i>Calidris canutus</i>	3		3	
Brushane <i>C. pugnax</i>	35	1	36	

Art	Märkta 1983-2016	Märkta 2017	Summa 1983-2017	Summa återfynd
Mosnäppa <i>C. temminckii</i>		1	1	
Kärnsnäppa <i>C. alpina</i>	18	11	29	
Småsnäppa <i>C. minuta</i>	17		17	
Dvärgbeckasin <i>Lymnocyptes minimus</i>	2		2	
Enkelbeckasin <i>Gallinago gallinago</i>	100	4	104	
Morkulla <i>Scolopax rusticola</i>	1		1	
Storspov <i>Numenius arquata</i>	10		10	
Drillsnäppa <i>Actitis hypoleucos</i>	123	2	125	
Skogssnäppa <i>Tringa ochropus</i>	83	1	84	3
Svartsnäppa <i>T. erythropus</i>	8		8	
Gluttsnäppa <i>T. nebularia</i>	37		37	1
Grönbena <i>T. glareola</i>	231	5	236	2
Rödbena <i>T. totanus</i>	23	1	24	1
Skrattmåås <i>Chroicocephalus ridibundus</i>	3 451	38	3 489	134
Dvärgmåås <i>Hydrocoleus minutus</i>	1		1	
Fiskmåås <i>Larus canus</i>	1		1	
Svarttärna <i>Chlidonia niger</i>	491	3	494	7
Fisktärna <i>Sterna hirundo</i>	120	2	122	1
Ringduva <i>Columba palumbus</i>	1		1	
Gök <i>Cuculus canorus</i>	1		1	
Kattuggla <i>Strix aluco</i>	34		34	5
Hornuggla <i>Asio otus</i>	15	1	16	1
Pärluggla <i>Aegolius funereus</i>	2		2	
Nattskärra <i>Caprimulgus europaeus</i>	1		1	
Tornseglare <i>Apus apus</i>	101	2	103	
Kungsfiskare <i>Alcedo atthis</i>	49	1	50	
Göktyta <i>Jynx torquilla</i>	10		10	
Gröngöling <i>Picus viridis</i>	6		6	
Större hackspett <i>Dendrocopos major</i>	57	3	60	
Mindre hackspett <i>D. minor</i>	38	1	39	
Sånglärka <i>Alauda arvensis</i>	4		4	
Backsvala <i>Riparia riparia</i>	281	84	365	
Ladusvala <i>Hirundo rustica</i>	480	108	588	2
Hussvala <i>Delichon urbicum</i>	17	3	20	
Trädiplärka <i>Anthus trivialis</i>	113	6	119	
Ängspiplärka <i>A. pratensis</i>	67	125	192	
Rödstrupig pipplärka <i>A. cervinus</i>		1	1	
Gulärta <i>Motacilla flava</i>	566	103	669	4
Forsärta <i>M. cinerea</i>	5	2	7	
Sädesärta <i>M. alba</i>	1 032	48	1 080	2
Strömstare <i>Cinclus cinclus</i>	15		15	2
Gärdsmyg <i>Troglodytes troglodytes</i>	267	22	289	
Järnsparv <i>Prunella modularis</i>	215	13	228	1
Rödhake <i>Erithacus rubecula</i>	1 483	66	1 549	5
Näktergal <i>Luscinia luscinia</i>	201	7	208	1

Art	Märkta 1983-2016	Märkta 2017	Summa 1983-2017	Summa återfynd
Blåhake <i>L. svecia</i>	25		25	
Svart rödstjärt <i>Phoenicurus ochruros</i>	1		1	
Rödstjärt <i>P. phoenicurus</i>	38	2	40	
Buskskvätta <i>Saxicola rubetra</i>	149	9	158	
Stenskvätta <i>Oenanthe oenanthe</i>	18		18	
Koltrast <i>Turdus merula</i>	669	35	704	5
Björktrast <i>T. pilaris</i>	304	6	310	3
Taltrast <i>T. philomelos</i>	179	14	193	1
Rödvingetrast <i>T. iliacus</i>	484	11	495	3
Dubbeltrast <i>T. viscivorus</i>	1		1	
Gräshoppsångare <i>Locustella naevia</i>	68	5	73	
Flodsångare <i>L. fluviatilis</i>	4		4	
Vassångare <i>L. luscinioides</i>	2		2	
Sävsångare <i>Acrocephalus schoenobaenus</i>	2 904	240	3 144	17
Busksångare <i>A. dumetorum</i>	3		3	
Kärrsångare <i>A. palustris</i>	335	45	380	
Rörsångare <i>A. scirpaceus</i>	9 546	168	9 714	73
Trastsångare <i>A. arundinaceus</i>	572	3	575	11
Härmsångare <i>Hippolais icterina</i>	179	22	201	
Höksångare <i>Sylvia nisroia</i>	5		5	
Ärtsångare <i>S. curruca</i>	376	25	401	1
Törnsångare <i>S. communis</i>	1 655	132	1 787	2
Trädgårdssångare <i>S. borin</i>	1 604	131	1 735	4
Svarthätta <i>S. atricapilla</i>	1 384	84	1 468	2
Lundsångare <i>Phylloscopus trochiloides</i>	1		1	
Grönsångare <i>P. sibilatrix</i>	14	2	16	
Gransångare <i>P. collybita</i>	143	31	174	
Lövsångare <i>P. trochilus</i>	7 958	297	8 255	10
Kungsfågel <i>Regulus regulus</i>	100	10	110	
Grå flugsnappare <i>Muscicapa striata</i>	51	8	59	
Mindre flugsnappare <i>Ficedula parva</i>	1		1	
Svartvit flugsnappare <i>F. hypoleuca</i>	2 777	107	2 884	4
Skäggmes <i>Panurus biarmicus</i>	2 289		2 289	38
Stjärtmes <i>Aegithalos caudatus</i>	283	6	289	
Blåmes <i>Cyanistes caeruleus</i>	7 196	331	7 527	12
Talgoxe <i>Parus major</i>	4 906	268	5 174	6
Tofsmes <i>Lophophanes cristatus</i>	3		3	
Svartmes <i>Periparus ater</i>	79		79	
Tallita <i>P. montanus</i>	510		510	
Entita <i>Poecile palustris</i>	447	13	460	
Nötväcka <i>Sitta europaea</i>	217	15	232	
Trädkrypare <i>Certhia familiaris</i>	111	1	112	
Pungmes <i>Remiz pendulinus</i>	1		1	
Törnskata <i>Lanius collurio</i>	228	11	239	
Varfågel <i>L. excubitor</i>	4		4	

Art	Märkta 1983-2016	Märkta 2017	Summa 1983-2017	Summa Återfynd
Nötskrika <i>Garrulus glandarius</i>	19		19	
Skata <i>Pica pica</i>	59	6	65	
Kaja <i>Corvus monedula</i>	208	2	210	6
Kråka <i>C. corone</i>	5		5	
Korp <i>C. corax</i>	1		1	
Stare <i>Sturnus vulgaris</i>	843	49	892	2
Gråsparv <i>Passer domesticus</i>	415	3	418	6
Pilfink <i>P. montanus</i>	4 599	78	4 677	8
Bofink <i>Fringilla coelebs</i>	1 810	98	1 908	5
Bergfink <i>F. montifringilla</i>	785	177	962	
Stenknäck <i>Coccothraustes coccothraustes</i>	48	10	58	1
Domherre <i>Pyrrhula pyrrhula</i>	436	15	451	
Rosenfink <i>Carpodacus erythrinus</i>	162	1	163	
Grönfink <i>Chloris chloris</i>	8 200	194	8 394	35
Vinterhämpling <i>Linaria flavirostris</i>	24		24	
Hämpling <i>L. cannabina</i>	149	2	151	
Gråsiska <i>Acanthis flammea</i>	374	297	671	
Brunsiska <i>A. f. cabaret</i>	44	11	55	
Snösiska <i>A. f. exilipes</i>		4	4	
Steglits <i>Carduelis carduelis</i>	780	106	886	1
Grönsiska <i>Spinus spinus</i>	1 865	24	1 889	8
Gulspurv <i>Emberzia citrinella</i>	1 892	65	1 957	2
Sävspurv <i>E. schoeniclus</i>	4 430	252	4 682	20
Totalt	88 929	4 154	93 083	633
Antal arter	142	81	145	54

Återfynd och kontroller 2017

I nedanstående förteckning redovisas alla återfunna fåglar ringmärkta vid Hornborgasjön, som rapporterats 2017. Egna kontroller, dvs. fåglar som märkts och kontrollerats inom Hornborgasjö-området upptas inte här.

I förteckningen har följande symboler använts:

- 00 unge på häckplatsen, oflygg eller nyligen flygg
- 10 fågel under sitt första kalenderår (född samma år)
- 1+ fågel under sitt första kalenderår eller äldre (född samma år eller tidigare)
- 20 fågel under sitt andra kalenderår (född föregående år)
- 2+ fågel under sitt andra kalenderår eller äldre (född föregående år eller tidigare)
- M hane
- F hona
- + skjuten
- x funnen död
- xK funnen död; tagen av katt
- xT funnen död; trafikoffer
- r endast ringen funnen
- v kontrollerad; fångad och frigiven med sin ring
- (v) kontrollerad; ringen avläst utan att fågeln fångats

Egentliga återfynd

GRÅGÅS *Anser anser*

9.268.769	2+		2010-05-15	Vadboden, Hornborgasjön 58.16 N/ 13.30 E.
	+		2017-07-03	Stora Bjurum 58.16 N/ 13.28 E, Hornborgasjön, ± 3 D
				2 km W (270°), 7 Y 50 ± 3 D. Nyligen död, skjuten (RC 2017/2987).
9.269.155	2+		2007-06-14	Almeö, Hornborgasjön 58.18 N/ 13.33 E.
E90	+		2017-01-13	Østbirk 55.58 N/ 09.45 E, Midt-Jylland, DANMARK. 346 km SW (223°), 9 Y 214 D. Skjuten (RC 2017/0183).
9.269.864	00		2007-06-29	Vadboden, Hornborgasjön 58.16 N/ 13.30 E.
ERF	+		2017-01-31	Quillebeuf Sur Seine 49.28 N/ 00.32 E, Seine-Maritime, FRANKRIKE. 1.292 km SW (226°), 9 Y 217 D. Skjuten (RC 2017/0439).
9.269.872	2+		2007-06-29	Vadboden, Hornborgasjön 58.16 N/ 13.30 E.
ERM	+		2017-08-20	Vaholm 58.35 N/ 14.00 E, Tidän, Västergötland. 46 km NE (39°), 10 Y 53 D. Nyligen död, skjuten (RC 2017/1829). Tidigare kontrollerad vid Hornborgasjön 5.4.2008 (RC 2008/1491). Näset, Falköping 20.10.2010 (RC 2011/1176).
9.269.896	00		2007-07-02	Vadboden, Hornborgasjön 58.16 N/ 13.30 E.
ESS	+		2016-06-10	Hornborgasjön 58.19 N/ 13.33 E, Västergötland. 6 km NNE (28°), 8 Y 344 D. Skjuten, ingen halsring (RC 2017/2987).

KRICKA *Anas crecca*

7.187.680	2+	F	2010-05-13	Vadboden, Hornborgasjön 58.16 N/ 13.30 E.
	+		2013-12-15	Llyn Coron 53.12 N/ 04.26 W, Bodorgan, Anglesey, WALES. 1.251 km WSW (251°), 3 Y 217 D. Nyligen död, skjuten (RC 2017/0423).

GRÄSAND *Anas platyrhynchos*

90A84.502	2+	M	2010-06-06	Vadboden, Hornborgasjön 58.16 N/ 13.30 E.
	+		2017-08-20	Kivilahti 66.14 N/ 28.48 E, Kuusamo, Oulu, FINLAND. 1.182 km NE (35°), 7 Y 76 D. Nyligen död, skjuten (RC 2017/1704).
90A84.686	2+	M	2010-10-10	Vadboden, Hornborgasjön 58.16 N/ 13.30 E.
	x		2016-09-15	Lake Nigalmaozero 64.25 N/ 33.14 E, Tunguda, Belomorskiy District, Karelen, RYSSLAND. 1.247 km NE (49°), 5 Y 341 D.

Funnen död i fisknät (RC 2017/0148).

KÄRRSNÄPPA *Calidris alpina*

3.450.740 10 2017-08-26 Fågeludden, Hornborgasjön 58.20 N/ 13.35 E.
v 2017-09-08 Makkevika 62.30 N/ 06.02 E, Giske, Møre og Romsdal, NORGE.
621 km NW (321°), 0 Y 13 D.
Kontrollerad av ringmärkare (RC 2017/1795).

SKRATTMÅS *Larus ridibundus*

6.416.134 00 2005-06-27 S. Fågeludden 58.19 N/ 13.35 E, Hornborgasjön.
(v) 2017-03-24 Ekeby våtmark 59.23 N/ 16.27 E, Eskilstuna, Södermanland.
203 km NE (53°), 11 Y 271 D.
Ringen avläst utan att fågeln fångats (RC 2017/0788).
Tidigare kontrollerad vid Ekeby våtmark 12.4.2016
(RC 2016/1007).

RÖDHAKE *Erithacus rubecula*

DA61.638 10 2017-10-05 Kärrgården, Hornborgasjön 59.19 N/ 13.36 E.
xK 2010-10-10 Bolum 58.19 N/ 13.37 E, Broddetorp, Västergötland.
1 km E (90°), 0 Y 4 D.
Funnen död, tagen av katt (RC 2017/2925).

KOLTRAST *Turdus merula*

4.550.897 10 M 2013-10-11 Kärrgården, Hornborgasjön 59.19 N/ 13.36 E.
r 2017-07-09 Waste Wood 54.26 N/ 03.28 W, Calder Bridge, Cumbria,
ENGLAND.
1.132 km WSW (255°).
Endast ringen funnen (RC 2017/1456).

RÖRSÅNGARE *Acrocephalus scirpaceus*

CY02.740 10 2017-07-26 Fågeludden, Hornborgasjön 58.20 N/ 13.35 E.
v 2017-08-08 Naturcentrum 57.08 N/ 12.15 E, Getterön, Varberg, HALLAND.
155 km SSW (211°), 0 Y 13 D.
Kontrollerad av ringmärkare (RC 2017/2857).

DA61.201 10 2017-08-08 Järnbron, Hornborgasjön 58.18 N/ 13.33 E.
v 2017-08-21 Averbode 51.01 N/ 04.58 E, Brabant, BELGIEN.
978 km SW (218°), 0 Y 13 D.
Kontrollerad av ringmärkare (RC 2018/0021).

LÖVSÅNGARE *Phylloscopus trochilus*

CL98.917 2+ 2016-08-05 Kärrgården, Hornborgasjön 59.19 N/ 13.36 E.
xT 2017-06-14 Hornborgasjön 58.19 N/ 13.35 E, Västergötland.
1 km W (270°), 0 Y 313 D.
Funnen död, trafikoffert (RC 2017/1470).

BLÅMES *Parus caeruleus*

1ET06.610 10 F 2014-12-16 Kärrgården, Hornborgasjön 59.19 N/ 13.36 E.
xK 2017-01-22 Intakan 58.17 N/ 13.44 E, Stenstorp, Västergötland.

9 km ESE (115°), 2 Y 38 D.
Funnen död, tagen av katt (RC 2017/0420).

GRÖNFINK *Carduelis chloris*

2KT82.082	10	M	2016-10-02	Kärrgården, Hornborgasjön 59.19 N/ 13.36 E.
	x		2016-11-16	Hattmakaregatan 58.23 N/ 13.25 E, Skara, Västergötland. 13 km NW (305°), 0 Y 45 D. Nyligen död, funnen (RC 2017/0217).

Främmande kontroller

SKRATTMÅS *Larus ridibundus*

DKC VA3527	00		2017-06-02	Hirsholm 57.29 N/ 10.37 E, Frederiksholm, Nord-Jylland, DANMARK.
	x		2017-07-08	Kärrgården, Hornborgasjön 58.19 N/ 13.36 E. 199 km ENE (61°), 0 Y 36 D. Nyligen död, funnen (RC 2017: 0334).

BACKSVALA *Riparia riparia*

SVS DA00.956	2+		2017-07-06	Norrbyås 59.12 N/ 15.24 E, Kvismaren, Närke.
	v		2017-08-14	Järnbron, Hornborgasjön 58.18 N/ 13.33 E. 146 km SW (228°), 0 Y 39 D. Kontrollerad av ringmärkare (RC 2017/1773). Tidigare kontrollerad vid Rysjön, Kvismaren 1.8.2017.

GRÄSHOPPSÅNGARE *Locustella naevia*

FRP 8042.153	2+		2016-09-12	Beauregard 43.49 N/ 01.26 E, Bouloc, Haute-Garonne, FRANKRIKE.
	v		2017-07-21	Kärrgården, Hornborgasjön 58.19 N/ 13.36 E. 1.816 km NNE (23°), 0 Y 312 D. Kontrollerad av ringmärkare (RC 2017: 0260). Tidigare kontrollerad vid Kärrgården 19.5.2017.

BLÅMES *Parus caeruleus*

SVS CX85.439	10		2016-11-06	Fyren 55.23 N/ 12.49 E, Falsterbo, Skåne.
	v		2017-10-01	Kärrgården, Hornborgasjön 58.19 N/ 13.36 E. 330 km N (8°), 0 Y 329 D. Kontrollerad av ringmärkare (RC 2017/2924).

Fågelobservationer vid Hornborgasjön 2017

Magnus Hallgren & Christopher Magnusson

Denna fågelrapport grundar sig på observationer från Hornborgasjöns rapporteringsområde, vilka rapporterats på rapportsystemet Artportalen under 2017. Totalt omfattar den 26 315 rapporter av 221 arter sedda av 639 rapportörer. Artantalet är tre arter fler jämfört med föregående års fågelrapport, och antalet observatörer är 639 (218 arter sedda av 480 observatörer). Antalet rapporter och rapportörer är nu större än någonsin, vilket tyder på att de flesta kommit över tröskeln från Svalan till Artportalen.

En mer ingående artikel av vissa arter finns på annan plats i denna publikation, där så sker finns hänvisning i texten.

Förklaringar:

Vinterfynd = januari-februari respektive december

Vårfynd = mars-maj

Sommarfynd = juni-juli

Höstfynd = augusti-november

HF = Hornborgasjöns fältstation

ad = adult, vuxen fågel

1K, 2K = första kalenderår, andra kalenderår osv.

Pulli = ungfågel som fortfarande bär dundräkt

Saknas platsangivelse gäller fyndet hela sjöområdet (inventerats t.ex. genom simfågelräkning som sker vid minst 5 tillfällen under våren och minst 4 tillfällen under hösten).

Samtliga fynd gäller rastande fåglar om inget annat anges.

Hur noggrann man än försöker vara vid sammanställning och granskning av rapporten är det oundvikligt att eventuella fel kan smyga sig in. För eventuella rättelser och kompletteringar av observationer kommer dessa läggas till i "Fågelobservationer vid Hornborgasjön 2018".

Knölsvan *Cygnus olor*

Vårfynd, högsta antal: 927 ex rastande 6.5 (HF).

Sommarfynd, högsta antal: 1 000 ex rastande 19-26.7 (Magnus Hallgren, Jan Mogol, Michael Egerzon mfl.).

Höstfynd, högsta antal: 2 080 ex rastande 12.11 (HF).

Vinterfynd, högsta antal: 840 ex rastande Almeö 10.12 (Leif Arvidsson).

Måttliga antal under året. Ytterligare information går att läsa under rubriken "Häckande svanar i Hornborgasjön 2017".

Mindre sångsvan *Cygnus columbianus*

Vinterfynd: 1 ad rastande Vadboden 25.2 (Ingemar Nilsson, Magnus Hallgren, Lotta Berg m.fl.).

Vårfynd, rast: Högsta antal var 12 ex rastande Vadboden 2-31.3 (Kent-Ove Hvass, Ingemar Nilsson, Magnus Karlsson m.fl.).

Vårfynd, sträckande: 2 ad str N 11.3 (Christopher Magnusson, Petter Bohman).

Troligtvis rastade upp till tolv individer i sjön under mars och elva under april. Överlag var det låga antal i

sjön under våren.

Sångsvan *Cygnus cygnus*

Vårfynd, högsta antal: 696 ex rastande 1.4 (HF).

Låga antal under året. Ytterligare information går att läsa under rubriken "Häckande svanar i Hornborgasjön 2017".

Sädgås *Anser fabalis*

Vinterfynd, jan-feb: 6 ex förbifl. Almeö 1.1 (Leif Arvidsson).

Vinterfynd, dec: 385 ex str S Mellersta delen 17.12 (Petter Bohman, Lotta Berg, Leif Arvidsson). 9 ex str S Hornborgamaden 18.12 (Kristian Kjellberg).

De första vårflyttande sädgässen kom till sjön den 21 februari och fanns sedan i sjöområdet till den 20 maj. Inga större flockar fanns dock under perioden. Under hösten gjordes endast en knapp handfull fynd. Den stora flocken som sågs 17 december kunde följas ända till Falköping.

Tundrasädgås *Anser fabalis rossicus*

Vårfynd: 2 ex rastande Vadboden 23.2-14.5 (Anita Ljungström, Ulf Lindell, Lennart Sundh m.fl.). 1 ex rastande Hornborgamaden 20.5 (Edvin Klein, Jörgen Fritzson).

Färre fynd i år jämfört med de senaste åren.

Spetsbergsgås *Anser brachyrhynchus*

Vårfynd, större antal: 20 ex rastande Vadboden 1-30.4 (Ronnie Nederfeldt, Oskar Rang Lindén, Karl-Erik Rydler m.fl.). 20 ex rastande Vadboden 30.4 (Bengt-Åke Svensson).

Höstfynd: 5 ex rastande Norra Sätunaviken 7.10 (Gunnar Jakobsson).

Arten sågs under våren från 14 mars till 20 maj. 20-flocken som sågs 30 april är inte samma som de som ingår i hela april-summan. Endast ett höstfynd i år.

Rastande spetsbergsgäss vid Trandansen, mars. Foto: Lotta Berg

Bläsgås *Anser albifrons*

Vinterfynd: 75 ex förbifl. Ytterberg 15.2 (Ingemar Nilsson, Maj-Britt Nilsson). 20 ex rastande Vadboden 21-28.2 (Ingemar Nilsson, Jarl Strömborn, Christopher Magnusson m.fl.).

Vårfynd, större antal: 146 ex rastande Rönäs 12-30.3 (Jörgen Frizson, Edvin Klein, Kjell Svensson m.fl.). 154 ex rastande Rönäs 1.4 (Jörgen Fritzson, Magnus Hallgren).

Sommarfynd: 1 2K rastande Vadboden 4-27.6 (Musse Björklund, Edvin Klein, Jörgen Fritzson m.fl.). 2 ex

rastande Tranum 22.7 (Lotta Berg).

Vinterfynd: 2 ex str S Fågeludden 17.12 (Lotta Berg)

De senaste årens trend med stora bläsgässflockar håller i sig. Det måste gå bra för arten! Bläsgås sågs under hela våren, men endast tre fynd under hösten.

Grågås *Anser anser*

Sommarfynd, högsta antal: 25 000 ex Södra delen 4.6 (Musse Björklund, Edvin Klein, Jörgen Fritzson). 23 000 ex rastande 13.6 (Clas Hermansson, Mia Holmebrant).

Höstfynd, högsta antal: 8589 ex rastande 16.9 (HF).

Arten sågs i sjön under hela året.

Prutgås *Branta bernicla*

Vårfynd: 1 ex str N Ytterberg 14.5 (Christopher Magnusson, Edvin Klein, Johan Bergquist m.fl.).

Sommarfynd: 1 ex rastande Vadboden 13.6 (Clas Hermansson, Mia Holmebrant).

Höstfynd: 2 ad rastande Fäholmen 21.9 (Magnus Hallqvist, Jörgen Fritzson, Lotta Berg m.fl.). 19 ex sträckförsök Almeö 21.9 (Christopher Magnusson, Johan Bergquist, Peter Laudon).

Fyra fynd under året, varav ett vårfynd och ett sommarfynd. Oftast är det under hösten som arten ses i sjön. 19 individer är ett högt antal, men inte högst.

Vitkindad gås *Branta leucopsis*

Vinterfynd: 10 ex förbifl. Fågeludden 12.1 (Peder Hedberg Fält).

Vårfynd, rastande: 152 ex rastande 7.5 (Edvin Klein, Patrik Åberg, Albin Torsson m.fl.).

Vårfynd, sträckande: 576 ex str N 6-13.5 (Edvin Klein, Christopher Magnusson, Johan Bergquist m.fl.).

Höstfynd, största antal: 121 ex rastande Hornborgamaden 24.9 (Edvin Klein, Musse Björklund, Patrik Andersson m.fl.).

Arten sågs nästan dagligen under våren från den 10 mars. Några större flockar sträckte förbi i början av maj, vilket gav den höga sträckesiffran. Under hösten sågs arten regelbundet.

Kanadagås *Branta canadensis*

Arten sågs under hela året, men inga större antal finns.

Nilgås *Alopochen aegyptiaca*

1 ex rastande Vadboden 31.3-31.5 (Noah N. Penk, Bjørn W. Penk, Rikard Ambric m.fl.).

Åttonde fyndet för sjön. Senast den sågs var 2016, men dessförinnan får vi gå till 2009 för att hitta fynd.

Gravand *Tadorna tadorna*

Vårfynd: 3 ex rastande Södra delen 1.4-14.5 (Rolf Lindskog, Ingemar Nilsson, Edvin Klein m.fl.). 1 ad hona rastande Norra delen 14.5 (Christopher Magnusson, Johan Bergquist, Lotta Berg m.fl.).

Höstfynd: 2 1K rastande 6.8-16.9 (Leif Andersson, Anders Bergquist, Edvin Klein m.fl.).

Två vårfynd och ett höstfynd. Åtminstone ett av vårfynden och höstfyndet var individer som stannade en längre period.

Bläsand *Anas penelope*

Vinterfynd, jan-feb: 2 ex rastande Norra delen 14.1 (Jörgen Fritzson, Edvin Klein). 1 par Utloppet 13-17.2 (Kristian Kjellberg, Tommy Järås, Edvin Klein m.fl.). 1 par rastande Norra Sätunaviken 25.2 (Leif Arvidsson, Magnus Hallgren, Jörgen Fritzson m.fl.). 18 ex rastande Vadboden 25.2-28.2 (Ingemar Nilsson, Magnus Hallgren, Susanne Malm m.fl.).

Vårfynd, största antal: 1 090 ex rastande 1.4 (HF).

Höstfynd, största antal: 13 678 ex rastande 16.9 (HF).

Vinterfynd, dec: 4 ex rastande Vadboden 8.12 (Leif Arvidsson).

Låga vårsiffror, men höstsiffrorna är de näst högsta någonsin! Högst antal sågs i oktober 2015 då 19 000 sågs i sjön. Troligtvis beror den höga siffran på lågt vattenstånd.

Snatterand *Anas strepera*

Vinterfynd, feb: 1 par rastande Utloppet 25.2 (Magnus Hallgren, Lotta Berg, Musse Björklund m.fl.). 1 par rastande Norra Sätunaviken 25.2 (Magnus Hallgren, Jörgen Fritzson, Musse Björklund m.fl.). 1 par Vadboden 26-28.2 (Rolf Andersson, Karl-Erik Rydler, Susanne Malm m.fl.).

Vårfynd, största antal: 184 ex rastande 6.5 (HF).

Häckningar: Fågeludden 5-6 kullar 26 pulli, Vässtorpsviken 2 kullar 8 pulli och Hornborgaviken 1 kull 8 pulli.

Sommarfynd, största antal: 700 ex rastande Ytterberg 19.7 (Åke Abrahamsson).

Höstfynd, största antal: 2 515 ex rastande 17.8 (HF).

Höstsiffran är den näst högsta någonsin. Dock är den långt ifrån den högsta siffran på 4 000 från 2015.

Kricka *Anas crecca*

Vinterfynd: 1 hona Ytterberg 1.1 (Albin Torsson, Christer Blank). 1 hane rastande Vadboden 25-27.2 (Ingemar Nilsson, Jörgen Fritzson, Karl-Erik Rydler m.fl.).

Vårfynd, största antal: 3 486 ex rastande 29.4 (HF).

Häckningar: Ytterberg 1 kull 7 pulli och Rönäs 1 kull 7 pulli.

Höstfynd, största antal: 16 724 ex rastande 16.9 (HF).

Vinterfynd: 1 ex rastande Vadboden 4-7.12 (Erik Tornberger, Lotta Berg).

Återigen höga höstsiffror, troligen beroende på det låga vattenståndet. Årets summa är den näst högsta att noteras i Hornborgasjön. Den högsta kommer från september 2016 då drygt 18 000 räknades i sjön.

Amerikansk kricka *Anas carolinensis*

1 2K+ hane rastande Vadboden 12-15.3 (Ingemar Nilsson, Musse Björklund, Jens Sandgren m.fl.). 1 2K+ hane rastande Vadboden 9-29.4 (Edvin Klein, Magnus Hallgren, Christoffer Renvaktar m.fl.). 1 hane rastande Rönäs 23.4 (Jörgen Fritzson, Magnus Hallgren, Kristian Kjellberg m.fl.).

De två fynden vid Vadboden är troligtvis samma individ, medan Rönäsfyndet är en annan fågel.

Gräsand *Anas platyrhynchos*

Vårfynd, största antal: 1 307 ex rastande 1.4 (HF).

Höstfynd, största antal: 3 490 ex rastande 12.11 (HF).

Stjärtand *Anas acuta*

Vårfynd, största antal: 131 ex rastande 1.4 (HF).

Sommarfynd: Flera individer sågs under sommaren, men inga tecken på häckning i år.

Höstfynd, största antal: 982 ex rastande 16.9 (HF).

Höstsiffran är den näst högsta någonsin, endast en observation från oktober 2007 där 1 000 individer rastade i sjön över natten slår detta.

Årta *Anas querquedula*

Första vårfynd: 1 par rastande Dagsnäs 12.3 (Ingemar Nilsson, Musse Björklund, Edvin Klein m.fl.).

Vårfynd, största antal: 29 ex rastande 6.5 (HF).

Häckningar: Ytterberg 1 kull 3 pulli och Utloppet 1 kull 7 pulli.

Vårens högsta antal var större än de senaste åren. Vi får gå tillbaka till mitten av 00-talet för att komma upp i högre siffror.

Skedand *Anas chapeata*

Första vårfynd: 3 ad hane + 2 honor rastande Hornborgaviken 4.3 (Jörgen Fritzson, Lotta Berg).

Vårfynd, största antal: 130 ex rastande 29.4 (HF).

Häckningar: Vässtorpsviken 1 kull 8 pulli och Hornborgaviken 2 kullar 16 pulli.

Höstfynd, största antal: 385 ex rastande 14.10 (HF).

Totalt 3 kullar med 24 pulli.

Rödhuwad dykand *Netta rufina*

Vårfynd: 1 ad rastande Fågeludden 10.4 (Edvin Klein, Jörgen Agerskov). 1 hane rastande Getnäsaviken 22.5 (Patrik Andersson, Johan Mårtensson, Anita Persson m.fl.).

Höstfynd: 1 hane rastande Ytterberg 15-27.9 (Edvin Klein, Musse Björklund, Thomas Brodén m.fl.).

Fynd 8-10 för sjön. Senast arten sågs var 2007.

Brunand *Aythya ferina*

Vinterfynd: 1 hane rastande Utloppet 24.2 (Christopher Magnusson).

Häckningar: Fågeludden 3 kullar 19 pulli, Utloppet 1 kull 4 pulli.

Sommarfynd, största antal: 1 000 ex rastande Fågeludden 28.7 (Albin Torsson).

Höstfynd, största antal: 700 ex rastande Utloppet 21.8 (Erik Tornberger).

Väldigt låga antal under året. Troligtvis beror det på lågt vattenstånd.

Vigg *Aythya fuligula*

Vårfynd, största antal: 3 076 ex rastande 6.5 (HF).

Häckningar: Fågeludden 1 kull 3 pulli, Ytterberg 5 kullar 21 pulli, Hornborgaviken 3 kullar 15 pulli, Almeö 2 kullar 10 pulli, Norra Sätunaviken 1 kull 5 pulli, Rönäs 4 kullar 14 pulli och Oranabbe 1 kull 2 pulli.

Höstfynd, största antal: 719 ex rastande 12.11 (HF).

Totalt 17 kullar med 70 pulli.

Bergand *Aythya marila*

Vårfynd: bl.a. 2 honor rastande 24.3-3.4 (Petter Bohman, Magnus Hallgren, Ragnar Gustafsson m.fl.). 24 ex rastande 6-21.5 (Edvin Klein, Lotta Berg, HF m.fl.).

Sommarfynd: 1 honf. rastande Fäholmen 17.6 (Erik Sjögren, Emil Lundahl). 1 2K+ hona Oranabbe 13.7 (Simon Stenberg Jönsson, Edvin Klein).

Höstfynd: 1 hane rastande Oranabbe 3.11 (Lotta Berg, Henrik Lerner m.fl.). 3 honf. rastande 12-18.11 (Magnus Hallgren, Åke Abrahamsson, Albin Torsson).

Många vårfynd och det kan säkert ha varit uppemot 30 individer under maj. Arten sågs regelbundet under perioden 24 mars till 22 maj. Två sommarfynd hör inte till vanligheterna.

Ejder *Somateria mollissima*

1 hane rastande Fågeludden 9.5 (Christopher Magnusson, Edvin Klein, Lotta Berg).

Alfågel *Clangula hyemalis*

Vårfynd: 4 ex rastande Fågeludden 14.4 (Jörgen Fritzson, Edvin Klein, Lotta Berg m.fl.). 5 ex rastande 23.4 (HF). 1 par rastande 26-30.4 (Lennart Ljuhs, Christopher Magnusson, Anita Persson m.fl.). 1 ex rastande Fågeludden 2.5 (Michael Egerzon, Clas Wennerdal). 2 honf. rastande Fågeludden 13.5 (Christopher Magnusson, Johan Bergquist). 1 hane + 1 hona Ytterberg 14.5 (Edvin Klein, Kristian Kjellberg). 21 ex rastande 16.5 (Christopher Magnusson). 4 ex rastande 19-21.5 (Edvin Klein, Jörgen Fritzson, Kent Kristenson m.fl.).

Sommarfynd: 1 hona Norra delen 28.6 (Peder Hedberg Fält).

Höstfynd: 2 hane rastande Ytterberg 12-13.11 (Åke Abrahamsson, Lotta Berg).

Totalt tio fynd under året varv åtta under våren. Ovanligt många fynd och individer sågs under våren. Flocken på 21 individer är den största flocken som setts i sjön.

Sjörre *Melanitta nigra*

Vårfynd: bl.a. 2 honf. rastande 1-6.4 (HF, Lotta Berg). 25 ex rastande Fågeludden 14.4 (Jörgen Fritzson, Edvin Klein, Janne Pettersson). 12 ex rastande 29.4 (HF). 12 ex rastande Fågeludden 17.5 (Jörgen Fritzson). 85 ex rastande Mellersta delen 21.5 (Albin Torsson, Kent Kristenson, Janne Pettersson m.fl.).

Sommarfynd: 3 3K+ hona + 2 3K+ hane rastande Almeö 4.6 (Musse Björklund, Edvin Klein, Jörgen Fritzson).

Höstfynd: 1 honf. Almeö 27.8 (Albin Torsson, Christer Blank). 7 honf. rastande Ytterberg 12-16.11 (Magnus Hallgren, Lotta Berg, Erik Tornberger).

Arten sågs regelbundet under våren från 1 april till 27 maj. Flocken på 85 ex är stor, men inte rekordstor.

Svärta *Melanitta fusca*

Vårfynd: bl.a. 1 hane rastande Fågeludden 1.4 (Rolf Andersson, Magnus Hallgren). 8 ex rastande Fäholmen 7.5 (Kristian Kjellberg, Sten Lennartson, Edvin Klein m.fl.). 14 ex rastande Fäholmen 20.5 (Edvin Klein, Jörgen Fritzson). 4 par rastande Mellersta delen 21.5 (Lotta Berg, Kent Kristenson, Janne Pettersson).

Höstfynd: 1 honf. rastande Ytterberg 26.10 (Jörgen Fritzson).

Arten sågs oregelbundet under hela våren.

Knipa *Bucephala clangula*

Vårfynd, största antal: 3 395 ex rastande 25.3 (HF).

Höstfynd, största antal: 870 ex rastande 12.11 (HF).

Hög vårsiffra.

Salskrake *Mergellus albellus*

Vårfynd, största antal: 241 ex rastande 1.4 (HF).

Sommarfynd: En individ runt Almeö och en till två runt Fågeludden.

Höstfynd, största antal: 504 ex rastande 12.11 (HF).

Högt höstantal.

Småskrake *Mergus serrator*

Arten sågs regelbundet under våren från 22 mars till 16 maj. Dock inga större antal. Under hösten sågs den regelbundet från 20 september till 12 november.

Storskrake *Mergus merganser*

Inga större antal varken under våren eller hösten.

Vaktel *Coturnix coturnix*

Spelande: Tranum 4, Vässtorp 1, Hornborgamaden 1, St. Bjurum 3, Trandansen 1, Dagsnäs 2, Bjärka 1 och Stenums mader 2.

Övriga observationer: 1 ex ringm. Tranum 14.6 (Christopher Magnusson).

Totalt spelade 15 ex runt sjön under året. Det är dock svårt att avgöra om det är samma ex som varit på flera ställen. Den ringmärkta vakteln var den första att märkas i Hornborgasjön.

Rapphöna *Perdix perdix*

Revir: Tranum 3, Fåholmen 1, Fågeludden 1 (8 pulli), Vässtorp 1, Ytterberg 1, Hornborgamaden 1 och Stenums mader 1.

Trenden med många observationer av rapphönor fortsätter. Det gör det svårt att avgöra om det finns dubbelräkningar.

Orre *Lyrurus tetrrix*

1 hane spelande Hjortronmossen 14.4 (Edvin Klein, Janne Pettersson).

Storlom *Gavia arctica*

1 ex str N Norra delen 7.5 (Edvin Klein, Lotta Berg).

Smådopping *Tachybaptus ruficollis*

Vårfynd: 1 ad rastande Fågeludden 12.4 (Lennart Sundh, Edvin Klein, Jörgen Fritzson). 1 ex Dagsnäs 21.4 (Ingemar Nilsson). 1 ex obs i häcktid, lämplig biotop Rönäs 23-30.4 (Karl-Erik Rydler, Edvin Klein, Per Lif m.fl.). 1 ex obs i häcktid, lämplig biotop Fågeludden 15.5 (Ing-Marie Nilsson).

Höstfynd: 1 ex Fågeludden 10.8 (Peter Bryngelson). 2 ex rastande 12.11 (HF).

Vinterfynd: 1 ex rastande Bosgården 26.12 (Lotta Berg).

Inga häckningsindicier under året, men arten är tillbakadragen.

Skäggdopping *Podiceps cristatus*

Vårfynd, största antal: 506 ex rastande 1.4 (HF).

Inga större antal under hösten.

Gråhakedopping *Podiceps grisegena*

Första vårfynd: 2 ex rastande Fågeludden 18.3 (Ulf Lindell).

Vårfynd, största antal: 160 ex rastande 6.5 (HF).

Inga större antal under hösten och även vårsiffran var lägre än tidigare år.

Svarthakedopping *Podiceps auritus*

Första vårfynd: 1 ex Fågeludden 20.3 (Hans Norelius, Eva Edmert).

Vårfynd, största antal: 15 ex rastande 29.4 (HF).

Höstfynd, största antal: 12 ex rastande 24-26.9 (Edvin Klein, Musse Björklund, Erik Tornberger m.fl.).

Inga konstaterade häckningar under året.

Svarthalsad dopping *Podiceps nigricollis*

Första vårfynd: 1 ex Fågeludden 25.3 (Kent Kristenson). 2 ex rastande Hångers udde 25.3 (Magnus Hallgren).

Vårfynd, största antal: 81 ex rastande 15.4 (HF).

Höstfynd, största antal: 8 ex rastande 16.9 (HF).

Ytterligare information går att läsa i "Häckande svarthalsade doppingar i Hornborgasjön 2017".

Storskarv *Phalacrocorax carbo*

Låga antal under året. Ytterligare information går att läsa i "Häckande storskarvar i Hornborgasjön 2017".

Rördrom *Botaurus stellaris*

Spelande: 1 ex spelande Norra delen 1.4-5.6 (Johan Bergquist, Janne Pettersson, Erik Tornberger m.fl.). 1 ex spelande Södra delen 6-18.5 (Lennart Ljuhs, Rikard Sundin, Ingvor Ljuhs m.fl.).

Övriga observationer: 1 ex rastande Sätunamaden 29.7 (Peder Hedberg Fält).

Två spelande under året, en i norra delen och en i södra.

Ägretthäger *Ardea alba*

Vårfynd: 1 ex rastande 27.3-7.4 (Elon Wismen, Silke Klick m.fl.). 3 ex rastande 27.4-14.5 (Christopher Magnusson, Leif Arvidsson, Tomas Jonsson m.fl.).

Sommar-höstfynd: 11 ex rastande 29.5-12.11 (Åke Abrahamsson, Kristian Kjellberg, Magnus Hallgren m.fl.).

Alltid svårt att avgör hur många som besökt sjön, men minst tre under våren och elva under hösten.

Gråhäger *Area cinerea*

Höstfynd, största antal: 138 ex rastande 17.8 (HF).

Svart stork *Ciconia nigra*

1 2K+ rastande 22-27.7 (Lennart Loved, Lotta Berg, Jens Sandgren m.fl.).

Detta var den 13:e individen som besökt sjön under 2000-talet. Upptäcktes först i Vässtorpsviken, men rörde sig sedan mot sjöns norra del.

Vit stork *Ciconia ciconia*

1 ex förbifl. Hornborga by 18.5 (Christopher Magnusson, Kristian Kjellberg).

Fågeln upptäcktes strax norr om Bosgården och drog sig österut bort från sjön.

Bivråk *Pernis apivorus*

Första vårfynd: 1 ex str N Kärragården 9.5 (Christopher Magnusson).

Sista höstfynd: 1 1K str S Utloppet 16.9 (Albin Torsson, Christer Blank).

Inga observationer som tyder på häckning.

Brun glada *Milvus migrans*

Första vårfynd: 1 ex förbifl. Härlingstorp 25.4 (Lotta Berg, Henrik Lerner).

Sista höstfynd: 1 ex förbifl. Hornborgamaden 9.8 (Erik Tornberger).

Troligtvis är det samma individ som setts under hela perioden från första vårfynd till sista höstfynd. Däremot finns det inga tecken på häckning i år.

Röd glada *Milvus milvus*

Första vårfynd: 1 ad förbifl. Dagsnäs 25/2 (Margareta Andermo). 1 ex Vadboden 25.2 (Anders Åhlund, Jarl Strömbrom). 1 3K+ förbifl. Hornborgamaden 25.2 (Magnus Hallgren, Jörgen Fritzson, Musse Björklund m.fl.). 1 ex Vässtorp 25.2 (Lotta Berg). 1 ex förbifl. Hornborga by 25.2 (Clas Hermansson, Mia Holmebrant).

Större antal: 6 ex förbifl. Ore backar 3.8 (Edvin Klein).

Sista höstfynd: 3 ex förbifl. Almeö 30.9 (Jörgen Fritzson).

En konstaterad häckning i sjöområde med tre ungar.

Havsörn *Haliaeetus albicilla*

Arten sågs regelbundet under hela året. Under vintern fanns det som mest minst 10 olika individer i sjön, men det kan vara fler. Under perioden april till augusti sågs minst 10 subadult individer i sjöområdet under perioden, men då många observationer saknar ålder är det svårt att göra en säker antalsbedömning.

Dessutom finns det två häckande par i området. Under hösten/vintern fanns minst 12 individer i sjön.

Ytterligare information går att läsa i "Häckande havsörnar i Hornborgasjön 2017".

Brun kärrhök *Circus aeruginosus*

Första vårfynd: 1 ad hona Dagsnäs 27.3 (Jörgen Fritzson, Ingemar Nilsson, Maj-Britt Nilsson).

Sista höstfynd: 1 1K Korpaboviken 7.10 (Lotta Berg).

Ytterligare information går att läsa i "Häckande kärrhökar i Hornborgasjön 2017".

Blå kärrhök *Circus cyaneus*

Tidigt höstfynd: 1 hane str V Dagsnäs 16.8 (Ingemar Nilsson).

Inga fynd under vintern. Arten sågs från 2 mars till 16 maj under våren och från 27 augusti till 12 november under hösten.

Duvhök *Accipiter gentilis*

Inga fynd som tyder på häckning, men arten är svårsedd under häckningsperioden.

Sparvhök *Accipiter nisus*

Inga fynd som tyder på häckning, men arten är svårsedd under häckningsperioden.

Ormvråk *Buteo buteo*

Vinterfynd: 17 ex stationära under januari-februari och 7 ex i december.

Vinterfynden har varit från följande platser (jan-feb/dec): Härlingstorp 1/0, Kärrtorp 1/1, Fäholmen 1/1, Bolums by 1/0, Kärrgårdens 1/1, Vässtorp 1/0, Hornborga by 1/1, Ytterberg 1/0, Hornborgamaden 2/1, Hångers by 1/0, Hångers udde 1/0, Vadboden 2/0, Dagsnäs 1/1, Oranabbe 1/0 och Stenums mader 1/1.

Fjällvråk *Buteo lagopus*

Vinterfynd: 12 ex stationära under januari-februari och 6 ex i december.

Vinterfynden har varit från följande platser (jan-feb/dec): Fäholmen 1/1, Fågeludden 1/1, Ytterberg 2/0, Hornborgamaden 1/1, Sätunamaden 1/0, St. Bjurum 0/1, Vadboden 1/1, Dagsnäs 1/0, Hjortronmossen 1/0, Stenums mader 3/1.

Kungsörn *Aquila chrysaetos*

Från 3 januari till 16 april sågs arten i sjön. Oftast sågs bara en individ, men minst två har funnits i området, en 2K och en 3K+.

Fiskgjuse *Pandion haliaetus*

Första vårfynd: 1 ex Fäholmen 31.3 (Lotta Berg). 1 ex förbifl. Södra Sätunaviken 31.3 (Ulf Lindell).

En häckning konstaterad utanför Almeö.

Tornfalk *Falco tinnunculus*

Ytterligare information går att läsa i "Häckande tornfalkar i Hornborgasjön 2017".

Stenfalk *Falco columbarius*

Sommarfynd: 1 ex Fäholmen 20.5 (Lotta Berg). 1 3K+ honf. förbifl. Fäholmen 28.7 (Nils-Erich Karlsson, Jahn Ekman). 1 hane förbifl. Hornborgamaden 7.8 (Ingemar Nilsson).

Tre fynd utanför artens normala sträcktid.

Lärkfalk *Falco subbuteo*

Första vårfynd: 1 ex obs i häcktid, lämplig biotop Hångers udde 3.5 (Per Österman).

Inga fynd som tyder på häckning under året.

Pilgrimsfalk *Falco peregrinus*

Omöjligt att avgöra hur många som setts under året, då många fynd saknar ålder. Fynd finns dock från alla årets månader.

Vattenrall *Rallus aquaticus*

Vinterfynd: 1 ex Härlingstorp 8.1 (Lotta Berg).

Spelande: 1 ex Härlingstorp 1.6 (Christopher Magnusson, Albin Torsson). 1 ex Vadboden 15.6 (Jörgen Fritzson). 1 ex Almeö 15.7 (Musse Björklund, Patrik Åberg).

Tre spelande individer i år.

Småfläckig sumphöna *Porzana porzana*

Spelande: 1 hane revir Dagsnäs 20.5-3.6 (Ingemar Nilsson, Björn Spetz, Edvin Klein m.fl.).

En spelande individ under året.

Kornknarr *Crex crex*

Spelande: 2 ex Fäholmen 27.5-27.6 (Leif Arvidsson, Edvin Klein, Mattias Lindberg m.fl.). 1 ex Ytterberg 29.5 (Kent-Ove Hvass). 1 ex Kärrtorp 3-9.6 (Edvin Klein, Jörgen Fritzon). 1 ex Trnum 3-6.6 (Edvin Klein, Lotta Berg). 1 hane Dagsnäs 4-5.6 (Ingemar Nilsson, Kristian Kjellberg).

Sex spelande individer under året. Precis som förra året ett bra år jämfört med de senaste åren.

Rörhöna *Gallinula chloropus*

Häckande: 1 ex revir Trestena 30.4-22.5 (Edvin Klein, Kristian Kjellberg, Jörgen Fritzon m.fl.).

Sothöna *Fulica atra*

Mycket låga siffror på sothöna i år. Det finns inte en enda notering på mer än 2 000 individer under året!

Trana *Grus grus*

Första vårfynd: 1 ex rastande Vadboden 28.2 (Ingemar Nilsson, Maj-Britt Nilsson).

Sista höstfynd: 4 ex rastande Kärrtorp 26.10 (Leif Arvidsson).

Som mest inräknades 19 700 ex. den 1 april.

Ytterligare information går att läsa under rubriken "Rastande tranor vid Hornborgasjön 2017"

Strandskata *Haematopus ostralegus*

Första vårfynd: 1 ex förbifl. Trandansen 16.3 (Johnny Karlsson).

Häckande: 1 par ruvande Dagsnäs 7.6 (Ingemar Nilsson). 1 kull 1 pulli Oranabbe 10.6 (Lotta Berg).

Höstfynd, större antal: 76 ex rastande Utloppet 8.8 (Jörgen Fritzon). 80 ex rastande 17.8 (HF).

Two häckningsförsök varav ett lyckades.

Mindre strandpipare *Charadrius dubius*

Första vårfynd: 1 ad obs i häcktid, lämplig biotop Ytterberg 11.4 (Albin Torsson).

Höstfynd, största antal: 13 ex rastande Hornborgaviken 22.7-9.8 (Jörgen Fritzon, Lotta Berg, Erik Tornberger m.fl.).

Större strandpipare *Charadrius hiaticula*

Första vårfynd: 2 ex rastande Norra Sätunaviken 1.4 (Edvin Klein, Simon Stenberg Jönsson).

Större flockar: 230 ex rastande Utloppet 5-27.8 (Kjell Svensson m.fl.). 106 ex rastande Hornborgaviken 8-27.8 (Edvin Klein, Albin Torsson, Magnus Hallgren m.fl.). 125 ex rastande Fågeludden 9.8-13.9 (Magnus Hallgren, Åke Abrahamsson, Edvin Klein m.fl.). 256 ex rastande 17.8 (HF).

Sista höstfynd: 3 ex rastande Vässtorpsviken 5.10 (Johan Bergquist).

Ännu ett år med stora antal större strandpipare. Dock inte lika högt som 2016, utan mer i nivå med 2013.

Ljungpipare *Pluvialis apricaria*

Första vårfynd: 1 ex rastande Hornborgamaden 12.3 (Kjell Rydh, Edvin Klein).

Kustpipare *Pluvialis squatarola*

Vårfynd: 1 2K+ hona Vadboden 31.5 (Jörgen Fritzon, Claës Ekberg, Ingemar Nilsson).

Större antal: 27 ex rastande Hornborgaviken 14.7-29.8 (Jörgen Fritzon, Edvin Klein, Åke Abrahamsson m.fl.). 30 ex rastande Utloppet 1-22.8 (Ingemar Nilsson, Simon Stenberg Jönsson, Anita Ljungström m.fl.). 48 ex rastande Mellersta delen 3.8 (Edvin Klein, Ingemar Nilsson, Jörgen Fritzon). 22 ex str S Utloppet 6.8 (Ingemar Nilsson). 30 ex str S Hornborgaviken 18.8 (Christopher Magnusson, Johan Bergquist).

Sista höstfynd: 1 ex rastande Ytterberg 12.11 (Magnus Hallgren).

Ett bra år för kustpiparna även om det inte är i närheten av förra årets höga siffror.

Tofsvipa *Vanellus vanellus*

Vinterfynd: 7 ex rastande Vadboden 17-20.2 (Kent-Ove Hvass, Albin Torsson, Rolf Andersson m.fl.).

Höstfynd, största antal: 2 247 ex rastande 16.9 (HF).

Kustsnäppa *Calidris canutus*

Sommarfynd: 23 ad rastande 29-31.7 (Jörgen Fritzon, Lennart Sundh). 3 ex rastande Vässtorpsviken 31.7 (Lotta Berg, Emma Berg, Lennart Sundh).

Höstfynd: bl.a. 85 ex rastande Hornborgaviken 1-27.8 (Jörgen Fritzon, Edvin Klein, Magnus Hallgren m.fl.). 55 ex rastande Utloppet 1-27.8 (Edvin Klein, Per-Olof Bengtsson, Kjell Svensson m.fl.). 54 2K+ Mellersta delen 3.8 (Edvin Klein, Ingemar Nilsson, Jörgen Fritzon). 6 ex förbifl. Ytterberg 9.9 (Barbara Leibiger, Ingo Leibiger).

Höga siffror i sjön under hösten.

Brushane *Calidris pugnax*

Första vårfynd: 8 ex förbifl. Trandansen 31.3 (Jörgen Fritzon).

Vårfynd, största antal: 78 ex str N Fäholmen 7.5 (Edvin Klein, Lotta Berg).

Höstfynd, största antal: 177 ex rastande 16.9 (HF).

Sista höstfynd: 2 hane + 1 hona rastande Hångers udde 20.10 (Albin Torsson).

Myrsnäppa *Calidris falcinellus*

Vårfynd: 1 ex Hångers udde 22.5 (Patrik Andersson).

Höstfynd: 1 ex rastande Getnäsvisken 4-15.9 (Jörgen Fritzon, Petter Bohman, Anita Persson m.fl.). 1 ex rastande Norra Sätunaviken 21.9 (Christopher Magnusson).

Ett vårfynd och två höstfynd.

Spovsnäppa *Calidris ferruginea*

Bl.a. 15 ex rastande Hornborgaviken 12.7-19.8 (Edvin Klein, Christopher Magnusson, Anita Persson m.fl.). 7 ex rastande Utloppet 25.7-22.8 (Jörgen Fritzon, Janne Pettersson, Kjell Svensson m.fl.). 5 ex rastande Fågeludden 16.8-16.9 (Per-Åke Persson, Magnus Hallgren Roland Thuvander m.fl.). 12 ex rastande 17.8 (HF). 5 2K+ rastande Vässtorpsviken 19.8 (Edvin Klein, Anita Persson, Simon Stenberg Jönsson). 6 ex rastande Norra Sätunaviken 18-21.9 (Albin Torsson, Christopher Magnusson, Johan Bergquist m.fl.). 1 ex Almeö 22.9 (Lennart Sundh).

Mosnäppa *Calidris temminckii*

Första vårfynd: 4 ex str N Fäholmen 7.5 (Edvin Klein).

Vårfynd, största antal: 7 ex rastande Fågeludden 13-14.5 (Christopher Magnusson, Lotta Berg, Kristian Kjellberg m.fl.).

Sista höstfynd: 1 1K rastande Getnäsvisken 4-12.9 (Jörgen Fritzon, Magnus Hallgren, Petter Bohman m.fl.).

Sandlöpare *Calidris alba*

2 2K+ rastande Utloppet 5.8 (Edvin Klein, Jörgen Fritzon). 1 ad rastande Utloppet 10.8 (Kjell Svensson). 1 ex rastande Hornborgaviken 26.8 (Anders Bergquist, Ingemar Nilsson, Kjell Rydh m.fl.).

Tre fynd av fyra individer är ovanligt många.

Kärrensäppa *Calidris alpina*

Första vårfynd: 1 ex rastande Utloppet 9.5 (Edvin Klein, Janne Pettersson).

Höstfynd, större antal: 250 ex rastande Utloppet 5-10.8 (Edvin Klein, Jörgen Fritzon, Kjell Svensson). 145 2K+ rastande Hornborgaviken 7-9.8 (Edvin Klein, Anita Persson, Christopher Magnusson m.fl.). 200 ex förbifl. Fågeludden 13.9 (Jörgen Fritzon). 156 ex rastande 16.9 (HF).

Sista höstfynd: 6 ex rastande Ytterberg 26.10 (Jörgen Fritzon).

Småsnäppa *Calidris minuta*

Bl.a. 2 ex rastande Hornborgaviken 8-9.8 (Lennart Sundh, Albin Torsson, Edvin Klein m.fl.). 2 ex rastande Vässtorpsviken 12.8 (Christopher Magnusson, Per Österman, Andreas Eriksson). 2 ex rastande Getnäsvisken 25-26.8 (Ingemar Nilsson, Åke Abrahamsson, Björn Spetz). 1 ex rastande Hornborgaviken 26.8 (Anders Bergquist). 5 ex rastande Getnäsvisken 4-9.9 (Per-Åke Persson, Magnus Hallgren, Jörgen Fritzon m.fl.). 7 1K rastande Norra Sätunaviken 18-21.9 (Albin Torsson, Christopher Magnusson, Johan Bergquist m.fl.). 1 ex rastande Vässtorpsviken 5.10 (Johan Bergquist).

Ett bra år för arten i sjön.

Dvärgbeckasin *Lymnocyptes minimus*

Vårfynd: 3 ex rastande Almeö 8-30.4 (Simon Stenberg Jönsson, Jörgen Fritzson, Kristian Kjellberg m.fl.). 1 ex rastande Hälsingsgården 15.4 (Lotta Berg).

Höstfynd: 1 ex rastande Almeö 30.9 (Jörgen Fritzson). 1 ex rastande Almeö 7.10 (Björn Spetz). 1 ex förbifl. Hångers udde 20.10 (Albin Torsson). 3 ex Stora Veka 22.10 (Gunnar Jakobsson).

Fler vårfynd än vanligt.

Enkelbeckasin *Gallinago gallinago*

Första vårfynd: 1 ex förbifl. Ytterberg 16.3 (Jörgen Fritzson). 2 ex förbifl. Fågeludden 16.3 (Patrik Åberg).

Vårfynd, största antal: 56 ex rastande 8.4 (HF). 56 ex rastande 23.4 (HF).

Höstfynd, största antal: 160 ex rastande 17.8 (HF).

Sista höstfynd: 1 ex rastande Sätunamaden 6.11 (Leif Arvidsson).

Dubbelbeckasin *Gallinago media*

Vårfynd: 1 ex spelande Sätunamaden 14.5 (Gunnar Jakobsson). 4 ex spelande Hornborgamaden 17-19.5 (Jörgen Fritzson, Christopher Magnusson, Edvin Klein m.fl.).

Höstfynd: 1 ex rastande Almeö 23.8 (Christopher Magnusson).

Fem spelande under året.

Morkulla *Scolopax rusticola*

Spelande individer sågs under perioden 18 mars till 15 juni i framförallt sydöstra och i västra delen av rapportområdet.

Rödspov *Limosa limosa*

Vårfynd: 1 ex rastande Vadboden 21.4-29.4 (Lennart Ljuhs, Jörgen Fritzson, Ingemar Nilsson m.fl.). 1 ex förbifl. Hornborgaviken 23.4 (Simon Stenberg Jönsson, Edvin Klein).

Sommarfynd: 1 ex Södra delen 8.6 (Lars Erik Norbäck, Bengt Adamsson). 1 ex Ore backar 13.7 (Simon Stenberg Jönsson, Edvin Klein).

Höstfynd: 1 ad rastande Utloppet 1.8 (Jörgen Fritzson). 1 ex rastande Almeö 17.8 (Jörgen Fritzson). 2 ex rastande Korpaboviken 1.9 (Leif Arvidsson). 1 ad rastande Rönäs 13.9 (Michael Henry).

Åtta fynd under året.

Myrspov *Limosa lapponica*

Vårfynd: 1 hona rastande Vadboden 19.5 (Jörgen Fritzson, Rolf Andersson, Kristian Kjellberg m.fl.).

Sommarfynd: bl.a. 1 ex Ytterberg 4.7 (Erik Tornberger). 16 2K+ rastande Hornborgaviken 19.7-12.8 (Jörgen Fritzson, Edvin Klein, Magnus Hallgren m.fl.).

Höstfynd: 3 2K+ rastande Utloppet 1-10.8 (Edvin Klein, Jörgen Fritzson, Kjell Svensson m.fl.). 8 2K+ Mellersta delen 3.8 (Edvin Klein, Jörgen Fritzson, Ingemar Nilsson). 4 2K+ rastande Ore backar 3.8 (Edvin Klein). 2 ex rastande Ytterberg 15.9 (Leif Thörne).

Arten sågs regelbundet i början av augusti. Den 3 augusti fanns minst 17 individer i sjöområdet.

Småspov *Numenius phaeopus*

Vårfynd: bl.a. 1 ex str NO Almeö 28.4 (Leif Arvidsson). 7 ex förbifl. Hornborgamaden 5.5 (eEdvin Klein). 25 ex str N Fågeludden 9-13.5 (Christopher Magnusson, Johan Bergquist, Edvin Klein). 6 ex str N Fäholmen 9.5 (Lotta Berg).

Sommarfynd: bl.a. 1 ex str S Fäholmen 14.6 (Per-Olof Bengtsson). 2 ex str SV Dagsnäs 8.7 (Ingemar Nilsson, Maj-Britt Nilsson). 6 ex förbifl. Utloppet 13.7 (Ulf Lindell).

Höstfynd: 2 ex förbifl. Hornborgaviken 9.8 (Edvin Klein, Jörgen Fritzson, Lotta Berg). 2 ex str SV Dagsnäs 15.8 (Ingemar Nilsson). 3 ex str S Hornborgaviken 19.8 (Magnus Hallgren). 1 ex str S Almeö 16.9 (Magnus Hallgren).

Totalt 23 fynd under året.

Storspov *Numenius arquata*

Häckningar: Inga konstaterade häckningar under året.

Vårfynd, största antal: 87 ex rastande Kärrtorp 15.4 (Jörgen Fritzson, Kristian Kjellberg, Edvin Klein m.fl.).

Sista höstfynd: 1 ex förbifl. Ytterberg 5.10 (Mats Eriksson).

Sex till sju spelande individer/par från följande lokaler; Fäholmen (1), Fågeludden (1), Vässtorp (1) och Hornborgamaden-Sätunamaden (3-4). Antalet häckningspar runt sjön; 2007 (12), 2008 (11), 2009 (8), 2010

(8), 2011 (12), 2012 (12), 2013 (13), 2014 (12-13), 2015 (10), 2016 (11). Antalet är lägre än de senaste åren, men det är också svårt att tolka observationerna i Artportalen. Det hade varit intressant med en inventering av arten runt sjön.

Storspovspar, Broddetorp, april. Foto: Lotta Berg

Drillsnäppa *Actitis hypoleucos*

Första vårfynd: 1 ex rastande Fåholmen 19.4 (Magnus Hallgren).

Vårfynd, största antal: 15 ex rastande Fågeludden 9.5 (Christopher Magnusson).

Hösfynd, största antal: 31 ex rastande 17.8 (HF).

Skogssnäppa *Tringa ochropus*

Första vårfynd: 1 ex lockläte Vadboden 21.3 (Ingemar Nilsson, Maj-Britt Nilsson).

Hösfynd, största antal: 17 ex rastande 17.8 (HF).

Sista hösfynd: 1 ex str Almeö 21.9 (Christopher Magnusson, Johan Bergquist, Peter Laudon).

Inga större antal under året.

Svartsnäppa *Tringa erythropus*

Första vårfynd: 6 ex rastande Norra Sätunaviken 5.5 (Edvin Klein). 2 ex förbifl. Norra Sätunaviken 5.5 (Edvin Klein).

Sommarfynd, största antal: 25 ex rastande Södra delen 13-20.6 (Jörgen Fritzon, Ingemar Nilsson, Stefan Persson m.fl.).

Hösfynd, största antal: 16 ex rastande Hornborgaviken 5.8 (Birger Stenseke).

Sista hösfynd: 5 ex rastande Vässtorpsviken 5.10 (Johan Bergquist).

Gluttsnäppa *Tringa nebularia*

Första vårfynd: 2 ex rastande 8.4 (Åke Abrahamsson, Lennart Ljuhs, Ingvor Ljuhs).

Sommarfynd, största antal: 40 ex rastande Oranabbe 18.7 (Fredrik Lång).

Hösfynd, största antal: 104 ex rastande 17.8 (HF).

Sista hösfynd: 2 ex rastande Vässtorpsviken 5.10 (Johan Bergquist).

Dammsnäppa *Tringa stagnatilis*

1 ex rastande Norra Sätunaviken 5-6.5 (Edvin Klein, Kristian Kjellberg, Lotta Berg m.fl.).

Arten sågs förra året, men innan dess får vi gå tillbaka till 2013 för att hitta fynd.

Grönbena *Tringa glareola*

Första vårfynd: 2 ex rastande Fågeludden 15-16.4 (Peter Holst, Lotta Berg, Björn Spetz m.fl.).

Sommarfynd, största antal: 200 ex rastande Hornborgaviken 29.7 (Jörgen Fritzon).

Sista hösfynd: 4 ex rastande 16.9 (HF).

Rödbena *Tringa totanus*

Första vårfynd: 7 ex rastande 1.4 (HF).

Vårfynd, största antal: 102 ex rastande 6.5 (HF).

Sista höstfynd: 1 1k rastande Ytterberg 16.9 (Edvin Klein, Simon Stenberg Jönsson).

Roskarl *Arenaria interpres*

Vårfynd: 1 ex rastande Hångers udde 16.5 (Peder Hedberg Fält).

Sommarfynd: 2 ad rastande Utloppet 10.7 (Edvin Klein).

Höstfynd: 1 ad rastande Mellersta delen 1.8 (Peder Hedberg Fält). 1 1K rastande Utloppet 22.8 (Jörgen Fritzson). 1 1K Hornborgaviken 26.8 (Ander Bergquist, Ingemar Nilsson, Björn Spetz m.fl.). 5 ex rastande Fågeludden 4.9 (Jörgen Fritzson, Edvin Klein).

6 fynd under året.

Dvärgmå *Hydrocoloeus minutus*

Vårfynd: Bl.a. 1 ex rastande 8.4 (HF). 15 3K+ + 3 2K rastande Fågeludden 6-9.5 (Christopher Magnusson, Sten Lennartson, Edvin Klein m.fl.). 25 ad rastande Vässtorpsviken 17.5 (Peder Hedberg Fält).

Sommarfynd: Bl.a. 5 ex Utloppet 26.6 (Janne Pettersson). 1 ad Utloppet 28.6 (Peter Nilsson). 2 3K+ rastande Utloppet 13.7 (Ulf Lindell).

Höstfynd: 1 1K rastande Hornborgaviken 6-11.8 (Jörgen Fritzson, Lotta Berg, Ingemar Nilsson).

Arten sågs regelbundet i sjön från och med början av maj till början av juli. Några par försökte häcka.

Ytterligare information går att läsa under rubriken "Häckande svarttärnor och dvärgmåsar i Hornborgasjön 2017".

Skrattmå *Cricocephalus ridibundus*

Första vårfynd: 4 ex Almeö 11.3 (Patrik Andersson).

Vårfynd, större antal: 5 000 ex rastande Fäholmen 8.4 (Jörgen Fritzson).

Den stora flocken i april lämnade sjön i gryningen och var eventuellt en sträckande flock. Ytterligare information går att läsa under rubriken "Häckande skrattmåsar i Hornborgasjön 2017".

Silltrut *Larus fuscus*

Sommarfynd: 1 ad förbifl. Trandansen 18.6 (Jörgen Fritzson). 1 ad Mossebo 26.6 (Ingemar Nilsson). 2 ad Fäholmen 5.7 (Lotta Berg). 1 2K förbifl. Almeö 10.7 (Edvin Klein, Anita Persson, Simon Stenberg Jönsson).
Fyra fynd under året.

Gråtrut *Larus argentatus*

Vinterfynd, största antal: 960 ex rastande Norra delen 24-26.2 (Magnus Hallgren, Musse Björklund, Lotta Berg m.fl.).

Häckande: 1 bo, ägg/ungar Korpaboviken 16.5 (Peder Hedberg Fält).

Ovanligt med häckande gråtrut i sjön.

Skräntärna *Hydroprogne caspia*

Vårfynd: 1 ex förbifl. Ytterberg 14.5 (Edvin Klein, Kristian Kjellberg). 2 ex rastande Mellersta delen 20-21.5 (Lennart Ljuhs, Kent Kristenson, Janne Pettersson m.fl.). 1 ex förbifl. Fågeludden 25.5 (Ingemar Nilsson, Ulf Lindell). 1 ex förbifl. 29.5-4.6 (Åke Abrahamsson, Johan Durk, Musse Björklund m.fl.).

Sommarfynd: 1 ex Ytterberg 15.6 (Kent-Ove Hvass). 4 ad rastande Norra delen 7-25.7 (Lotta Berg, Jörgen Fritzson, Rolf Andersson m.fl.).

Höstfynd: 44 ex rastande 25.7-18.8 (Ingemar Nilsson, Lotta Berg, Hanna Berg m.fl.). 8 ad + 1 1K 19-27.8 (Edvin Klein, Magnus Hallgren, Per Gustafsson m.fl.).

Årets siffra på 44 ex är den högsta någonsin i Hornborgasjön! Förra årets 17 individer var den högsta siffran ditills.

Svarttärna *Chlidonias niger*

Första vårfynd: 5 ex Fäholmen 7.5 (Edvin Klein, Rolf Andersson, Kristian Kjellberg m.fl.).

Sista höstfynd: 1 1K Fågeludden 3-5.9 (Lennart Sundh, Johnny Karlsson, Magnus Hallgren m.fl.). *Ytterligare information går att läsa under rubriken "Häckande svarttärnor och dvärgmåsar i Hornborgasjön 2017".*

Vitvingad tärna *Chlidonias leucopterus*

1 3K+ rastande 9-22.7 (Jörgen Fritzson, Jan Krause, Anders Skoglöf m.fl.).
Oftast i området söder om Almeö.

Silvertärna *Sterna paradisaea*

Vårfynd: bl.a. 2 ex Vässtorpssviken 29.4 (Daniel Gustafsson, Björn Larsson, Jenny Wendel m.fl.). 16 ex str N Fäholmen 7.5 (Edvin Klein, Lotta Berg). 7 ex rastande Fågeludden 8.5 (Christopher Magnusson). 3 ex förbifl. Vadboden 19.5 (Jörgen Fritzson, Kristian Kjellberg). 2 ex Fågeludden 20.5 (Magnus Karlsson, Marina Hannus).

Sommarfynd: 3 ex förbifl. Utloppet 13.7 (Ulf Lindell). 5 ex Fågeludden 15.7 (Sussie Carlström; Per Wohlin). 1 ad förbifl. 26.7 (Michael Egerzon, Clas Wennerdal).

Höstfynd: 4 ad str S Hornborgaviken 2.8 (Magnus Hallgren). 1 ad Hornborgaviken 3.8 (Ingemar Nilsson, Jörgen Fritzson).

Arten sågs framförallt första helgen och tredje helgen i maj.

Fisktärna *Sterna hirundo*

Första vårfynd: 1 ex rastande 8.4 (HF).

Vårfynd, största antal: 240 ex rastande 6.5 (HF).

Ytterligare information går att läsa under rubriken "Häckande fisktärnor i Hornborgasjön 2017".

Skogsduva *Columba oenas*

Vinterfynd: 2 ex förbifl. Hångers by 25.2 (Lotta Berg).

Spelande: Spelande individer hördes från följande platser: Stora Veka (1), Hångers by (1) och Trestena (1).

Turkduva *Streptopelia decaocto*

Vinterfynd: 2 ex Vässtorp 3-5.1 (Peder Hedberg Fält).

Vårfynd: 1 ex förbifl. Fågeludden 1.4 (Magnus Hallgren, Jörgen Fritzson, Christer Blank m.fl.). 1 ex rastande Kärrgården 19.5 (Christopher Magnusson).

Tre fynd under ett år är ovanligt många för en art som inte är årlig. Det kan dock misstänkas att det är samma individer.

Gök *Cuculus canorus*

Första vårfynd: 1 ex förbifl. Kärrgården 5.5 (Christopher Magnusson).

Berguv *Bubo bubo*

Ett par med lyckad häckning i närheten av sjöområdet.

Kattuggla *Strix aluco*

Häckningar: Kärrgården 1 kull, Hornborga by 1 kull 1pulli, Trestena 1 kull 3 pulli och Stenums mader 1 kull 3 pulli.

Efter två år utan konstaterade häckningar fanns det minst fyra i år.

Hornuggla *Asio otus*

Häckningar: Kärrgården 1 kull 2 pulli och St. Bjurum 1 kull 2 pulli.

Två konstaterade häckningar. Förutom dessa spelade även en individ i Trestena. De övriga fynden kommer från området runt Kärrgården och ingår troligtvis i antingen paret eller någon av ungarna.

Jorduggla *Asio flammeus*

1 ex förbifl. Vadboden 16.3 (Jörgen Fritzson, Ingemar Nilsson, Kjell Svensson). 1 ex förbifl. Ytterberg-Rönäs 19.3 (Lotta Berg, Edvin Klein). 1 ex Utloppet 7.4 (Sven Ängemark). 1 ex Sätunamaden 17.4 (Kristian Kjellberg). 1 ex Almeö 2.5 (Ulf Petersson).

Nattskärre *Caprimulgus europaeus*

Spelande: St. Bjurum (1) och Ore backar (1).

Observationer i häckningstid finns även från Dagsnäs och Rödemosse.

Tornseglare *Apus apus*

Första vårfynd: 2 ex förbifl. Almeö 7.5 (Albin Torsson).

Större antal: 2 500 ex rastande Fågeludden 13.5 (Christopher Magnusson, Johan Bergquist, Lotta Berg).

Kungsfiskare *Alcedo atthis*

Vinterfynd: bl.a. 1 ex rastande Härlingstorp 8.1-4.2 (Lotta Berg, Christopher Magnusson, Ingemar Nilsson m.fl.).

Vårfynd: bl.a. 2 ex förbifl. Hornborgamaden 2-30.3 (Sture Hermansson, Christopher Magnusson, Kjell Rydh m.fl.).

Sommarfynd: bl.a. 2 ex rastande Hornborgamaden 17.6-5.10 (Edvin Klein, Magnus Hallgren, Christopher Magnusson m.fl.).

Höstfynd: bl.a. 2 ex förbifl. Utloppet 1.8 (Jörgen Fritzson).

Vinterfynd: 1 ex Hornborgamaden 17-21.12 (Lotta Berg, Kristian Kjellberg).

Många fynd under året, men säkerligen från samma individer i många fall. Arten verkar dock ha repat sig från de kalla vintrarna i början av 10-talet.

Kungsfiskare vid järnbron, december. Foto: Lotta Berg

Göktyta *Jynx torquilla*

Spelände/revirhävande: Getnäsudden (1), Vässtorp (1), Sätuna by (1), Hångers udde (5) Dagsnäs (1), Ore backar (1) och Utloppet (1).

Totalt elva spelande individer.

Spillkråka *Dryocopus martius*

Spelände/revirhävande: Utloppet-Trestena-Korpabo (1) och Ore backar (1).

Mindre hackspett *Dendrocopos minor*

Spelände/revirhävande: Fäholmen (1), Kärrgården (1) och Hångers by (1).

Trädlärka *Lullula arborea*

Sjungande: 2 ex sjungande Trestena 15.5-9.6 (Janne Pettersson, Edvin Klein, Jörgen Fritzson).

Övriga observationer: 1 ex str S Hångers udde (Kristian Kjellberg, Edvin Klein, Musse Björklund m.fl.). 1 ex str S Fågeludden 5.10 (Johan Bergquist).

Sånglärka *Alauda arvensis*

Första vårfynd: 8 ex förbifl. Södra delen 21.2 (Anita Ljungström, Barbro Axelsson).

Berglärka *Eremophila alpestris*

Vårfynd: 8 ex rastande Ytterberg 14-29.1 (Edvin Klein, Jörgen Fritzson, Kent-Ove Hvass m.fl.). 7 ex rastande

Fågeludden 25.2-16.4 (Clas Hermansson, Mia Holmebrant, Peter Holst m.fl.).

Höstfynd: 4 ex rastande Ytterberg 14.10-18.11 (Albin Torsson, Rolf Andersson, Ing-Marie Gustavsson).

Ovanligt många individer under året. De två vårflockarna är troligtvis samma individer.

Berglärka, Ytterberg, januari. Foto: Kent-Ove Hvass.

Backsvala *Riparia riparia*

Första vårfynd: 2 ex Ytterberg 6.5 (Janne Pettersson).

Ladusvala *Hirundo rustica*

Första vårfynd: 1 ex förbifl. Ytterberg 7.4 (Peter Bryngelson, Per Aronsson).

Hussvala *Delichon urbicum*

Första vårfynd: 10 ex Fågeludden 28.4 (Erik Tornberger).

Trädpiplärka *Anthus trivialis*

Första vårfynd: 1 ex förbifl. Utloppet 23.4 (Janne Pettersson).

Sent höstfynd: 5 ex str SV Utloppet 24.9 (Janne Pettersson).

Ängsplärka *Anthus pratensis*

Första vårfynd: 1 ex förbifl. Dagsnäs 12.3 (Ingemar Nilsson, Maj-Britt Nilsson). 2 ex förbifl. Ytterberg 12.3 (Edvin Klein).

Rödstrupig pipplärka *Anthus cervinus*

Bl.a. 1 ex förbifl. Hornborgamaden 2.9 (Edvin Klein). 2 ex str S Fäholmen 16.9 (Magnus Hallgren, Lotta Berg, Åke Abrahamsson). 3 ex lockläte Hornborgamaden 21.9 (Christopher Magnusson, Johan Bergquist). 1 ex Almeö 7.10 (Björn Spetz).

Många fynd under året, 17 av 20 individer. De bästa dagarna verkar vara mellan 16 och 21 september då 8 av fynden är gjorda.

Skärpiplärka *Anthus petrosus*

Vårfynd: 3 ex rastande Fågeludden 18.3-27.4 (Magnus Hallgren, Jörgen Fritzson, Christopher Magnusson m.fl.). 1 ex Almeö 31.3 (Richard Petersson). 1 ex rastande Almeö 15.4 (Jörgen Fritzson, Edvin Klein). 1 ex rastande Almeö 23.4 (Simon Stenberg Jönsson, Edvin Klein). 1 ex rastande Utloppet 25-29.4 (Lotta Berg, Kent-Ove Hvass, Henrik Lerner).

Fem fynd under året är ovanligt många. Det är svårt att veta om individerna är nya eller om de är samma.

Gulärta *Motacilla flava*

Första vårfynd: 1 hane rastande Fågeludden 23.4 (Magnus Hallgren, Åke Abrahamsson, Lennart Ljuhs m.fl.).

1 ex förbifl. Vadboden 23.4 (Janne Pettersson).

Större antal: 2 000 ex rastande Almeö 13.5 (Edvin Klein). 500 ex rastande Hornborgamaden 13.5 (Edvin Klein).

Sista höstfynd: 1 ex förbifl. Hornborgaviken 22.9 (Lennart Sundh).

Den 13 maj fanns det alltså minst 2 500 gulärlor bara på Hornborgamaden-Almeö!

Citronärsla *Motacilla citreola*

1 2K+ hona föda åt ungar Almeö 31.5-25.7 (Per-Åke Persson, Musse Björklund, Magnus Gustafsson m.fl.).

Femte fyndet i sjön. Samhäckade med en gulärlehane av underarten flava. Båda sågs med mat i näbben, men inga ungar sågs. En hane citronärsla höll revir 2002, men fick inte några ungar heller.

Citronärsla, hona med mat åt ungar, Almeö, juni. Foto: Lotta Berg

Forsärsla *Motacilla cinerea*

Inga häckningar konstaterade.

Sädesärsla *Motacilla alba*

Första vårfynd: 1 ex förbifl. Fågeludden 23.3 (Stefan Persson, Ilse Rossi).

Sista höstfynd: 1 1K rastande Ytterberg 12.11 (Magnus Hallgren).

Strömstare *Cinclus cinclus*

Jan-mar: 1 ex Hornborga by 1.1-19.3 (Kristian Kjellberg, Edvin Klein, Lotta Berg m.fl.).

1 ex Dagsnäs 25.1 (Ingemar Nilsson).

Sista höstfynd: 1 ex Hornborga by 15.11-5.12 (Kristian Kjellberg, Albin Torsson, Lotta Berg m.fl.).

Ringtrast *Turdus torquatus*

6 ex rastande Hångers udde 10-29.4 (Edvin Klein, Magnus Hallgren, Peter Holst m.fl.). 1 ex rastande Hälsingsgården 23.4 (Magnus Hallgren, Jörgen Fritzson, Kristian Kjellberg). 2 hane rastande Dagsnäs 25.4 (Ingemar Nilsson, Maj-Britt Nilsson).

De ringtrastarna vid Hångers udde utgör troligen fler individer, men det är svårt att avgöra. Ovanligt många observationer och individer under våren.

Gräshoppsångare *Locustella naevia*

Första vårfynd: 1 ex sjungande Dagsnäs 8.5 (Ingemar Nilsson).

Sjungande: 34 individer hördes från följande lokaler; Härlingstorp (1), Tranum (1), Kärrtorp (1), Bjällums by (1), Fäholmen (1), Barnasjön (1), Getnäsudden (1), Kärragården (3), Vässtorp (1), Ytterberg (4), Hornborgamaden (3), Sätunamaden (1), Hälsingsgården (2), Båltorpsmaden (2), Hångers udde (1), Vadboden (3), Dagsnäs (1), Utloppet (5) och Rödemosse (1).

Många individer hördes under våren, ungefär dubbelt så många som under de senaste åren. Antagligen beror detta på dels ett bra år för arten och dels en hög aktivitet bland skådare under natten. Det syns även på andra nattaktiva arter där resultatet är bättre än de senaste åren.

Sävsångare *Acrocephalus schoenobaenus*

Första vårfynd: 1 ex sjungande Almeö 29.4 (Lotta Berg).

Sista höstfynd: 1 ex ringmärktes Järnbron 21.9 (HF).

Kärrsångare *Acrocephalus palustris*

Första vårfynd: 1 ex sjungande Vässtorp 16.5 (Christopher Magnusson, Simon Stenberg Jönsson, Edvin Klein).

Sjungande: 29 individer hördes från följande lokaler; Tranum (2), Kärrtorp (2), Fäholmen (2), Barnasjön (5), Fågeludden (2), Vässtorp (3), Bosgården (1), Hornborgamaden (1), Almeö (1), Hälsingsgården (1), Båltorpsmaden (4), Stora Bjurum (1), Vadboden (1), Dagsnäs (1) och Stenums mader (2).

Rörsångare *Acrocephalus scirpaceus*

Första vårfynd: 1 ex sjungande Utloppet 29.4 (Daniel Gustafsson, Björn Larsson, Jenny Wendel m.fl.).

Trastsångare *Acrocephalus arundinaceus*

Första vårfynd: 3 ex sjungande Utloppet 15.5 (Janne Pettersson).

Ytterligare information går att läsa under rubriken "Häckande trastsångare i Hornborgasjön 2017".

Härmsångare *Hippolais icterina*

Första vårfynd: 1 ex sjungande Fäholmen 13.5 (Edvin Klein, Björn Spetz). 1 ex ringm Kärragården 13.5 (HF).

Ärtsångare *Sylvia curruca*

Första vårfynd: 1 ex sjungande Ytterberg 6.5 (Janne Pettersson).

Törnsångare *Sylvia communis*

Första vårfynd: 1 ex sjungande Trestena 3.5 (Ingemar Nilsson, Maj-Britt Nilsson).

Trädgårdssångare *Sylvia borin*

Första vårfynd: 1 ex ringm Kärragården 14.5 (HF).

Svarthätta *Sylvia atricapilla*

Första vårfynd: 1 ex sjungande Rödemosse 16.4 (Leif Arvidsson).

Grönsångare *Phylloscopus sibilatrix*

Första vårfynd: 1 ex sjungande Oranabbe 1.5 (Lotta Berg).

Sent höstfynd: 1 ex ringm Kärragården 3.9 (HF).

Gransångare *Phylloscopus collybita*

Första vårfynd: 1 ex sjungande Sätuna by 30.3 (Anita Ljungström).

Flera fynd finns under häckningstid, vilket gör det troligt att arten häckar i sjöområdet.

Lövsångare *Phylloscopus trochilus*

Första vårfynd: 1 ex sjungande Fäholmen 17.4 (Claës Ekberg).

Näktergal *Luscinia luscinia*

Första vårfynd: 1 ex sjungande 13.5 (Torbjörn Sandell).

Sjungande: 22 individer hördes från följande lokaler; Tranum (2), Bjällums by (4), Bolums by (1), Fågeludden (3), Kärragården (1), Hornborgamaden (1), Hälsingsgården (1), Båltorpsmaden (3), Hångers udde (1),

Vadboden (1), Utloppet (2) och Stenums mader (2).

Blåhake *Luscinia svecica*

Vårfynd: 1 hane sjungande Hångers udde 14.5 (Edvin Klein, Lotta berg, Kristian Kjellberg m.fl.). 1 ex sjungande Hornborgamaden 17.5 (Jörgen Fritzson).

Höstfynd: 2 hane rastande Almeö 16-17.9 (Jörgen Fritzson, Lotta Berg). 1 ex rastande Ytterberg 16.9 (Edvin Klein, Simon Stenberg Jönsson).

Fyra fynd under året, två vårfynd och två höstfynd.

Svart rödstjärt *Phoenicurus ochrorus*

1 hane revir Trestena 1.4-7.5 (Jörgen Fritzson, Lotta Berg, Ingemar Nilsson m.fl.). 1 honf. rastande Dagsnäs 31.5-1.6 (Ingemar Nilsson, Maj-Britt Nilsson).

Två fynd under året.

Rödstjärt *Phoenicurus phoenicurus*

Första vårfynd: 1 hane Dagsnäs 18.4 (Ingemar Nilsson).

Buskskvätta *Saxicola rubetra*

Första vårfynd: 1 ex sjungande Dagsnäs 27.4 (Ingemar Nilsson).

Svarthakad buskskvätta

1 hane Utloppet 29.4 (Daniel Gustafsson, Björn Larsson, Jenny Wendel m.fl.).

Andra fyndet i sjön! Det senaste är från mars 1990. Dessvärre stannade fågeln endast en kort tid och kunde inte återfinnas.

Stenskvätta *Oenanthe oenanthe*

Första vårfynd: 1 hane rastande Bosgården 30.3 (Bo Runesson).

Sista höstfynd: 1 ex rastande Hångers udde 18.10 (Rolf Anderson, Ing-Marie Gustavsson, Roland Wicksell m.fl.).

Grå flugsnappare *Muscicapa striata*

Första vårfynd: 1 ex rastande Ore backar 6.5 (Edvin Klein).

Sista höstfynd: 1 ex Oranabbe 22.9 (Albin Torsson).

Svartvit flugsnappare *Ficedula hypoleuca*

Första vårfynd: 1 hane rastande Trestena 30.4 (Edvin Klein, Per Lif, Victor Tapper m.fl.).

Skägges *Panurus biarmicus*

Vinterfynd: 4 ex rastande Norra delen 14.1-24.2 (Lotta Berg, Christopher Magnusson, Petter Bohman m.fl.).

Vårfynd: 3 hane + 5 hona rastande Fågeludden 1.4 (Magnus Hallgren, Christer Blank, Edvin Klein m.fl.). 3 ex Utloppet 2.4 (Janne Pettersson). 1 obs i häcktid lämpl biotop Rödemosse 8.5 (Christopher Magnusson).

Sommarfynd: 2 ex Utloppet 22.7 (Janne Pettersson).

Höstfynd: bl.a. 1 ex Utloppet 21.8 (Erik Tornberger). 20 ex rastande Almeö 16.9 (Jörgen Fritzson). 8 ex förbifl. Hångers udde 10.10 (Anita Ljungström, Barbro Axelsson). 3 ex Utloppet 12.11 (Janne Pettersson).

Törnskata *Lanius collurio*

Första vårfynd: 1 hane Stenums mader 17.5 (Björn Svensson).

Varfågel *Lanius excubitor*

Sommarfynd: 1 ex rastande Södra delen 12-17.8 (Ingemar Nilsson, Jörgen Fritzson, Lotta Berg m.fl.).

Ovanligt med varfågel i sjön under sommaren!

Råka *Corvus frugilegus*

Vinterfynd, högsta antal, jan-feb: 80 ex Bolums by 6-7.1 (Lotta Berg, Emma Berg, Hanna Berg m.fl.).

Vinterfynd, högsta antal, dec: 100 ex Bolums by 6-23.12 (Ingemar Nilsson, Lotta Berg, Leif Arvidsson m.fl.).

Högsta siffran i sjön någonsin! Närmast kommer en obs på 72 st 2012.

Råkor och kajor i Bolum, december. Foto: Lotta Berg.

Gråkråka *Corvus corone cornix*

Vinterfynd, högsta antal, jan-feb: 500 ex rastande Norra delen 4.2 (Christopher Magnusson).

Korp *Corvus corax*

Större antal: 186 ex förbifl. Kärrtorp 16.9 (Edvin Klein).

Stare *Sturnus vulgaris*

Vinterfynd, jan: 1 ex förbifl. Vadboden 14.1 (Peter Holst, Gunnar Svensson, Magnus Larsson m.fl.).

Vinterfynd, dec: 30 ex Hornborgaviken 1.12 (Leif Arvidsson). 1 ex förbifl. Fågeludden 17.12 (Lotta Berg). 2 ex förbifl. Almeö 17.12 (Lotta Berg). 22 ex förbifl. Dagsnäs 28.12 (Ingemar Nilsson).

Bergfink *Fringilla montifringilla*

Tidigt höstfynd: 10 ex rastande Utloppet 18.8 (Jörgen Fritzson). 1 ex ringm Kärrgården 18.8 (HF).

Steglits *Carduelis carduelis*

Vinterfynd, jan-mar, större antal: 200 ex rastande Almeö 29.1-2.3 (Sture Hermansson, Kristian Kjellberg, Magnus Hallgren m.fl.).

Höstfynd, större antal: 200 ex förbifl. Almeö 21.9 (Christopher Magnusson, Johan Bergquist, Peter Laudon). 300 ex rastande Hångers udde 20.10 (Albin Torsson).

Vinterhämspling *Linaria flavirostris*

Vinterfynd, större antal: 50 ex rastande Vadboden 2.1-4.2 (Claes Göran Ahlgren, Lennart Sundh, Ingemar Nilsson m.fl.). 80 ex Norra delen 8-31.1 (Per-Olof Bengtsson, Petter Bohman, Lotta Berg m.fl.). 40 ex Ytterberg 8-29.1 (Björn Spetz, Janne Pettersson, Patrik Åberg m.fl.).

Vårfynd, större antal: 100 ex förbifl. Trandansen 6.4 (Ronald Johansson).

Höstfynd, större antal: 35 ex rastande Ytterberg 21.9 (Åke Abrahamsson).

Vinterfynd, dec: 6 ex Hornborgamaden 17.12 (Lotta Berg).

Brunsiska *Acanthis flammea cabaret*

3 ex ringm. Kärrgården 12.11 (HF). 6 ex ringm Kärrgården 20.11 (HF). 2 ex ringm Kärrgården 2.12 (HF). 2 ex Ore backar 2.12 (Ingemar Nilsson). 3 ex Dagsnäs 6-20.12 (Ingemar Nilsson).

Snösiska *Acanthis flammea exelipes*

Vinterfynd, jan-mar: 1 honf. Trandum 8.1 (Lotta Berg). 1 ad hane + 2 honf Ytterberg 14.1-4.2 (Kent-Ove Hvass, Christopher Magnusson, Lotta Berg m.fl.). 1 ad Dagsnäs 18.1 (Ingemar Nilsson). 1 2K+ hane rastande

Fågeludden 1-2.2 (Magnus Hallgren, Peder Hedberg Fält, Sture Hermansson). 1 ad hane + 1 2K Härlingstorp 4.2 (Simon Stenberg Jönsson). 1 hane + 1 honf. Hångers udde 17.2 (Albin Torsson). 1 ex rastande Almeö 12.3 (Jens Sandgren).

Vinterfynd, nov-dec: 1 ex ringm. Kärragården 12.11 (HF). 3 ex ringm Kärragården 20.11 (HF).

Många fynd under året. Snösiskan är numera en underart till gråsiskan.

Bändelkorsnäbb *Loxia leucoptera*

1 honf. Korpabo 23.9 (Lotta Berg, Emma Berg).

Större korsnäbb *Loxia pytopsittacus*

15 ex str SV Ytterberg 16.9 (Edvin Klein, Jörgen Fritzson, Simon Stenberg Jönsson).

Rosfink *Carpodacus erythrinus*

Första vårfynd: 1 ex sjungande Fäholmen 7.5 (Kristian Kjellberg).

Sjungande: 14 individer hördes från följande lokaler; Fäholmen (3), Bolums by (1), Getnäsudden (1), Västorp (1), Ytterberg (1), Båltorpsmaden (2), Hångers udde (1), Dagsnäs (1), Ore backar (1) och Stenumsviken (2).

Domherre *Pyrrhula pyrrhula*

70 ex Dagsnäs 6.3 (Ingemar Nilsson, Maj-Britt Nilsson).

Lappsparv *Calcarius lapponicus*

Vårfynd: 1 ex Vadboden 6.4 (Kent-Ove Hvass).

Hösfynd: 1 ex förbifl. Hornborgaviken 9.8 (Edvin Klein, Jörgen Fritzson). 1 ex str S Almeö 8.10 (Lotta Berg).

Snösparv *Plectrophenax nivalis*

Vinterfynd, jan: 4 ex Ytterberg 8.1 (Björn Spetz, Kent-Ove Hvass). 1 2k+ hona Almeö 25.1-16.4 (Magnus Hallgren, Leif Arvidsson, Lotta Berg m.fl.).

Vårfynd: 50 ex Trandansen 17.3 (Olle Svernell). 1 ex förbifl. Vadboden 18.4 (Edvin Klein).

Hösfynd: 1 ex str S Ytterberg 18.11 (Albin Torsson). 2 honf. rastande Fågeludden 19.11 (Lotta Berg, Christopher Magnusson). 1 ex förbifl. Ytterberg 25.11 (Leif Arvidsson). 1 ex rastande Almeö 25.11 (Leif Arvidsson).

Snösparv, Almeö, februari. Foto: Lotta Berg

Ortolansparv *Emberiza hortulana*

1 ad par rastande Almeö 30.4 (Kristian Kjellberg).

Första fyndet i sjön sedan 2005! Arten är dessvärre på nedgång i mellersta Sverige, vilket innebär att vi troligtvis behöver vänta tolv år till på nästa fynd.

Sävspurv *Emberiza shoenichus*

Vinterfynd, feb: 1 ex rastande Utloppet 12.2 (Jörgen Fritzson).

Meddelanden från Hornborgasjöns fältstation

- Nr 1 Karlsson, A. & Svanberg, P.O. 1984. Hornborgasjöns tranor 1983. Hornborga-dokument nr 5. Länsstyrelsen i Skaraborgs län.
- Nr 2 Hornborgasjöns fältstation. 1984. Biologiska undersökningar i Hornborgasjön 1983. Hornborga-dokument nr 7. Statens naturvårdsverk & Länsstyrelsen i Skaraborgs län.
- Nr 3 Hornborgasjöns fältstation. 1985. Biologiska undersökningar i Hornborgasjön 1984. Hornborga-dokument nr 9. Statens naturvårdsverk & Länsstyrelsen i Skaraborgs län.
- Nr 4 Hornborgasjöns fältstation. 1994. Biologiska undersökningar i Hornborgasjön 1985. Meddelande nr 4 från Hornborgasjöns fältstation. Hornborga-dokument nr 23.
- Nr 5 Hornborgasjöns fältstation. 1994. Biologiska undersökningar i Hornborgasjön 1986. Meddelande nr 5 från Hornborgasjöns fältstation. Hornborga-dokument nr 24.
- Nr 6 Hornborgasjöns fältstation. 1989. Biologiska undersökningar i Hornborgasjön 1987. Hornborga-dokument nr 17. Statens naturvårdsverk & Länsstyrelsen i Skaraborgs län.
- Nr 7 Hermansson, C. & Lindgren, L.G. 1988. Verksamheten vid Hornborgasjöns fältstation 1987. Grus 14: 37-58.
- Nr 8 Fält, P. & Hermansson, C. 1989. Verksamheten vid Hornborgasjöns fältstation 1988. Grus 15(4): 1-28.
- Nr 9 Hornborgasjöns fältstation. 1994. Biologiska undersökningar i Hornborgasjön 1988. Meddelande nr 9 från Hornborgasjöns fältstation. Hornborga-dokument nr 19.
- Nr 10 Hornborgasjöns fältstation. 1994. Biologiska undersökningar i Hornborgasjön 1989. Meddelande nr 10 från Hornborgasjöns fältstation. Hornborga-dokument nr 21.
- Nr 11 Fält, P. 1991. Pilgrimsfalken tillbaka i Skaraborgs län. Skaraborgsnatur 28: 33-37.
- Nr 12 Fält, P. 1992. Verksamheten vid Hornborgasjöns fältstation 1991. Grus 18(2): 15-25.
- Nr 13 Fält, P. 1991. Projekt svarthalsad dopping i Hornborgasjön. Svarthaken 14: 17-22.
- Nr 14 Pettersson, B., Fält, P. & Johansson, O.C. 1993. Övervakning av Sveriges fågelpopulationer genom häckningsbiologiska studier – exempel brun kärrhök. Vår Fuglefauna, suppl. 1: 82-85.
- Nr 15 Hornborgasjöns fältstation 1995. Biologiska undersökningar i Hornborgasjön 1990. Meddelande nr 15 från Hornborgasjöns fältstation. Hornborga-dokument nr 25.
- Nr 16 Fält, P. 1992. Verksamheten vid Hornborgasjöns fältstation 1992. Grus 19(2): 1-14.
- Nr 17 Karlsson, T & Abrahamsson, Å. 1992. Holkprojektet 1991-1992. Grus 19(2): 18-23.
- Nr 18 Lindblad, A. 1992. Pilgrimsfalksutsättning 1992. Grus 19(2): 25-27.
- Nr 19 Fält, P. 1994. Verksamheten vid Hornborgasjöns fältstation 1993. Grus 20(3): 1-15.
- Nr 20 Hornborgasjöns fältstation 1996. Biologiska undersökningar i Hornborgasjön 1991. Meddelande nr 20 från Hornborgasjöns fältstation. Hornborga-dokument nr 26.
- Nr 21 Amandusson, A. 1996. Fjärilar vid Hornborgasjön. Inventeringsrapport 1998-1993. Meddelande nr 21 från Hornborgasjöns fältstation. Hornborga-dokument nr 27.
- Nr 22 Hornborgasjöns fältstation 1996. Biologiska undersökningar i Hornborgasjön 1992. Meddelande nr 22 från Hornborgasjöns fältstation. Hornborga-dokument nr 28.
- Nr 23 Hornborgasjöns fältstation 1996. Biologiska undersökningar i Hornborgasjön 1993. Meddelande nr 23 från Hornborgasjöns fältstation. Hornborga-dokument nr 29.
- Nr 24 Hornborgasjöns fältstation 1996. Biologiska undersökningar i Hornborgasjön 1994. Meddelande nr 24 från Hornborgasjöns fältstation. Hornborga-dokument nr 30.
- Nr 25 Hornborgasjöns fältstation 2002. Biologiska undersökningar i Hornborgasjön 1995. Meddelande nr 25 från Hornborgasjöns fältstation. Hornborga-dokument nr 31.
- Nr 26 Hornborgasjöns fältstation 2002. Biologiska undersökningar i Hornborgasjön 1996. Meddelande nr 26 från Hornborgasjöns fältstation. Hornborga-dokument nr 32.
- Nr 27 Hornborgasjöns fältstation 2002. Biologiska undersökningar i Hornborgasjön 1997. Meddelande nr 27 från Hornborgasjöns fältstation. Hornborga-dokument nr 33.
- Nr 28 Hornborgasjöns fältstation 2002. Biologiska undersökningar i Hornborgasjön 1998. Meddelande nr 28 från Hornborgasjöns fältstation. Hornborga-dokument nr 34.
- Nr 29 Hornborgasjöns fältstation 2002. Biologiska undersökningar i Hornborgasjön 1999. Meddelande nr 29 från Hornborgasjöns fältstation. Hornborga-dokument nr 35.
- Nr 30 Hornborgasjöns fältstation 2002. Biologiska undersökningar i Hornborgasjön 2000. Meddelande nr 30 från Hornborgasjöns fältstation. Hornborga-dokument nr 36.

- Nr 31 Hornborgasjöns fältstation 2002. Biologiska undersökningar i Hornborgasjön 2001. Meddelande nr 31 från Hornborgasjöns fältstation. Hornborga-dokument nr 37.
- Nr 32 Hornborgasjöns fältstation 2003. Biologiska undersökningar i Hornborgasjön 2002. Meddelande nr 32 från Hornborgasjöns fältstation. Hornborga-dokument nr 38.
- Nr 33 Hornborgasjöns fältstation 2004. Biologiska undersökningar i Hornborgasjön 2003. Meddelande nr 33 från Hornborgasjöns fältstation. Hornborga-dokument nr 39.
- Nr 34 Hornborgasjöns fältstation 2005. Biologiska undersökningar i Hornborgasjön 2004. Meddelande nr 34 från Hornborgasjöns fältstation. Hornborga-dokument nr 40.
- Nr 35 Hornborgasjöns fältstation 2006. Biologiska undersökningar i Hornborgasjön 2005. Meddelande nr 35 från Hornborgasjöns fältstation. Hornborga-dokument nr 41.
- Nr 36 Hornborgasjöns fältstation 2007. Biologiska undersökningar i Hornborgasjön 2006. Meddelande nr 36 från Hornborgasjöns fältstation. Hornborga-dokument nr 42.
- Nr 37 Hornborgasjöns fältstation 2008. Biologiska undersökningar i Hornborgasjön 2007. Meddelande nr 37 från Hornborgasjöns fältstation. Hornborga-dokument nr 43.
- Nr 38 Hornborgasjöns fältstation 2009. Biologiska undersökningar i Hornborgasjön 2008. Meddelande nr 38 från Hornborgasjöns fältstation. Hornborga-dokument nr 44.
- Nr 39 Hornborgasjöns fältstation 2010. Biologiska undersökningar i Hornborgasjön 2009. Meddelande nr 39 från Hornborgasjöns fältstation. Hornborga-dokument nr 45.
- Nr 40 Pettersson, B. & Abrahamsson, Å. 2010. Kärrhökar i Hornborgasjön före och efter restaureringen (sid 4-8), Rastande simfåglar i Hornborgasjön 2009 (sid 12-17) och Hornborgasjöns fältstation – ett snart 30-årigt centrum för naturvetenskaplig forskning vid Hornborgasjön. Grus 3.
- Nr 41 Grågåsen (*Anser anser*) vid Hornborgasjön. Grus 14(2): 14-18.
- Nr 42 Hornborgasjöns fältstation 2012. Biologiska undersökningar i Hornborgasjön 2010. Meddelande nr 42 från Hornborgasjöns fältstation. Hornborga-dokument nr 46.
- Nr 43 Hornborgasjöns fältstation 2013. Biologiska undersökningar i Hornborgasjön 2011. Meddelande nr 43 från Hornborgasjöns fältstation. Hornborga-dokument nr 47.
- Nr 44 Hornborgasjöns fältstation 2017. Biologiska undersökningar i Hornborgasjön 2012. Meddelande nr 44 från Hornborgasjöns fältstation. Hornborga-dokument nr 48.
- Nr 45 Hornborgasjöns fältstation 2017. Biologiska undersökningar i Hornborgasjön 2013. Meddelande nr 45 från Hornborgasjöns fältstation. Hornborga-dokument nr 49.
- Nr 46 Hornborgasjöns fältstation 2016. Biologiska undersökningar i Hornborgasjön 2014. Meddelande nr 46 från Hornborgasjöns fältstation. Hornborga-dokument nr 50.
- Nr 47 Hornborgasjöns fältstation 2017. Biologiska undersökningar i Hornborgasjön 2015. Meddelande nr 47 från Hornborgasjöns fältstation. Hornborga-dokument nr 51.
- Nr 48 Hornborgasjöns fältstation 2017. Biologiska undersökningar i Hornborgasjön 2016. Meddelande nr 48 från Hornborgasjöns fältstation. Hornborga-dokument nr 52.
- Nr 49 Hornborgasjöns fältstation 2018. Biologiska undersökningar i Hornborgasjön 2017. Meddelande nr 49 från Hornborgasjöns fältstation. Hornborga-dokument nr 53.

Hornborga-dokument

Nr 1	Klimatdata och hydrologiska data för 1981. Arbetshandling	
Nr 2	Ornitologiska undersökningar i Hornborgasjön 1981. Arbetshandling	1982
Nr 3	Översiktlig vegetationskartering av Hornborgasjön. Olle Nordell	1982
Nr 4	Ornitologiska undersökningar i Hornborgasjön 1982. Skaraborgs läns ornitologiska förening	1984
Nr 5	Hornborgasjöns tranor 1983 Alf Karlsson & P-O Swanberg	1984
Nr 6	Hornborgasjöns restaurering. Geologisk och hydrologisk utvärdering av grundundersökningar.	1984
Nr 7	Ornitologiska undersökningar i Hornborgasjön 1983. Hornborgasjöns fältstation	1984
Nr 8	Fröbanken i Hornborgasjön. Jerry Skoglund & Håkan Hytteborn	1985
Nr 9	Biologiska undersökningar i Hornborgasjön 1984. Hornborgasjöns fältstation.	1985
Nr 10	Emil Lindegren 1905. Beskrifning af Hornborgasjöns naturförhållanden och fanerogamvegetation. Rudolf Söderberg 1905. Berättelse öfver tre månaders vistelse vid Hornborgasjön i ornitologiskt syfte. Sommaren 1905.	1985
Nr 11	Fiskeribiologiska undersökningar i Hornborgasjön 1983. Arne Johlander	1986
Nr 12	Storklaren – Hornborgasjön. Limnologiska undersökningar 1981-1985. Eva Willén, Susanna Hajdu & Gunnar Persson	1986
Nr 13	Hornborgasjöns fåglar. Benny Lönn, Christan Lundgren & Eriksson	1987
Nr 14	Hornborgasjöns fåglar från 1860 till 1985. Christian Lundgren & Benny Lönn	1989
Nr 15	Hornborgasjön. Fiskeribiologiska undersökningar 1984-86. Arne Johlander	1989
Nr 16	Människan och Hornborgasjön. Agrara livsformer runt Hornborgasjön. Lars Strömberg	1989
Nr 17	Biologiska undersökningar i Hornborgasjön 1987. Hornborgasjöns fältstation.	1989
Nr 18	Ratande tranor vid Hornborgasjön – utnyttjande av jordbruksmarkerna våren och hösten 1988. Åke Berg & Christian Lundgren	1990
Nr 19	Biologiska undersökningar i Hornborgasjön 1988. Hornborgasjöns fältstation.	1990
Nr 20	Översiktlig vegetationskartering av Hornborgasjön 1988. Peder Fält	1990
Nr 21	Biologiska undersökningar i Hornborgasjön 1989. Hornborgasjöns fältstation.	1990
Nr 22	Hornborgasjön – då, nu och sedan. En kartpresentation. Lake Hornborga – past, present and future. A presentation by maps. Tomas Hertzman & Torsten Larsson	1990
Nr 23	Biologiska undersökningar i Hornborgasjön 1985. Hornborgasjöns fältstation.	1991
Nr 24	Biologiska undersökningar i Hornborgasjön 1986. Hornborgasjöns fältstation.	1991
Nr 25	Biologiska undersökningar i Hornborgasjön 1990. Hornborgasjöns fältstation.	1995
Nr 26	Biologiska undersökningar i Hornborgasjön 1991.	1995

	Hornborgasjöns fältstation.	
Nr 27	Fjärilar vid Hornborgasjön. Inventeringsrapport 1988-1993. Anders Amandusson	1996
Nr 28	Biologiska undersökningar i Hornborgasjön 1992. Hornborgasjöns fältstation.	1996
Nr 29	Biologiska undersökningar i Hornborgasjön 1993. Hornborgasjöns fältstation.	1996
Nr 30	Biologiska undersökningar i Hornborgasjön 1994. Hornborgasjöns fältstation.	1996
Nr 31	Biologiska undersökningar i Hornborgasjön 1995. Hornborgasjöns fältstation.	2002
Nr 32	Biologiska undersökningar i Hornborgasjön 1996. Hornborgasjöns fältstation.	2002
Nr 33	Biologiska undersökningar i Hornborgasjön 1997. Hornborgasjöns fältstation.	2002
Nr 34	Biologiska undersökningar i Hornborgasjön 1998. Hornborgasjöns fältstation.	2002
Nr 35	Biologiska undersökningar i Hornborgasjön 1999. Hornborgasjöns fältstation.	2002
Nr 36	Biologiska undersökningar i Hornborgasjön 2000. Hornborgasjöns fältstation.	2002
Nr 37	Biologiska undersökningar i Hornborgasjön 2001. Hornborgasjöns fältstation.	2002
Nr 38	Biologiska undersökningar i Hornborgasjön 2002. Hornborgasjöns fältstation.	2003
Nr 39	Biologiska undersökningar i Hornborgasjön 2003. Hornborgasjöns fältstation.	2004
Nr 40	Biologiska undersökningar i Hornborgasjön 2004. Hornborgasjöns fältstation.	2005
Nr 41	Biologiska undersökningar i Hornborgasjön 2005. Hornborgasjöns fältstation.	2006
Nr 42	Biologiska undersökningar i Hornborgasjön 2006. Hornborgasjöns fältstation.	2007
Nr 43	Biologiska undersökningar i Hornborgasjön 2007. Hornborgasjöns fältstation.	2008
Nr 44	Biologiska undersökningar i Hornborgasjön 2008. Hornborgasjöns fältstation.	2009
Nr 45	Biologiska undersökningar i Hornborgasjön 2009. Hornborgasjöns fältstation.	2010
Nr 46	Biologiska undersökningar i Hornborgasjön 2010. Hornborgasjöns fältstation.	2012
Nr 47	Biologiska undersökningar i Hornborgasjön 2011. Hornborgasjöns fältstation.	2013
Nr 48	Biologiska undersökningar i Hornborgasjön 2012. Hornborgasjöns fältstation.	2017
Nr 49	Biologiska undersökningar i Hornborgasjön 2013. Hornborgasjöns fältstation.	2017
Nr 50	Biologiska undersökningar i Hornborgasjön 2014. Hornborgasjöns fältstation.	2016
Nr 51	Biologiska undersökningar i Hornborgasjön 2015. Hornborgasjöns fältstation.	2017
Nr 52	Biologiska undersökningar i Hornborgasjön 2016. Hornborgasjöns fältstation.	2017
Nr 53	Biologiska undersökningar i Hornborgasjön 2017. Hornborgasjöns fältstation.	2018

Innehåll

- 6 Verksamheten vid Hornborgasjöns fältstation 2017
Lotta Berg
- 9 Väder och vatten vid Hornborgasjön 2017
Peder Hedberg Fält
- 11 Natura 2000-inventeringar vid Hornborgasjön 2017
Åke Abrahamsson
- 18 Rastande simfåglar i Hornborgasjön 2017
Åke Abrahamsson
- 27 Doppingar i Hornborgasjön 2017
Peder Hedberg Fält
- 30 Häckande kärnhökar i Hornborgasjön 2017
Bengt Pettersson
- 32 Häckande havsörn vid Hornborgasjön 2017
Bengt Pettersson
- 33 Rastande tranor vid Hornborgasjön 2017
Clas Hermansson & Bertil Johansson
- 40 Grågåsen vid Hornborgasjön 2017
Clas Hermansson
- 44 Häckande tornfalk vid Hornborgasjön 2017
Åke Abrahamsson
- 46 Svanarna i Hornborgasjön 2017
Åke Abrahamsson
- 50 Skratmåsen i Hornborgasjön 2017
Åke Abrahamsson
- 54 Häckande fisktärnor i Hornborgasjön 2017
Lotta Berg & Christopher Magnusson
- 55 Häckande svarttärnor och dvärgmåsar i Hornborgasjön 2017
Peder Hedberg Fält
- 59 Trastsångare i Hornborgasjön 2017
Albin Torsson
- 60 Häckfågelfaunan vid Vallen, Hornborgasjön 2017
Janne Pettersson
- 64 Inventering av fladdermöss i Valle härad 2017
Petter Bohman
- 70 Ringmärkningsverksamheten vid Hornborgasjön 2017
Christopher Magnusson & Clas Hermansson
- 82 Fågelobservationer vid Hornborgasjön 2017
Magnus Hallgren & Christopher Magnusson